

**BİR TASARIM OBJESİ OLARAK GELENEKSEL
MİDYAT EVİ**

**İ.C. YÜKSEK LİSANS TEZİ
DOKÜMANIYON MERKEZİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mimar Sezin YANMAZ
502991144**

101419

101419

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 11 Haziran 2001
Tezin Savunulduğu Tarih : 3 Temmuz 2001**

**Tez Danışmanı :
Diğer Jüri Üyeleri**

**Prof.Dr. Metin SÖZEN
Prof.Dr. Metin AHUNBAY
Prof.Dr. Ara ALTUN (İ.Ü.)**

[Signature]

TEMMUZ 2001

ÖNSÖZ

Midyat; sahip olduğu orijinal mimarisiyle, hızla değişime uğrayan kozmopolit toplum profiliyle incelenmesi gereken bir Güneydoğu şehri. Sahip olduğu nüfusun farklı renklerini kaybederken mimari zenginliklerini de yitirmek tehlikesi ile karşı karşıya. Bugün Midyat'ta sivil toplum, yerel yönetim ve bu iki dinamiği koordine eden sivil toplum örgütleri, Midyat'ı, Türkiye'nin dört bir yanındaki geleneksel konut yerleşmelerinin uğradığı tahribattan korumak için çalışıyor. Çekül Vakfı, Midyat Kaymakamlığı, Midyat Belediyesi ve Deyrulumur Manastırı Vakfı bu anlamda başlatmış oldukları restorasyon ve koruma çalışmalarıyla önemli bir örnek oluşturmaktalar. Bu çalışmaların sonucu olarak Midyat Kentsel Sit alanı ilan edilmiş olmasına rağmen uygulamanın başarılı olması için kamusal ve sivil desteğin devamlılığı gerekiyor.

Elbette ki bu alanda yapılmış ve yapılacak olan akademik çalışmalar bu çabaların bilimsel platformlarda da anlamını bulmasından dolayı önemlidir. Bir tasarım objesi olarak adlandırdığımız “Midyat Evi”, Türk Evi tipolojisi içinde kendi coğrafya ve kullanıcıya özgü bir tiptir, ve akademik olarak incelenmemiş bir alandır. Elinizde tutmuş olduğunuz bu çalışma genel bir tarama ve değerlendirme çalışmasıdır. Esas amaç bu konuda yapılabilecek diğer çalışmalar için bir başlangıç oluşturmaktır.

Son olarak tezimi hazırlarken bana yardımcı olan yukarıda adı geçen kurumlara, tez danışmanım Prof. Dr. Metin Sözen'e, arkadaşlarıma, maddi manevi bana her türlü desteği veren aileme, alan çalışmalarında beni yalnız bırakmayan sevgili babama teşekkür ederim.

Haziran 2001

Sezin Yanmaz

İÇİNDEKİLER

ŞEKİL LİSTESİ	v
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	1
2. MİDYAT İLÇESİNİN FİZİKİ, TARİHİ VE KÜLTÜREL GELİŞİMİ	2
2.1. Şehrin Coğrafyası	2
2.1.1. Yeri, Konumu	3
2.1.2. Yüzey Şekilleri, İklim ve Bitki Örtüsü	4
2.1.3. Ulaşım	4
2.1.4. Nüfus	5
2.1.5. Sosyal ve Ekonomik Yapı	5
2.2. Midyat'ın Tarihi Gelişimi	6
2.2.1. Hristiyanlık Öncesi Antik Dönem	6
2.2.2. Erken Hristiyan ve Bizans Dönemi	7
2.2.3. İslam Dönemi	9
2.2.3.1. Arap-İslam Dönemi	9
2.2.3.2. Türk-İslam Dönemi	10
2.3. Midyat'ın Kültürel Gelişimi	12
3. MİDYAT İLÇESİNİN FİZİKSEL YAPISININ BİLEŞENLER BAZINDA İRDELENMESİ	15
3.1. Fiziksel Yapıyı Oluşturan Mimari ve İşlevsel Öğeler	17
3.1.1. Sokaklar ve Meydanlar	17
3.1.2. Mahalleler	17
3.1.3. Ticaret merkezi	18
3.1.4. Dini yapılar	21
4. GELENEKSEL MİDYAT EVLERİNİN İRDELENMESİ	31
4.1. Geleneksel Midyat Kent Evleri	31
4.1.1. Geleneksel Evlerin Şehir Dokusu Düzlemindeki Özellikleri	32
4.1.1.1. Parsellerin Oluşumu ve Topoğrafyaya Bağlı Kullanım Biçimleri	32
4.1.1.2. Kat Adetleri ve Yükseklikleri	36
4.1.2. Evlerin Tasarım Açısından Özellikleri	37

4.1.2.1. Katların Kullanım Özellikleri	37
4.1.2.2. Kat Planlarını Oluşturan Ana Mekanlar	41
4.1.2.3. Planlama Biçimleri	47
4.1.3. Cephe Tasarımı	47
4.1.3.1. Planlamada Etkili Olan Mekanların Cepheleri	47
4.1.3.2. Tasarım Olarak Cephe Bütününün Değerlendirilmesi	49
4.1.4. İnşaat Teknolojisi ve Malzeme	53
4.2. Geleneksel Midyat Bağ Barınakları	54
4.2.1. Kokellerin Kullanım Alanları	55
4.2.2. Kokellerin Strüktürel Yapısı	55
5.DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	56
KAYNAKLAR	60
EKLER	62
ÖZGEÇMİŞ	82

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 2.1	: Midyat ilçesi idari haritası	3
Şekil 2.2	: Diyarbekir Vilayeti	10
Şekil 3.1	: Midyat-Merkez halihazır planı	16
Şekil 3.2	: Ticaret merkezi	19
Şekil 3.3	: Han dükkanları	20
Şekil 3.4	: Hayvan Hanı	20
Şekil 3.5	: Mor Şarbel Kilisesi	21
Şekil 3.6	: Protestan Kilisesi	22
Şekil 3.7	: Mor Gabriel Manastırı.....	23
Şekil 3.8	: Mor Azaziel (İzozoel Kilisesi)	24
Şekil 3.9	: Meryemana Kilisesi	25
Şekil 3.10	: Cevatpaşa Camii	29
Şekil 3.11	: Merkez Ulu Camii	30
Şekil 4.1	: Midyat'ta organik sokak dokusu	31
Şekil 4.2	: Kışla Sokak	32
Şekil 4.3	: Kabaltı	33
Şekil 4.4	: Asur'dan Yeni Asur Dönemi mahalle planı	34
Şekil 4.5	: Geleneksel evlerin parsel konum biçimleri	34
Şekil 4.6	: Midyat şehir dokusundan kesitler	35
Şekil 4.7	: Mardin evinin topografik kullanım şeması	35
Şekil 4.8	: Yakup Beğtaş evi güney cephesi	36
Şekil 4.9	: Avlu etrafında konumlanmış servis mekanı.....	37
Şekil 4.10	: Avlu organizasyonunu gösteren plan şemaları	38
Şekil 4.11	: Kabaltılı plan şeması	39
Şekil 4.12	: Asur'da küçük konut planları	40
Şekil 4.13	: Yaşama birimi nişleri	42
Şekil 4.14	: Eyvanlı Midyat evi	44
Şekil 4.15	: Hilani Planı	45
Şekil 4.16	: Midyat evinden revak detayı	46
Şekil 4.17	: Midyat evinden cephe	48
Şekil 4.18	: Damla biçimli tepe penceresi	50
Şekil 4.19	: Cephe süslemelerinden detay	51
Şekil 4.20	: Tepe penceresi detayı	52
Şekil 4.21	: Eyvan kemerinin taç detayı	52
Şekil 4.22	: Tonozu belirleyen kemerlerin ahşap kalıplarının yapımı	54
Şekil A.1	: Tur Abdin'deki ara yerleşmeler	62
Şekil A.2	: Cumhuriyet dönemi idari sınırlar	62
Şekil A.3	: Yörenin topografik haritası	63
Şekil A.4	: Bölgede Arap hakimiyeti	63

Şekil A.5	: Artukluların nüfuz alanları	63
Şekil B.1	: Mor Gabriel manastırı plan şeması	64
Şekil C.1	:Yakup Beğtaş evi bodrum kat planı	65
Şekil C.2	: Yakup Beğtaş evi vaziyet planı	66
Şekil C.3	: Mardin Kalesi'nde konak	67
Şekil C.4	: Mardin evi plan örneği	68
Şekil C.5	: Yakup Beğtaş evi zemin kat planı	69
Şekil C.6	: Kalhu Sitadel evlerinin planı	70
Şekil C.7	: Kalhu Sitadel'in 3 no.'lu evinin izometrik planı	70
Şekil C.8	: Yakup Beğtaş evi 1. Kat planı	71
Şekil C.9	: Hanna Kuyumcuoğlu evi vaziyet planı	72
Şekil C.10	: Hanna Kuyumcuoğlu evi zemin kat planı	73
Şekil C.11	: Hanna Kuyumcuoğlu evi 1. kat planı	74
Şekil C.12	: Hanna Kuyumcuoğlu evi 2. kat planı	75
Şekil C.13	: Hanna Kuyumcuoğlu evi 3. kat planı	76
Şekil C.14	: Yakup Beğtaş evi Güney cephesi	77
Şekil C.15	: Hanna Kuyumcuoğlu evi Güney cephesi	78
Şekil C.16	: Hanna Kuyumcuoğlu evi A –A kesiti	79
Şekil C.17	: Hanna Kuyumcuoğlu evi C – C kesiti	80
Şekil C.18	: Eyvan – revak ilişkisini içeren yapı örnekleri	81

BİR TASARIM OBJESİ OLARAK GELENEKSEL MİDYAT EVİ

ÖZET

Bu çalışmada, Midyat yerleşmesi ve bu yerleşmedeki tek defaya özgü konut tasarımları bütünden parçaya giden bir yöntemle incelenmiş ve sunulmuştur. Öncelikle Midyat ilçesinin fiziki, tarihi, ve kültürel gelişimi Midyat konut tasarımının altyapı değerlerini oluşturması açısından ayrıntılarıyla incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Bu veriler mimari çözümleme anlamında da önemlidir. Midyat antik dönemden beri çok sayıda dine, uygarlığa, ev sahipliği yapmış Mezopotamya'nın önemli bir kavşak noktasıdır; ve doğal olarak "Midyat Evi" Mezopotamya konut geleneğinin günümüzdeki uzantısıdır.

Bütünden parçaya giderken kentin genel görünümünden başlanarak, Midyat evinin temel modülünü oluşturan yaşama birimine kadar inen bir değerlendirme çizgisi takip edilmiştir. Kentsel planlama, topografya, sosyal mekan kullanımları ve parsel kullanımları gibi değerlendirmelerin yanı sıra evlerin tekil anlamda genel tasarım ilkeleri üzerinde durulmuştur.

Kokeller, Midyat çevresinde yaygın olarak görülen bir yapı tipi olarak ayrı bir başlık altında değerlendirilmiştir. Bindirme kubbeli bağ barınakları olarak tanımladığımız bu yapı tipi de fonksiyonel ve strüktürel olarak incelenmiştir.

Değerlendirme ve sonuç kısmında ise Mezopotamya konut geleneğinin bir parçası olarak tanımladığımız Midyat evinin bu tarihi gelişim şeması içerisinde benzer örneklerle karşılaştırmalı değerlendirmesi yapılmıştır.

TRADITIONAL MIDYAT HOUSE AS A DESIGN OBJECT

SUMMARY

In this study, the original house designs and the Midyat settlement formed by these houses are first presented in general criteria then in details. First of all, the physical, historical and cultural development of Midyat will be studied in order to evaluate the house design process correctly. These facts are also important for the architectural analysis of the house designs. Midyat is an important intersection point on Mesopotamia region. Upon the Antique Period Mesopotamia had been the homeland of many different civilizations, religions and nations. Naturally, this historical and cultural background is the basement of the region's deep housing tradition.

The study starts with the town's general physical appearance, and concludes with the particular evaluation of the Midyat house. During this process, city planning, topographic, geographic and sociologic evaluations are used as well as the general design criterias.

"Kokel"s are evaluated under a different section as a building type which is commonly seen by the Midyat surrounding. This structure type, defined as shouldered domed vineyard shelter is examined both functional and structural.

As a result, "Midyat House", which is being accepted as a participant of Mesopotamian housing tradition, is evaluated referring to its historical and physical structure comparing it with some similar examples.

1. GİRİŞ

Geleneksel konut mimarisi hakkında yapılmış yöresel analiz çalışmaları mimarlık tarihi literatüründe oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışma da bu konuda hazırlanmış, ve hazırlanacak olan, tez geleneğinin bir parçası olarak değerlendirilebilir; ancak burada kurulmaya çalışılan neden-sonuç ilişkisi mimari bileşenler bazında olduğu kadar mimarının kullandığı diğer bazı disiplinler, sosyoloji, psikoloji, coğrafya, ekonomi gibi, bazında da kurulmaya çalışılacaktır. Midyat'ın sahip olduğu kültürel yelpazesindeki genişlik, konuyu ele alış biçiminde böyle bir farklılık yaratılmasını zorunlu kılmıştır.

Kentin Anadolu-Mezopotamya arasındaki ticaret yollarının yakınında bulunması Antik dönemlerden beri pek çok medeniyet için cazibesini arttırmıştır. Tarihin ilk Hristiyan halkı burada yaşamıştır; manastır hayatı burada doğmuştur. Bölgede Roma, arkasından Bizans, daha sonra da İslam kültürü egemen olmuştur. Son olarak da Artukoğulları egemenliği ile birlikte Türk kültürü de bölgeye girmiştir.

Köklerini Mezopotamya (Irak, Suriye) konut geleneğinde bulan Midyat evi, bulunduğu coğrafya üzerinde misafir ettiği bu kültürlerle kendini beslemiş; hem biçimsel hem de fonksiyonel olarak zenginleşmiştir.

1.1 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Bu çalışmada öncelikle Midyat ilçesine ait fiziksel, tarihi ve kültürel veriler ortaya konacaktır; kent ve konut tasarımının çözümlenmesinde de bu veriler Midyat mimarisinin dayandığı temel öğeler olarak kullanılacaktır. Bir Anadolu kenti olarak Midyat'ın fiziksel yapısı ve bu yapı içindeki konut oluşumunun değerlendirilmesi yapılacaktır.

Geleneksel Midyat evinin mekan örgütlenmesinin analizi ise çalışmanın sonucunu teşkil etmektedir. Midyat ilçesi Estel ve Midyat olarak iki farklı tarihi yerleşim odağına sahiptir. “Midyat Evi” adı altında, tasarım kriterleri bazında yaptığımız değerlendirmeler hem Estel’deki hem de Midyat’taki konutları kapsamaktadır. Fiziki uzaklık ve zamanın kısalığı gibi sebepler, evlerin ayrı ayrı değerlendirilmesini engellediğinden ortak tasarım paydaları seçilerek analiz edilecektir.

2. MİDYAT İLÇESİNİN FİZİKİ, TARİHİ VE KÜLTÜREL GELİŞİMİ

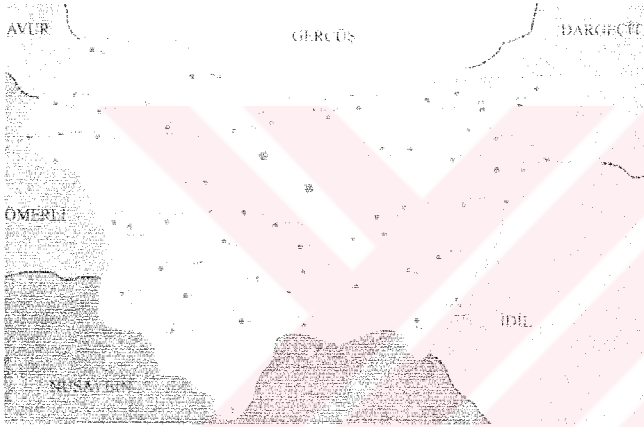
2.1 Şehrin Coğrafyası

Midyat’ın tarih boyunca önemli bir merkez olmasında coğrafi konumunun payı büyüktür. Kuzey Mezopotamya, İslam fethinden sonraki adıyla “el-Cezîre”, insanlık tarihinin başlangıç bölümünde rol sahibi olmuş büyük dilsel-etnik grupların geçiş ve kavuşma noktası olmuştur. Midyat’ın merkezini oluşturduğu Tûr Abdin denilen bölge, Kuzey Mezopotamya’da dağlık bir yaylanın adı olup batıda Mardin’den doğuda Cizre’ye kadar uzanır. Doğu ve kuzey sınırını Cizre’den yukarıya doğru, kuzeyden gelen Batman suyunun döküldüğü yere kadar Dicle teşkil eder. Her iki ırmağın birleştiği yerden Mardin’e doğru çizilmiş bir hat, Tûr Abdin diye anılan bölgenin takribi batı sınırını teşkil eder (Bkz. Şekil A.1). Tûr Abdin, Diyarbakır’dan Nusaybin’e, oradan da Musul’a giden tarihi yolu denetleyen bölgedir. Tûr Abdin, Asurlulardan beri bilinmektedir. Bu yöre Asurlularca “Kaşiâri Dağları” diye isimlendirilmişti. Tarihi coğrafyasının böylesine önemli olması sebebiyle Midyat, Sümer, Urartu, Makedon, Pers, Roma, Abbasi, ve Osmanlı gibi sayısız önemli uygarlığın izlerini taşımaktadır.

2.1.1 Yeri, Konumu

Midyat'ın coğrafi haritasının doğusunda Dargeçit, batısında Ömerli, kuzeybatısında Savur, kuzeyinde Batman iline bağlı Gercüş, güneyinde Nusaybin, güneydoğusunda ise Şırnak iline bağlı İdil ilçesi yer almaktadır (Bkz. Şekil A.2).

Midyat, bugün Mardin iline bağlı bir ilçe merkezidir; nüfusun fazla görünmesi için 3 km. kadar kuzey-batıdaki Estel köyü Midyat belediyesi sınırları içine alınmıştır ve zamanla yeni yapılar, özellikle resmi binalar, bu kısma yapılmıştır. İlçe Midyat kesimi, Gölcük, Akçakaya, Işıklar ve Cumhuriyet; Hükümet(Estel) kesimi ise Ulu Cami, Orta Çarşı ve Yeni Mahalle olmak üzere ilçe 7 mahalleye ayrılmıştır. İlçenin 48'i merkez, 33'ü Dargeçit bucağına bağlı 81 köyü vardır.

Şekil 2.1. Midyat İlçesi İdari Haritası

Osmanlı döneminde, “Tûr” adıyla anılan (Tûr Abdin) nahiyesinin merkezi olan Midyat, Hasankeyf'e bağlıdır. Tûr Nahiyesi'nin bugünkü sınırlarını ise Mardin, Hasankeyf, Dara, Nusaybin ve Cizre kentleri oluşturur. Nusaybin'den kuzeye giden tarihi yol üzerinde bulunan Midyat, tarihinin belli dönemlerinde güneyden Diyarbakır ve Bitlis'e doğru giden yoldaki konumuyla bugünse Cizre yönünden gelip, Tûr Abdin'i aşarak Diyarbakır ve Mardin'e giden yol üzerinde önemli bir kavşaktır.

2.1.2 Yüzey Şekilleri, İklim ve Bitki Örtüsü

Midyat arazisi, Fırat'a karışan Habur ve Dicle'ye dökülen Haltan dereleri ile kolları ile yarılmış, ortalama 1000 m. yüksekliğinde bir platodur. Bu plato, karstik yapıda kireçli kayalardan oluşmuş olan Midyat kalkerisiyle örtülüdür. Tûr Abdin'de karakteristik irtifalar yoktur ve yöre, hemen her yerde, baştan başa derin ve geniş vadilerle kesilen dalgalı bir ova olarak gözükür (Bkz. Şekil A.3).

Tûr Abdin'de eskiden olduğu gibi yakın zamanlara kadar da kısmen mesken olarak kullanılan mağaraların çokluğu, taşının cinsinden ileri gelmektedir. Bu gibi mağaralara özellikle Midyat civarında (daha çivi yazılı Asur metinlerinde tespit edilmiştir) ve bilhassa mağaralarda yaşayanların payitahtı olan Hasankeyf bölgesinde rastlanır.

Büyük kısmı kış mevsimine rastlayan yıllık yağış miktarı 400-500 m³ tür. Sıcaklık derecesinin en soğuk mevsimde bile sıfır santigrat altına düşmediği ilçede, 800 m üstündeki kısımlarda mazi ve palamut meşelerine; kuytu ve alçak kısımlarda dut, incir, nar ağaçlarına rastlanır. Sulanabilen kısımlarda yıllık üretimi 3850 tondan ibaret mercimek tarlaları; 32 ton mahsul alınan şeftali bahçeleri genişçe alan işgal eder. Fakat, ilçede hiçbir ürün, yılda 52000 ton üzüm veren bağlar geniş alanlara yayılmamıştır.

2.1.3 Ulaşım

Anadolu'nun bilinen en eski yolu, kuruluşu Hititlere kadar bağlanabilen, Pers egemenliği sırasında hükümet işleri için kullanılan Kırıl Yolu'dur. Bunun dışında, Helen ve Roma uygarlıklarının Küçük Asya'da, kuzey-güney, doğu-batı doğrultularında, ticari ya da resmi amaç ile yeni yollar yaptırdıkları, özellikle Roma döneminde, doğuda var olan ve yeni yapılan yerleşmelerin bir yol ağı ile Roma şehrine bağlanmasına önem verildiği bilinir . Midyat'ın da içinde bulunduğu Tûr Abdin bölgesi Roma döneminde ve sonrasında da Diyarbakır-Nusaybin yolu üzerinde önemli bir noktadır.

Bugün Midyat; 10 numaralı Mardin-Cizre devlet yolunun Mardin'den 104., Cizre'den 97. Kilometresi üzerindedir.

2.1.4 Nüfus

1810 yılında kurulan Midyat XIX. Yüzyıl sonlarına doğru 3500 müslüman olmak üzere 6000 nüfuslu küçük bir şehirdi. 1997 Genel Nüfus Sayımı'na göre Midyat'ın toplam nüfusu 130062'dir (Devlet İstatistik Enstitüsü). Bu sayının 68221'ini Midyat'a bağlı köylerde yaşayan vatandaşlar oluştururken 61841'i şehirde yaşayan kesimdir. İlçenin 1927'deki toplam nüfusu 32228, 1970'deki nüfusu ise 70728'dir. Bu verilerden gördüğümüz kadarıyla ilçenin nüfusu verdiği iç ve dış göçlere rağmen artmaktadır; ancak Türkiye nüfus artış oranına göre bu oran oldukça düşüktür.

Midyat'ta yaşayan halk profili oldukça kozmopolittir. Hristiyan Cemaati ağırlıklı olarak Süryani Ortodokslar daha sonra da Keldaniler oluşturur; Sünni (Hanefi) Araplar, Kürtler, Türkler de Müslüman kesimi oluşturur. Birçok arkaik inanç ve din yörede bir arada yaşamıştır. Bunlar arasında “güneşe ve ateşe tapanların dini” olan Şemsilik, “Şeytanı melek sayanların dini” olan Yezidilik, çeşitli Hristiyan ve İslam mezhepleri ile Yahudilik bulunur (Aydın ve diğ., 2000: 11).

XX. yüzyılın başlarında Mardin ve Midyat yöresinde önemli bir nüfusu bulunan Süryani Ortodokslar, İstanbul'a ve Avrupa ülkelerine (çoğunlukla İsveç, Almanya ve Hollanda'ya) göçler sonucunda bu bölgede oldukça azalmışlardır (Aydın ve diğ., 2000: 11). Bu kesimin göçü, kentin azalan coğrafi önemi ile paralel olarak gelişen köhneleşme sürecini daha da hızlandırmıştır. Kent yoksullaştıkça ve kapitalist ekonominin eşitsiz gelişme ilkelerince zenginlik başka yerlerde toplanınca, bu kez yeni bir coğrafi hareketlilik başlamıştır (Aydın ve diğ., 2000: 421). Bütün Anadolu kentlerinde olduğu gibi kenti önce “eşraf” terk etmiştir; bunu köylülerin kente göçü ve bunun mekan üzerindeki baskısı izleyince, tarihsel mirasın kalıcı ve somut kanıtları olan eşsiz mimari zarar görmeye başlamıştır.

2.1.5 Sosyal ve Ekonomik Yapı

Tarih boyunca Mezopotamya-Anadolu ticaret yolunun önemli duraklarından biri olan Midyat şimdi eski ticari önemini kaybetmiş olsa da bugün Suriye ve İran'la yapılan kara ticaretinde önemli bir noktadır. Kentin asli unsuru diyebileceğimiz kenti ayakta tutan kesimler; ticaret erbabı, büyük çiftlik sahipleri ve zanaatkarlardır. Bu

unsurlar her etnik gruptan, her din ve mezhepten olup yöneticileri ve aşiretleri daima ikincil kalmışlardır (Aydın ve diğ., 2000: 420).

Tarım sektöründe en önemli alanı bağcılık oluşturur. Bunun yanı sıra şeftali ve mercimek de diğer başlıca ürünlerdir. Midyat'ta taş yontmacılığı, altın ve gümüş işlemeciliği tarzı (telkari) de zanaat olarak özgün varlığını korumaktadır. Ayrıca bölgenin Süryani Cemaati'nin dini merkezi olması ekonomik açıdan da önemlidir. Unutulmamalıdır ki tüm dünyada Türkiye'dekilerle beraber toplam 2,5 milyon Süryani yaşamakta ve burayı ziyaret etmektedirler. Bu din turizminin bölgenin ekonomisine yadsınamaz bir katkısı vardır.

Bütün bunlara rağmen Midyat tarihi zenginliğini çoktan geride bırakmıştır .Güney Doğu Anadolu'nun büyük kısmında olduğu gibi Midyat da işsizlik ve fakirlik gibi ekonomik problemlerle karşı karşıyadır. DPT'nin kalkınmada öncelikli il ve ilçeler listesinde yer alan Midyat, Bölgeye yapılacak yatırımları ve dolayısıyla da istihdam olanaklarını beklemektedir.

2.2 Midyat'ın Tarihi Gelişimi

2.2.1 Hristiyanlık Öncesi Antik Dönem

Kuzey Mezopotamya bölgesinde Tunç Çağı boyunca Tûr Abdin'in önemli bir konumu olduğunu yapılan arkeolojik kazılar ve yazılı belgeler göstermektedir (Alioğlu, 1989: 21). Bu kazı sonuçlarından, Kuzey Suriye'ye kadar uzanan Güney Doğu Anadolu Bölgesinde M.Ö. 3 binlerde Hurrilerin varlığı tespit edilebilmektedir. Daha sonra M.Ö. 2. Binin ortalarında Hurrilerin bölünmesi ile Mitannilerin bölgeye egemen olduğu görülür (M.Ö. 16. Yüzyıl). Mitanni Devletlerine son veren Asurlular, M.Ö. 13. Yüzyıl - 7. Yüzyıl arasında bölgede egemen devlettir.

Yazılı belgeler, Tûr Abdin'in Asur dönemindeki stratejik önemini ortaya koymaktadır. Bu bölgede kurulmuş olan Midyat da tarih sahnesine, Asur yazıtlarında M.Ö. 9. Yüzyılda "Matiate" olarak geçer, bu dönemde çıkar. Asur belgelerinin gösterdiğine göre, Kuzey Cezire ve Tûr Abdin'e Aramilerin girmeleri, ancak 11.yüzyıldan itibaren başlar (Aydın ve diğ., 2000: 39). Özellikle 11. Yüzyılın ortalarından sonra Assurlulara ait olan batı ve kuzey eyaletleri yavaş yavaş göçebe ve yarı-göçebe halkların, özellikle de Aramilerin eline geçmiştir. Abgar Beyliği'nin

halkı olan ve Suriye'den Yukarı Mezopotamya'ya kadar yayılmış olan Aramiler, M.S. 38'den başlayarak 1. Yüzyıl içinde adım adım Hristiyanlaştılar. Aramiler, tarihin tanıdığı ilk Hristiyan halktır (Aydın ve diğ., 2000: 50).

Klasik çağda da Tûr Abdin bölgesi Asya ve Avrupa'yı bağlayan ticaret yolları açısından aynı önemini korumuştur. Doğu Bölgelerini ilk defa merkezi bir yönetim altında toplamak isteyen Pers İmparatorluğu döneminde, Tûr Abdin bölgesi Suriye-Filistin-Finike Satraplığına bağlanmıştır. Bölgede Pers egemenliği M.Ö.539-331 yılları arasında devam etmiştir (Dolapönü, 1972: 25). Pers egemenliği, M.Ö. 331'de Makedonya Kralı Büyük İskender'in Erbil yakınlarındaki Pers ordusunu yenilgiye uğratmasıyla sona ermiştir. Pers egemenliği İskender tarafından sona erdirildiğinde, yeni egemenler durumu olduğu gibi muhafaza ederek, imparatorluk bütününde yeni bir örgütlenmeye gitmişlerdir. Ancak İskender'in M.Ö. 323'deki ölümüyle birlikte, Makedon ordusunun komutanları ve askeri valileri bu büyük imparatorluğu nüfuz alanları halinde paylaşmaya giriştiler. Bu paylaşım mücadelesinde Midyat yöresi, imparatorluğun doğu bölümünü neredeyse tamamen ele geçiren Selevkosların elinde kaldı (Aydın ve diğ., 2000: 46).

Batıdan Roma, doğudan Part baskısı altında kalan Selevkosların Suriye ve Yukarı Mezopotamya'daki egemenliği böylelikle parçalandı. Selevkos İmparatorluğu'nun parçalanışından sonra, Anadolu'da yerel devletler ortaya çıkar. Mardin bölgesinde merkezi Urfa olan Urfa Krallığı egemendir. Daha çok Abgar Beylerinin yönettiği bu krallık önceleri bağımsızken sonradan Roma idaresini kabul eder.

2.2.2 Erken Hristiyan ve Bizans Dönemi

M.S. 38 yılından itibaren Arami halkı arasında bölgede Hristiyanlığın yayılmaya başladığını belirtmiştik. Iulianus döneminde Roma, Hristiyanlığa karşı paganizmin müttefiki olarak algıladığı Nusaybin ve Abidiene Yahudilerine ılımlı bir tavır takınmakla birlikte, Hristiyanlıkla mücadelesini şiddetlendirmişti. Iulianus zamanındaki baskı ortamı karşısında, Hristiyan inziva hareketi büyük ölçüde yayılmış ve Tûr Abdin bölgesi daha o zaman, çile çeken keşişleri ve senobit grupları nedeniyle “(Tanrının) Kullar(ı) Dağı” adını almıştır (Aydın ve diğ., 2000: 58).

M.S. 197'de Kuzey Suriye bir Roma vilayetidir. Bu sırada Roma İmparatorluğu ekonomik ve sosyal kargaşanın içindedir. Hellenistik dönemin büyük malikaneleri ile köleci işgücüne dayalı ekonomisini benimsemiş olan Roma'nın bunalımı, sistem değişikliğine yol açar. Aynı anda kırsal cemaatler sistemini sürdüren doğu vilayetleri ise bu sarsıntılara direnmeyi sürdürürler. Bu ekonomik ve sosyal farklılaşma, Roma'nın 395'te ikiye ayrılması gibi bir sonuca neden olur. Tûr Abdin bölgesi ve dolayısıyla Midyat da doğal olarak Doğu Roma'nın sınırları içinde kalır.

Bizans tarihi başından beri kilise kavgalarıyla doludur. Bu kavgaların taraftarları ön planda bölgesel ayrılıkçılardan destek buluyordu. 451'de Chalcedon'da (Kadıköy) toplanan Konsülün monofizistleri afaroz ettiğini biliyoruz. Oysa eski Doğu dinlerinin etkisi ile İsa ve Allah'ın birliğini iddia eden bu mezhep taraftarları Antakya, Suriye, Mısır ve Ermenistan'da geniş kütleyi taraftar olarak kazanmışlardı (Ortaylı, 1979: 31). Gerek monofizistler, gerek Nasturiler Bizans ve Sasani yönetiminde devamlı baskı altında idi. Bizans ve Sasaniler arasındaki harpler, ağır vergi, zulüm ve soygunun başlıca nedeni idi.

Bizans İmparatorluğu'nun doğu sınırını oluşturan El-Cezire bölgesi, Bizans ve Sasani İmparatorlukları arasında gidip geliyordu. Sasani orduları Fırat boyunca ilerleyerek Antakya'ya vardıklarından ikinci yüzyıldan yedinci yüzyıla değin tutulan kayıtların çoğunda Dara, Amida (Diyarbakır), Nisibis (Nusaybin) gibi surlarla çevrili kentlerin ele geçirilişi, geri alınışı, yıkılışı ve yeniden yapılışı anlatılır (Grabar, 1988: 45). Özetle, İslam tarihçisi Ebu Yusuf Yakub bu sınırı şöyle belirtir: "İslam'dan önce Mezopotamya'nın bir kısmı Romalılara bir kısmı da İran'a aitti... Resulayn (Riş'ayno) ve Fırat'a kadar uzanan topraklar Romalılara; Nusaybin ve Dicle'ye kadar uzanan topraklar da İranlılara aitti. Sincar'a kadar Mardin ve Dara ovası ile çöl İranlılarındı; Mardin Dağı, Darave Tur Abdin ise Romalı...İki halkın arasındaki Sarja [Sargathon] adlı kale olarak belirlenmişti." (Aydın ve diğ., 2000: 70).

2.2.3 İslam Dönemi

2.2.3.1 Arap-İslam Dönemi

VII. yüzyılda Anadolu böylesine bir karışıklık içindeyken, gelişmekte olan İslamiyet'in fetih politikasınca yeni topraklar istila edilmektedir. Buna göre kuzeye ilerleyen Araplar, 636'da kazandıkları Yermuk Zaferi ile Doğu Roma'nın doğu sınırlarını geriletirler. Araplar böylece Süryani Hristiyanlığının çekirdek bölgesini istila etmiş oluyorlardı. Bölgede bundan sonra yeni bir politik ve dini bir güç olarak İslam girmiş oluyordu. Bu sıralarda bölgede Mezopotamya ve Suriye'nin İranlılaşmış ve Elenleşmiş halkları karşılıklı bir asimilasyon süreci içindeydiler. Süryani nüfusun bir kısmı da bu erimenin içindeydi (Yonan, 1999: 25).

İslamiyet'in ilk yüzyıllarında, Süryani ve Nasturi toplumunun Bizans'la ve onun kiliseleriyle olan temel çelişkisi ile bu kiliselerin esas olarak Bizans İmparatorluğu'na bir tepki biçiminde doğması ve Yakubi Kilise hiyerarşisi içinde patriklerle piskoposlar arasında zaman zaman çıkan ihtilaflar, cemaatlerin kuzey-güney yönünde değişen temel çatışmanın Arap tarafında saf tutmasına ve Arap yönetimiyle iyi ilişkiler kurmasına yol açmıştır (Aydın ve diğ., 2000: 76).

8. yüzyıl, önceki dönemlerde gerçekleşmiş olan Roma-İran savaşları ve Arap istilası yüzünden zarar görmüş Tûr Abdin ve çevresinde, geniş bir yeniden imar döneminin başladığı tarihtir. Arap hakimiyeti ile birlikte, Cezire'nin bütünü Müslüman dünyanın bir merkez eyaletine dönüşümü, Irak'la Suriye arasındaki başlıca bağlantı durumuna gelmiştir (Grabar, 1988: 48). Cezire'nin erken İslam zamanlarındaki en önemli özelliği bir tarım ve yerleşim bölgesine dönüşmesidir (Bkz. Şekil A.4). Ayrıca Cezire'de bu zamanlarda özgün bir İslam sanatının ortaya çıkmakta olduğunu görüyoruz. Bunun sebepleri bölgenin zenginliği, halkın çok farklı etnik ve kültürel toplumlardan oluşmuş olması ve de bölgedeki eski kültürlerle ait görkemli kalıntıların oluşuyla açıklanabilir (Grabar, 1988: 50).

M.S. 990 yıllarında bölgeye bir ara Mervaniler egemen olmuştur; ve daha sonra da Arap egemenliği 11. yüzyıldan itibaren Asya içlerinden gelen Türk halklarının ve aşiretlerinin akınlarıyla zayıfladı; ardından tamamen çözüldü.

2.2.3.2 Türk-İslam Dönemi

Türkmenlerin, XI. Yüzyıl başından beri akınlar düzenledikleri Anadolu'da gerçekten yerleşme hareketi 1071 Malazgirt Savaşı'nda Bizans ordusunun yok olması ile başlar. Böylece Anadolu Selçuklu Devleti Beyleri Anadolu'nun çeşitli bölgelerine dağılır. Bu ortamda Kuzey Suriye, Irak ve güneydoğu Anadolu çevreleri Artukluların 1106'dan itibaren devlet kurmuş oldukları bölgenin genel çerçevesini meydana getirir (Altun, 1978: 12).

Çeşitli karışık ve dini topluluklar ile etnik grupların yerleşik olduğu bölgede egemenlik kuran Artuklular, bu topluluklar yanında göçebe Türkmen topluluğuna ve sonra yerleşik halka dayanma siyasetleriyle bölgenin Türkmenleşmesinde önemli rol oynamışlardır. Artuklular çeşitli dini ve etnik gruplara geniş bir serbesti tanımışlar hatta; ilk başlarda onların menfaatlerini daha fazla korumuşlardır. Artuklu Melikleri Yakubi ve Ermeni Patriklerine devlet teşkilatında önemli yer vermekteydiler. Süryani dini merkezinin yakın zamana kadar Mardin'de bulunması da daha çok buna bağlanmaktadır (Altun; 1978: 7).

Artuklular'ın tarihi, en uzun süre ellerinde bulundurmuş oldukları üç merkez etrafında incelenir(Bkz. Şekil A.5). Bunlardan Hasankeyf (Hısn Keyfa) 1101-1231; Harput 1185-1233; Amid (Diyarbakır)1183-1232 ve 1302-1394; Mardin 1108-1408 arasında merkez olmuş ve günümüze kadar Artuklu egemenliğinin etkilerini, sanat eserlerinde devam ettirmiştir (Altun, 1978: 4).

Artuklular'ın Eyyubiler'i ve bir aralık da Anadolu Selçuklular'ını tanımış oldukları bastırdıkları sikkelerden anlaşılmaktadır. Son zamanlarında sadece Mardin ve belki de Kızıltepe (Dunaysır)da tutunabilmiş olan Artuklular'ın son sultanı Melik el Salih Şihabeddin Ahmed'in 1409'da Mardin'i Karakoyunlu Kara Yusuf'a teslim etmesiyle Artuklu egemenliği Kuzey Suriye ve Güneydoğu Anadolu'dan tamamen kalkmış oluyordu.

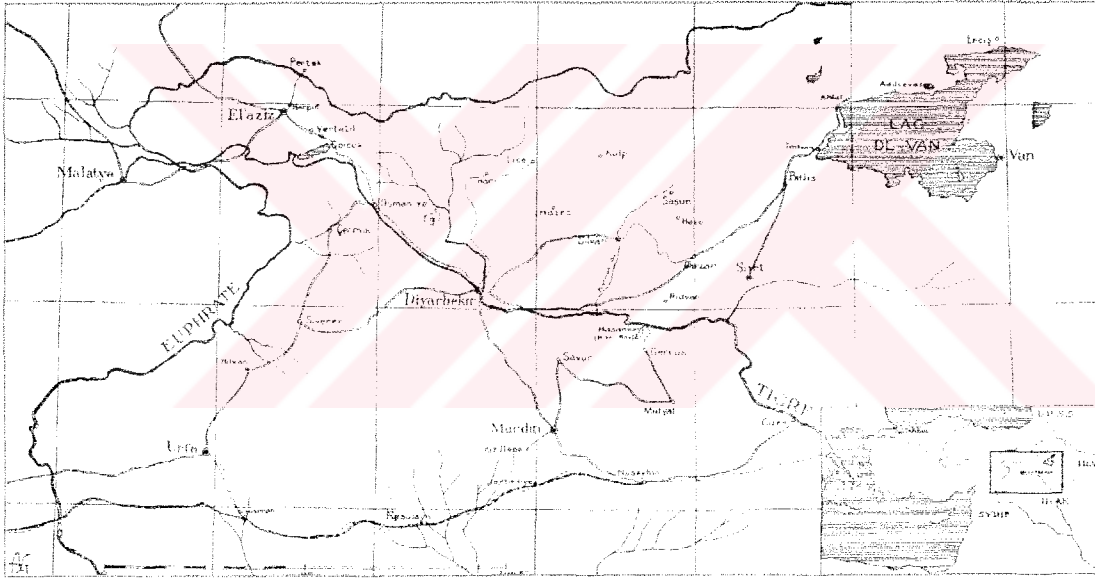
Fırat'ın batısına geçmeyen ve Fırat'ı sınır kabul etmiş olan Artuklular iktisadi bakımdan sağlam bir devlet kurarak önemli mimari eserler ortaya koymuşlardır. İktisadi başarıları ticari bağlarına önem vermeleri ile açıklanabilir. Yaptırmış oldukları köprüler bu anlamda önemlidir. Mardin'in hemen güneyinde Kızıltepe ve

Harzem’de devrin çok önemli mimari eserleri kısmen ayaktaadır. Midyat’ta Artukoğulları zamanından kalma bir cami de hala ayaktaadır.

Artukoğullarından sonra bölgede 1431’e kadar Karakoyunlu, ardından da Şah İsmail’in Doğu Anadolu seferleri sonrasında Safevi egemenliği görülür.

1516 yılında Çaldıran Savaşı ile durumları bozulan Safevilerin, 1517’de Kuzey Suriye’deki egemenlikleri sona erer. Bağdat seferi sırasında Mardin’le beraber Tûr Abdin bölgesi de Osmanlı egemenliğine girer.

1518 tarihli Mardin Sancağı tapu-tahrir defteri kayıtlarında, Mardin sancağına bağlı yerler olarak Mardin kazası ile Savur ve Nusaybin nahiyeleri gösterilmektedir. Midyat ise Amid (Diyarbakır) vilayetine bağlı Hasankeyf sancağının (liva) bir nahiyesidir (Göyünç, 1991: 38).

Şekil 2.2. Diyarbekir (A. Gabriel)

XVI. yüzyılda Osmanlı devleti tarafından bölgede takip edilen şenlendirme siyaseti ile aynı yüzyılın sonlarına doğru bir kısım reâyânın yurtlarını terk ederek bir kısım köylerin harap ve boş bir vaziyette kalması, devrin iskanla ilgili en mühim olaylarını teşkil eder. Şenlendirme siyasetinin sebepleri gayet açıktır; bakımsız ve çıplak araziye verimli hale getirmek, bu bölgeden geçen yolcuları hırsız ve çapulcuların baskınlarından korumak , yollarda emniyeti sağlamaktır. Bu amaca erişmek için takip edilen usullerden birisi, gelip yerleşenleri hizmetlerinin karşılığı olarak avârızdan muaf tutmak; bir diğeri de “haric ez-defter” kalmış “hâli ve harabe”

mezraları tımar olarak vermektir (Göyünç, 1991: 80). Ancak sonuç olarak vergilerin giderek ağırlaşması köylerin boşalmasına bu da hazinenin gelirinin düşmesine sebep olmuştur. Bu siyasetten istenilen sonuç alınamamıştır; çünkü burada her şeyden önce göçebelerle yerleşik toplumlar arasındaki bin yıllık ilişkiler ve yerleşiklerin, göçebelerin sömürüsüne uğraması söz konusudur. İyi örgütlenmiş ve elinin altında, nispeten önemli kuvvet toplamış Kürt aşiret beyleri, Ermeni köylerini haraca bağlamıştı. Osmanlı devlet idaresi, düzenini Doğu Anadolu'ya hiçbir zaman yayamamıştı ve iktidarını babadan oğula geçen “valilik” şeklinde Kürt aşiret beylerine bırakmakla yetinmişti (Yerasimos, 1987: 383).

2.3 Midyat'ın Kültürel Gelişimi

- Yöredeki Etnik ve Dini Gruplar

Midyat, coğrafi konumuna bağlı olarak tarih boyunca birçok kavmin, etnik grubun ve dinsel cemaatin yurdu olmuştur. Kentin merkezini teşkil ettiği Tûr Abdin bölgesi monofizist kiliselerin doğduğu yerdir. Doğu Hristiyanlığının manastır hayatı burada yoğunlaşmıştır. Ayrıca Kürt kültürü ve siyasal hareketleri açısından bölge önemlidir. Yezidilik halen bölgede izlerini korumaktadır. İlk büyük “Kürt Ayaklanması” sayılabilecek Bedirhan ayaklanması bu bölgede olmuştur; ve bu ayaklanmaya adını veren Bedirhan hanedanı bu bölgedendir. Bu aile, aynı zamanda saygın Kürt entellektüellerini yetiştirmiştir (Aydın ve diğ., 2000: 11).

Farklı arkaik inanç ve dinler bölgede beraber yaşamışlardır. Şemsilik, Yezidilik, çeşitli Hristiyan ve İslam mezhepleri ile Yahudilik bunların arasındadır.

Bugün bölgede, ağırlıklı olarak Midyat'ta, yaşayan Hristiyan cemaatlerin başında Süryani Ortodokslar gelmektedir, İdil'de, Silopi'de, Midyat merkezinde ve Mardin'de yaşayan diğer bir Hristiyan cemaat de Keldaniler'dir. Daha önce Doğu Süryani (Nasturi) Kilisesi'ne mensup olan Keldaniler, 16. Yüzyıldan beri “Katolik” olarak bilinmektedir; en son 1830'dan sonra Roma Kilisesi'ne katılmışlardır. Diyarbakır'da olması gereken başpiskoposlukları, cemaatin giderek azalmasından olsa gerek, bugün İstanbul'da ; patriklikleri ise Musul'dadır.

Süryani halk bölgenin yerlisi olarak görülebilir; çünkü Kürtler ilkin 1000 yıllarında doğudan bu bölgeye göç etmeye başlamışlardır. Süryani Hristiyanların (Asurlular)

yerleşme bölgeleri daha antik çağda Aram dil bölgesinin çekirdeğiydi ve M.Ö. 1000 yıllarında bütün Ortadoğu'yu kapsıyordu.

Süryani Hristiyanlığı daha 2. Yüzyılda Anadolu'da, merkezi Antakya olan bir kilise örgütlemiştir. 7. Yüzyılda, kaynaklarda bir kale ve bu özelliği ile çevre bölgesindeki feodal hakimiyetin merkezi olarak geçen Mardin, Kefertüth (Kfartutho) piskoposluk sahası içinde bulunmaktadır. Tûr Abdin'in metropolitlik merkezi ise 615'ten 1049 yılına kadar Midyat yakınlarındaki Kartmin Manastırı (Deyr'ul Umur) olmuş; aynı manastır, anılan tarihle 1915 yılları arasında özel bir metropolitlik sahasının merkezi haline gelmiştir (Aydın ve diğ., 2000: 74).

Mardin ve havalisi, bilhassa Tûr Abdin bölgesi bu bakımdan Hristiyanlık tarihinde mühim bir yer teşkil eder. Sasani hükümdarı II. Hüsrev (590-628)'in Yukarı Mezopotamya'da Musul ve Tekrit havalisine yerleştirdiği Monofizist Bizanslı harp esirleri VIII. ve IX. yüzyıllarda inançlarını yayarak bu havalide ekseriyeti kazanmışlar ve Nasturileri de kendi mezheplerine kazanmışlardır. Bunun sonucu olarak da Tûr Abdin (Mons Masius) bölgesi Süryanilerin merkezi haline gelmiş ve burada birçok manastırlar inşa olunmuştur. Bunlardan en meşhur ikisi Tûr Abdin'deki Deyr'ul Umur ve Mardin'in bir saat kadar doğusundaki Deyr'ul Zaferan'dır.

Mardin bölgesinde, merkez ve çevrede Midyat, İdil, İstanbul, Malatya, Diyarbakır, Urfa, Adıyaman, Elazığ ve Ankara'dakilerle beraber Türkiye'deki Süryani Kadim Cemaati'nin toplamı 35 000 ile 40 000 arasındadır (Dolapönü, 1972: 167).

Türkiye'de yaşayan Süryaniler 1960'lı yıllardan itibaren bir göç dalgasının içine girmiş bulunmaktadırlar. Dini liderleri, otuz yıl içinde her otuz Süryaniden on dokuzunun göç ettiği görüşündedirler (Türkdoğan, 1998: 198).

Bugün Süryani Metropolitlik teşkilatının biri Mardin'de, diğeri ise Midyat'tadır. Midyat'taki Metropolitlik, Deyr-ul Umur (Mar Gabriel), İdil, Tûr Abdin ve Betzebdey çevrelerini de içine alır.

Türkiye Cumhuriyeti sınırları içindeki en büyük Sünni (Hanefi) Arap topluluğu Mardin ilindedir. Ağırlıklı olarak Midyat - Nusaybin yolunun batısında ve Midyat – Savur yolunun güneyinde kalan bölgede yaşayan, Midyat – Savur hattının kuzeyinde

Kürtlerle karışık olarak; Gercüş, Kızıltepe, Midyat, Nusaybin ve Savur ilçelerinde ise küçük gruplar halinde bulunurlar (Aydın ve diğ., 2000: 13).

Şu an Mardin il sınırları içerisindeki en kalabalık etnik grup ise Sünni Kürtlerdir. Sünni Kürtlerin çoğunluğu Şafii gruplardır. Mardin'deki Kürtlerin bir kısmı Araplaşmıştır (Aydın ve diğ., 2000: 13). Kürt gruplarının önemli bir kısmı aşiret yapıları halindedir. Midyat civarındaki Şafii Kürt aşiretleri şunlardır; Midyat'ın bir köyündeki Süryanilerle karışık Zahuran; Dekşori, Dekturi, Atmanki – Mahmutki, Hevırki ya da Deksuri, Hüverki, Mahalmi.

- Dil

Bunca farklı etnik ve kültürel kökenden gelen insanların konuştuğu pek çok farklı dil de bir arada yaşamaktadır.

“ İsa'nın Dili “ denilen Aramca, bölgenin otantik dillerinden birisidir. Süryanilerin konuştuğu dil, Sami dil grubuna bağlı Yeni Aramca'nın Doğu Aramca koluna mensup bir dil olan Tûrôyo (Arapça Tôrânî)' dur. Dinsel işlemlerin ve ayinlerin (liturji) dili ise, lişano ktobonoyo (“ kitap dili “) denilen ve Batı Aram alfabesi kullanılarak yazılan eski bir dil, Süryanice'dir. Bu nedenle bu gruba Batı Süryanileri de denilmektedir. Ritter, 1967'de Süryanice ile ibadet eden ve Tûrôyo konuşan 20000 kişi bulunduğunu tahmin etmişti. Tûr Abdin'in batı bölümünde ve Mardin civarındaki cemaat mensupları ise günlük dil olarak Arapça'nın Kiltu lehçesini kullanmaktadır. Litürjide ise kısmen Süryani alfabesi ile yazılan ve Karşuni denilen Arapça kullanımdadır. Bazı Süryani köyleri Kürtçe konuşmaktadır. Bugün ise cemaat arasında Türkçe giderek yaygınlaşmaktadır (Aydın ve diğ., 2000: 12).

Keldanilerin kullandığı dil ise Sami dil ailesine mensup, Yeni Aramca'nın doğu koluna ait Sûrit dilidir. Litürji dili tıpkı Süryaniler in kullandığı gibi Süryanice olmakla birlikte farklı bir alfabeyle Doğu Süryani yazısıyla yazılır.

Mardin ili genelinde Sami dil grubundan Arapça'nın kuzey Mezopotamya Kiltu grubuna dahil altı lehçe konuşulmakta ise de, Hristiyanların konuştuğundan güçlüklerle ayırt edilebilmektedir. Kürtçe de Arapça'nın yanında yörede en ağırlıklı konuşulan dil konumundadır.

- Eğitim

1905 tarihli Diyarbakır Vilayet Salnamesi'ne göre Midyat kazasında 1 cami, 3 kilise, 3 medrese, 10 Müslüman okulu ve 1 Hristiyan okulu kayıtlara geçmiştir.

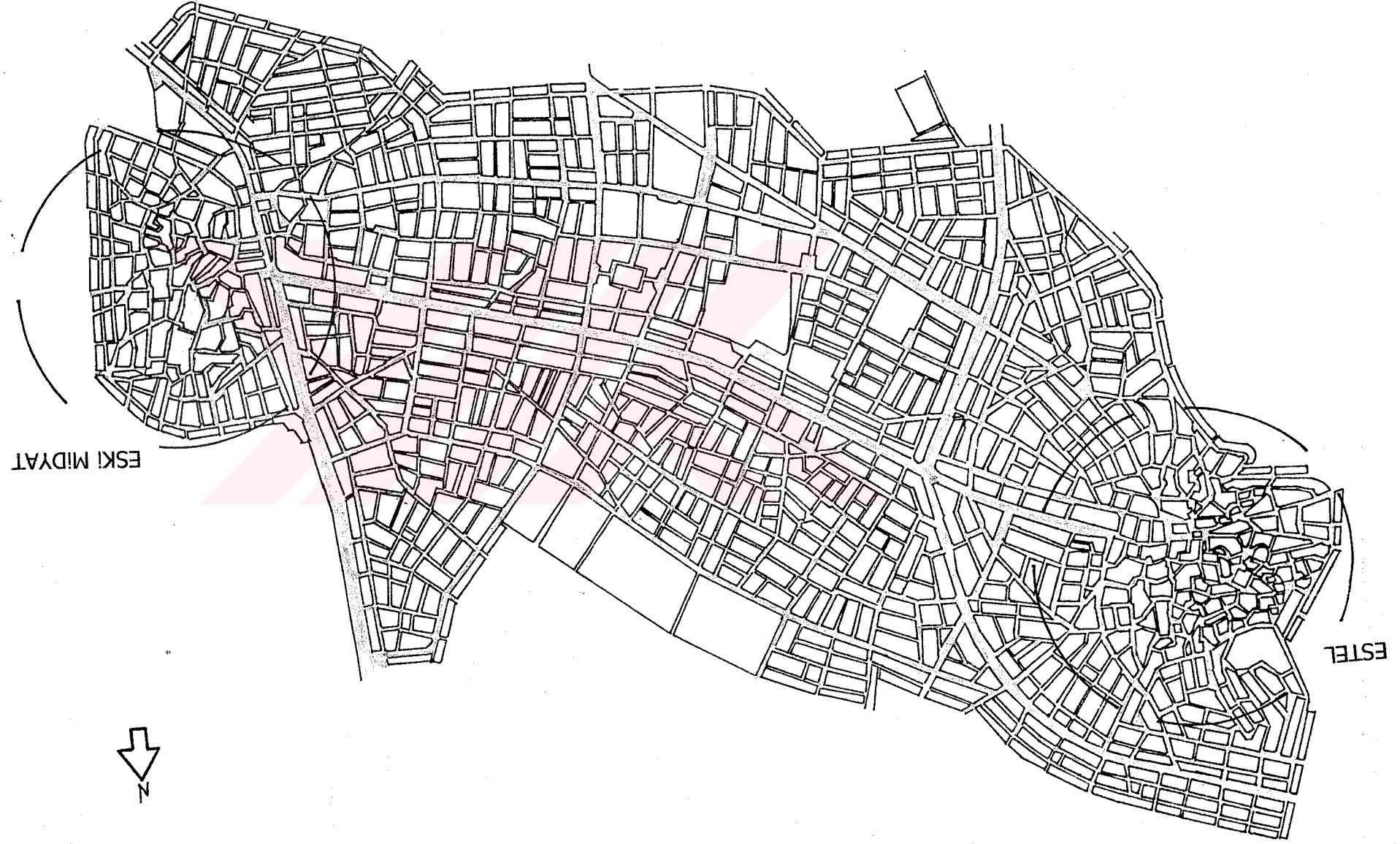
1923-1933 yılları arasında ilçede yalnızca bir ilköğretim okulu varken; 1963-1973 yılları arasında 5 okul merkezde ve 59 okul da köylerde gözüküyor. Bugün merkezde 10 tane, beldelerde 7 tane, köylerde ise 25 tane eğitim ve öğretime açık ilköğretim okulu vardır. Ayrıca Midyat merkezde 5, beldelerde 3 olmak üzere toplamda 8 tane liseye sahiptir. İlçedeki okuma-yazma seviyesi oldukça yüksektir; ayrıca 1970 yılında kurulmuş yaygın eğitim amaçlı bir Halk Eğitim Merkezi de vardır.

Daha önce de belirttiğimiz gibi Midyat'ta yaşayan Süryani toplumunun büyük bir kısmı gümüş telkari sanatıyla uğraşmakta ve yaşamını sürdürmektedir. Bu yöresel sanatın geleceğe taşınabilmesinde önemli bir adım olarak, telkari sanatı, Midyat Endüstri Meslek Lisesi'nde bir bölüm haline gelmiş ve süreklilik kazanmıştır. Bunun yanı sıra "Taş İşleme Sanatı"nın da ayrı bir bölüme dönüştürülmesi için girişimler yoğunlaştırılmaktadır.

3. MİDYAT İLÇESİNİN FİZİKSEL YAPISININ BİLEŞENLER BAZINDA İRDELENMESİ

Midyat kent yapısı, mimari doku açısından neredeyse sekiz yüz yıl önce, Artuklular zamanında kazandığı nihai yapısını esas olarak korumuştur. Özellikle yeni yapılaşmanın yoğunlaştığı Estel kesimi, eski Midyat'ı bu muhtemel zarardan korumuş; şehir yapısı yılların getirdiği bazı eklemlemeler dışında, köklü bir değişikliğe uğramadan günümüze ulaşmıştır (Bkz. Şekil 3.1)

Ancak son yıllarda tarihi konut dokusundaki bozulma oldukça hızlanmıştır; Süryani göçleriyle birlikte el değiştiren, boşalan konutlar bakımsız kalmış, değişikliklere maruz kalmıştır.

Şekil 3.1. Midyat Merkez Halihazır Plan

3.1 Fiziksel Yapıyı Oluşturan Mimari ve İşlevsel Öğeler

Anadolu ve Suriye’de, Hellenistik ve Roma uygarlıklarının önemli sivil yapıları bir araya getiren kent merkezi şemaları Türk kentinde yoktur. Onun yerine kentler çıkmaz sokakların oluşturduğu daha insani ölçekte mahallelerden ve bu mahallelerin merkezinde yer alan bir dini merkezden oluşur ki; bu merkez aynı zamanda kentin ticaret merkezidir de. Midyat bu anlamda Güneydoğu Anadolu ve Suriye’de gelişmiş olan Mezopotamya konut ve şehir dokusunun bir uzantısıdır.

3.1.1 Sokaklar ve Meydanlar

Midyat kent dokusunun en belirgin özelliği Anadolu’daki eski yerleşmelerin birçoğunun ve Türk Dönemi’nin karakteristiği olan organik sokaklarıdır. Bütün yapı türlerinin şehir dokusu içindeki homojen dağılımlarına ve bir odak noktası yaratma çabalarının olmamasına uygun olarak, sokakların oluşmasında da bir kademelenme söz konusu değildir.

Sokakların, önceden planlanmadığı kolaylıkla anlaşılabilen şehir dokusunda, boyut olarak çağın ulaşım özelliklerinin, yönlendirme olarak da araziden kaynaklanan parselasyonun etkin olduğu görülür. Sokaklar; insanın yanı sıra bölgede ulaşım aracı olarak kullanılan eşek, at ve devenin ölçüleri de dikkate alınarak oldukça dar yapılmıştır. Öyle ki; sokakların bazen üstlerinde altta bir geçit bırakarak (kabaltı, abbara) yapılanmalar vardır.

3.1.2 Mahalleler

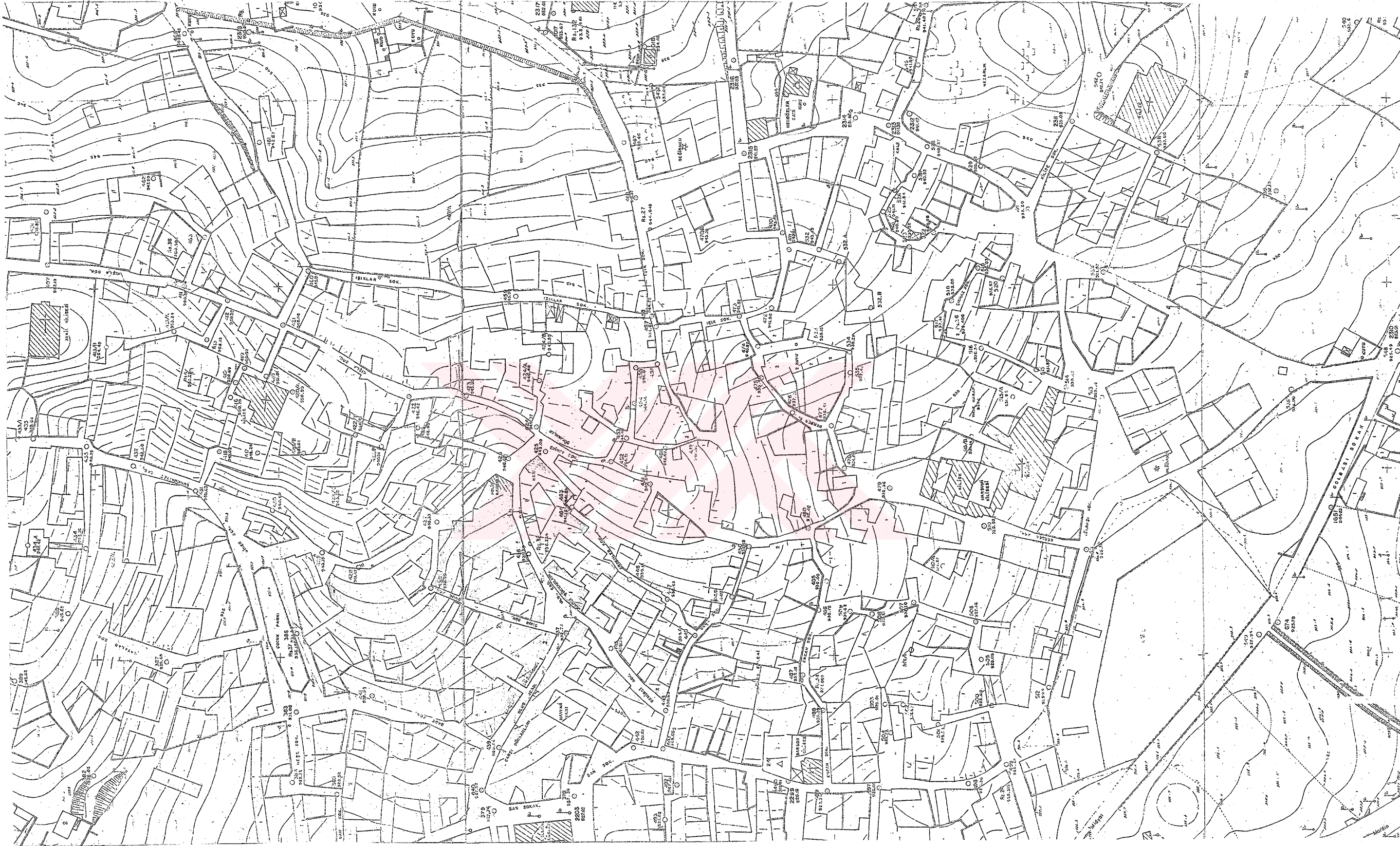
Şehrin mahalle dokusunun tarihi gelişimi izlendiğinde, Cumhuriyet Dönemi ile son durumunu alan idari bölümlenmenin, aslında şehirdeki orijinal biçimlenmenin aynısı olmamakla birlikte, önemli bir değişimden de bahsetmek mümkün değildir. Bu biçimlenmenin büyük ölçüde orijinal kalabilmesi, Midyat’taki yeni yapılaşmanın ,sonradan Midyat’a bağlanan, Estel kazasını Midyat’a bağlayan Cumhuriyet Caddesi üzerinde yoğunlaşmasından ileri gelmektedir.

3.1.3 Ticaret Merkezi

Tipik bir Anadolu kenti, iki tip ticari eylem merkezine sahip olmuştur; işlenmiş eşya çarşısı ve pazaryeri. Genel olarak birinciler zanaat ürünlerinin alışverişinin yapıldığı ve depolama yapılan hanlar, kapalı, açık çarşılardır(Kuban, 1995: 194). Diğeri ise yiyecek maddelerinin satıldığı pazaryerleridir. Çarşıların farklı zanaatlara göre, bölümlere ayrıldığını, her sokağın bir zanaat koluna ayrıldığını görüyoruz.

Eski Midyat'ın ticaret merkezi şehrin güneyinde, yapay göle yakın bir konumdadır. Hanlar ve çarşı dükkanları şeklinde konumlanmışlardır. Aralarında Hayvan Hanı gibi sonradan onarım geçirmiş Osmanlı dönemi yapısı da vardır. Bu yapılar Ulus Caddesi üzerinde geniş bir alana dağılmışlardır. Ayrıca bu bölgenin yakın çevresinde de giriş katları ticari amaçlı dükkan ve depolar olarak kullanılan evler vardır.

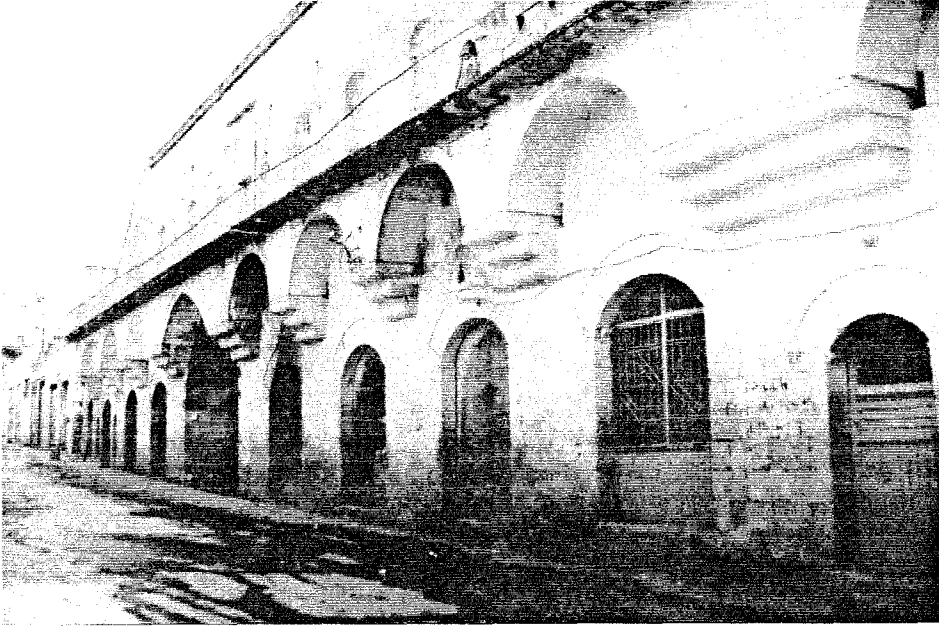
Cumhuriyet dönemi ile birlikte şehrin yeni yapılaşması, ticari ve idari merkezi Cumhuriyet Bulvarı üzerine kaymıştır. Bütün kamu yapıları, idari ve büyük ticari yapılar bu bulvar üzerinde kurulmuştur. Eski Estel ve eski Midyat ise bu bulvarın iki ucunda konumlanmıştır. Bu yeni yapılaşmanın eski Midyat'a değme noktası, Cumhuriyet Bulvarı'nı dik kesen Batman Caddesi'nin doğusunda kalan kısımdır. Bu bölgede nispeten daha geç tarihli yapılar vardır; ve genel olarak ticari fonksiyonları vardır. Özellikle ulaşım kolaylığı sebebiyle toptancılar ve kuyumcular bu bölgede konumlanmıştır. Bu bölge eski ticaret merkezi bölgesinin Batman Caddesi doğusundaki uzantısı konumundadır; bugün iki ticari alan birbiriyle örtüşmüştür. (Bkz: Şekil 3.2).

Şekil 3.2. Ticaret Merkezi

Şekil 3.3. Han Dükkanları

Şekil 3.4. Hayvan Hanı

3.1.4 Dini Yapılar

Tur Abdin bölgesi, çok farklı din ve kültürlerle tanık olmuş bir bölgedir ve bunun sonucu olarak da bölgede farklı kültürlerle ait dini yapılarla karşılaşırız. Süryani Hristiyanlığının doğuşuna tanıklık etmiş olan bölgede çok fazla sayıda Süryani manastırı ve kilisesi olduğu gibi Artuklu ve Osmanlı dönemine ait camiler de vardır. Aşağıda Midyat ve civarındaki bu dini yapıları teker teker ele alacağız.

- Mor Barsavmo Kilisesi:

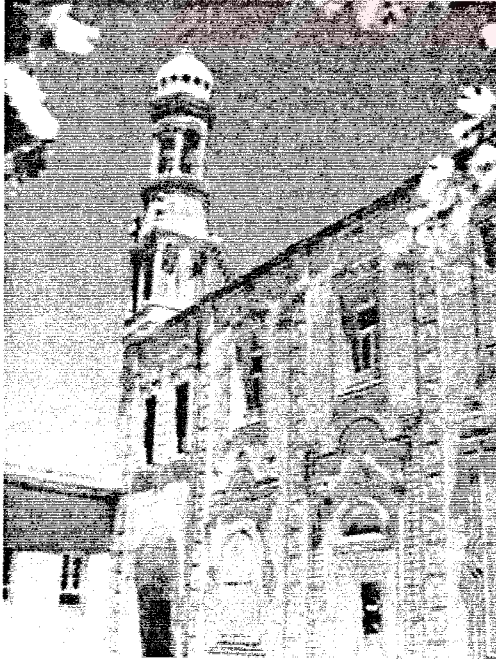
1943 yılında eski temelleri üzerine geleneksel biçimde yeniden kurulan zengin bezemeli bir kilisedir.

- Mor Aksnoya Kilisesi:

Mor Aksnoya (Filoksinos'un Süryanice adı) Kilisesi ilçenin dışına doğru (güneydoğu kesiminde) yer alır. İlçe merkezindeki en eski kilisedir. 1960'larda eski kalıntılarından faydalanarak yeniden restore edilmiştir.

- Mor Şarbel Kilisesi:

Midyat merkezde yer alan en göz alıcı kiliselerden biridir.

Şekil 3.5. Mor Şarbel Kilisesi

- Mort Şmuni Kilisesi:

19. yüzyıl sonlarında Süryani cemaati tarafından yaptırılmıştır. Süryani geleneğine göre Mort Şmuni adını, oğullarına tanrının emirlerine karşı gelip inançlarını reddetmektense işkence çekip aziz mertebesine yükselmeyi öneren, yedi Makkabeli erkek kardeşin anasından alır.

Midyat, metropolitlik olarak Hristiyan Tûr Abdin'in merkezidir. Bizans İmparatorluğu döneminde Mezopotamya Hristiyanları üzerinde uyguladıkları baskılar nedeniyle metropolitler manastıra çekilmeyi yeğlerlerdi. Ancak dini bayramlarda ve resmi törenlerde Midyat'a inerlerdi. Bu gelenek hala sürdürülmektedir.

- Protestan Kilisesi:

20. yüzyılın başlarında inşa edilmiştir. Midyat Süryanilerinden Protestan Mezhebine bağlı olanlar tarafından yaptırılmış olup, şu anda cemaatinden kimse olmadığı için ibadete kapalıdır. Ancak bu kilisenin bakımı Süryani Kadim (Ortodoks) Cemaati tarafından sağlanmaktadır.

Şekil 3.6. Protestan Kilisesi

- Mor Gabriel Manastırı (Deyrul Umur):

Tur Abdin Bölgesi Metropolitliği'nin merkezi olan Mor Gabriel Manastırı, Midyat'a yaklaşık 22 km. uzaklıkta bulunan, Midyat'a bağlı Güngören (Kartmin) Köyünün

2km. kuzeyinde, bodur meşelerle kaplı hafif dalgalı kalker kayalık arazide kurulmuştur. Süryani kadim Cemaati'nin büyük ve ünlü yapıtlarından birisidir.

Çeşitli dönemlerde ilave ve restorasyonlarla bugünkü halini alan Manastırın ilk temelleri M.S. 397 yılında Mor Şmuel tarafından atılmıştır (Bkz. Şekil B.1). 7. Yüzyıldan sonra Aziz Mor Gabriel'in adıyla ünlenmiş ve Tûr Abdin Metropolitliğinin merkezi durumuna gelmiştir.

Dünyanın en eski ve faal Hıristiyan manastırlarından biri olma özelliğine sahip Mor Gabriel'de; Meryem Ana Kilisesi, Resuller Kilisesi, Kırk Şehitler Kilisesi, Kartminli Samuel Kilisesi, Sekiz Kemerli Theodora Kubbesi, Mısırlılar Kubbesi, zengin motif ve mozaikleri ile ünlü bir yapıdır.

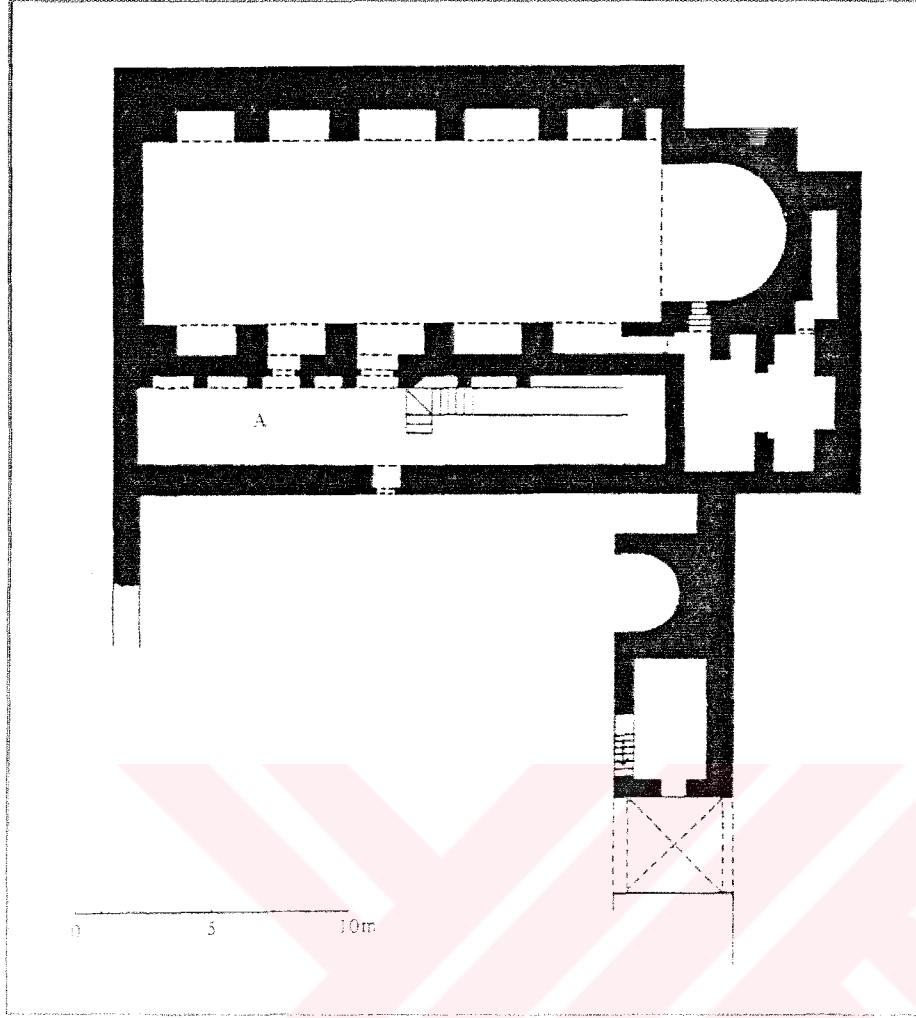

Şekil3.7. Mor Gabriel Manastırı

- İzozoel Kilisesi:

Midyat'ın Altıntaş (Keferze) Köyünde bulunan bu kilise köyün kuzeyindeki en yüksek noktaya yerleşmiştir. Kilisenin görkemli konumunu vurgulayan çan kulesi Midyat'ta taş işçiliği ve işlemeciliğinin en güzel örneklerinden biridir.

Bir inanışa göre, bu kilise Mor Gabriel Manastırı'nın mimarı Şufnayn'ın oğulları mimar Theodosius ve Theodore tarafından 6. Yüzyıl başlarında inşa edilmiştir. Ancak binanın, Tûr Abdin'in en parlak dönemlerinden biri olan 8.yy'da yapılmış olma olasılığı çok daha kuvvetlidir.

Şekil 3.8. Mar Azazel (İzoel Kilisesi)

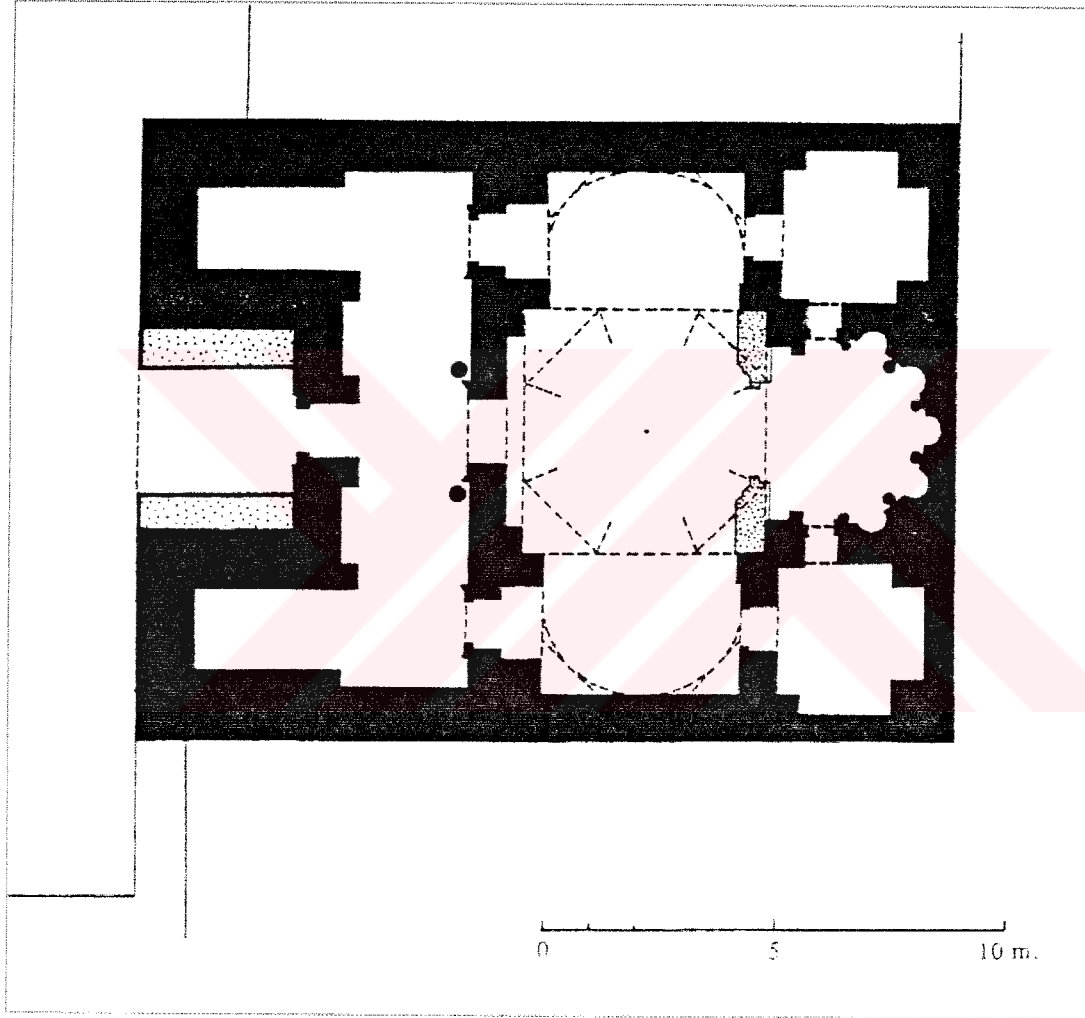
- Anıtlı (Hah) Köyünde Bulunan Meryemana Kilisesi:

Anıtlı Köyünün güneyinde yer alan bu kilise günümüzde eşine az rastlanan kiliselerden biridir. Bu kilise Süryani dilinde “yoldath aloha” ismini taşımasına rağmen çoğu kez Arapça “El Hadra” (bakire) olarak anılır.

Kilise kare planı ve merkezi kubbesiyle ancak Mardin yakınlarındaki Deyrulzafaran Manastırı'nın büyük kilisesiyle karşılaştırılabilir. Her iki kilise de büyük olasılıkla 6. Yüzyıldan kalmadır. Kubbenin dıştan üst yapısı ve çan kulesi 20. Yüzyıl eklemeleridir. Oturma yerleri bulunan bir apsisle, karşılıklı okuyan bir koroyu barındıracak genişlikte, ama cemaate kapalı bir nef, yöre kiliselerinde hiç rastlanmayan özelliklerdir. Öyle görülüyor ki kilise bir zamanlar metropolitlik merkezliğini üstlenen Hah'ta metropolitin manastır erkanına ayrılmıştır.

Tûr Abdin'deki diğer manastır kiliseleri gibi bu da çapraz neflidir. Naos'a hakim dört süslü kemer, kubbenin üzerinde yükseldiği sekizgen kasmağı taşır; Bir kemer sola eklenmiş narteksten kiliseye açılan girişi çevreler; kuzey ve güneyde bulunan diğer ikisi, çift rahip korosu için planlanmıştır; dördüncüsü ise sunak alanını çevirir.

Sunak alanını her iki tarafında yan hücreler bulunur. Kemerlerin üzerinde yükseldiği başlıklar, olağan biçimde akantus yaprakları ve girlandlarla bezelidir.

Şekil 3.9. Meryemana Kilisesi

- Hah Katedrali (Mor Sobo Kilisesi):

6. yüzyılda Mor Sobo'ya adanmış Hah Katedrali'nin kalıntıları Anıtlı Köyünde bulunan önemli tarihi eserlerden biridir. Yapıda tuğla ve taşın birlikte kullanılması Theodora'nın Mor Gabriel Manastırı'nda bulunan "kubbeli yapısı"nı çağrıştırmaktadır.

- Mor Serkis ve Bakos Manastırı:

Anıtlı'nın (Hah) kuzeyinde çok sevilip sayılan asker azizler Mor Serkis ve Bakos'un anısına inşa edilmiştir. Manastıra ait en eski yapı öğeleri 789 yıllarına kadar uzanmaktadır.

- Mor Eliyo Kilisesi:

Anıtlı Köyü'nün 2 km. kuzeydoğusunda yer alan Alagöz Köyünde bulunur. İki nefiyle kilise, büyük bir olasılıkla güney cephesindeki genişletilmiş narteksiyle bir bazilikanın ya da (daha az bir olasılıkla) çapraz nefli bir manastır kilisesinin değişikliğe uğramış halini yansıtmaktadır. Yapılış tarihi ile ilgili elde bir bilgi, belge yoktur.

- Hah Harabeleri:

Anıtlı (Hah) Köyü ile Karagöl (Derkube) arasında yer alan harabelerle ilgili elde yazılı bir kaynak olmamakla birlikte büyük bir medeniyetin izlerini taşımaktadır. Özellikle harabenin orta yerinde, özenle yontulmuş taşlarıyla göze çarpan Sarhavdana, büyük olasılıkla bir Meryem ana kilisesidir.

Kilisenin orta nefinden sunak kısmına geçişi taçlandıran, çift sıra akantus desenli başlıkların taşıdığı taş kemer, hala yerli yerindedir. At nalı biçimindeki kemer, gök kuşağının değişik renklerini anımsatan zarif desenli silmelerıyla 8. Yüzyıl taşçı ustalarının maharetlerini sergiler gibidir.

- Mor Afrem Kilisesi:

Midyat'ın Bardakçı (Bote) Köyünde bulunan Mor Afrem Kilisesi köyün merkezinde bir kale gibi konumlanmıştır. Köy tarihi süreç içinde pek çok saldırıdan bahseder; bu saldırılarda köy halkı çoğu kez kiliseye sığınarak kendilerini buradan savunmuştur.

Kilise alışılagelmişin dışında ve büyük olasılıkla çeşitli tadilatlardan kaynaklanan bir planı yansıtır. Ortada naos, naosun kuzeyine ve güneyine yerleştirilmiş birer mihraplı iki yan nef ve önde narteks.

- Mor Dimet Kilisesi:

İzbırak (Zaz) Köyünde yer alan bu kilise, kulelerle desteklenmiş bir kale gibidir. Eski temeller üzerine kurulu, ancak çeşitli dönemlerde yenilenmiş kilisenin çevresinde izlenen kalıntılar, geçmişin parlak günlerini anımsatır.

- Mor Gabriel Manastırı:

İzbırak Köyü civarındadır.

- Meryemana Kilisesi:

İzbırak Köyü civarındadır.

- Mor Kuryakos Kilisesi:

Midyat'ın Yemişli (Ahnel) Köyü'nde yer alan kilise temel planı bakımından Tur Abdin'deki çoğu köy kilisesiyle benzeşmesinin yanında bünyesinde bazı değerli eserler barındırır.

Kilisenin narteksi önünde, doğuda küçük bir beth slutho'yla son bulan, revaklı bir geçit eklidir. Sıcak yaz günleri rahatça dua edebilmek için düşünülmüş bu yapının ön cephesi başlıklı payeler üzerine bindirilmiş at nalı bir kemer vurgular. Ortaçağdan kalma bir aziz name kiliseyi 734 yılında vefat eden zeytin ağaçlarının banisi (zeytinci) Mor Şemun'a atfetmektedir.

Mor Kuryakos Kilisesi'nde büyük olasılıkla 18. Yüzyıldan kalma boyalı ahşap oyma sunakların nadide örneklerinden biri yer almaktadır. Ahşap sunakların daha sonra yaygınlaşan taş sunaklara sonradan örnek oluşturduğu sanılır.

Yemişli (Anhel)'de Mor Kuryakos ve Mor Eşayo Kiliseleri dışında Meryemana, Aziz Petrus ve Pavlus, Eliyo, Şmuni, Gvergis ve Zeytinci Şemun'a adanmış altı şapel daha bulunur.

- Mor Estafanos Kilisesi:

Midyat'ın Güngören (Keferbe) köyünde yer almaktadır. Kilisenin güneyinde, doğusu mihrap tarafından kapatılan yazlık kilise niteliğindeki iç avlu uzanır. Ana

kilisenin kuzeyine yüksek tonozlarla bağlanan ve vaftiz hane olarak kullanılan Vaftizci Mor Yuhannon Kilisesi yerleşmiştir. Kilisenin naosa açılan kapısının solundaki yazıtta 778/ 79 tarihleri okunmaktadır.

Doğu batı yönünde yerleştirilmiş uzun orta nefiyle Tûr Abdin bölgesindeki en güzel köy kiliselerinden biridir. Oldukça dar yan nefin yan duvarları, yüksek kemerlerle bölünmüştür. Mihrap içinde, kilisenin mekan bütünlüğüne yaraşan üslupta basit bir sunak yer alır.

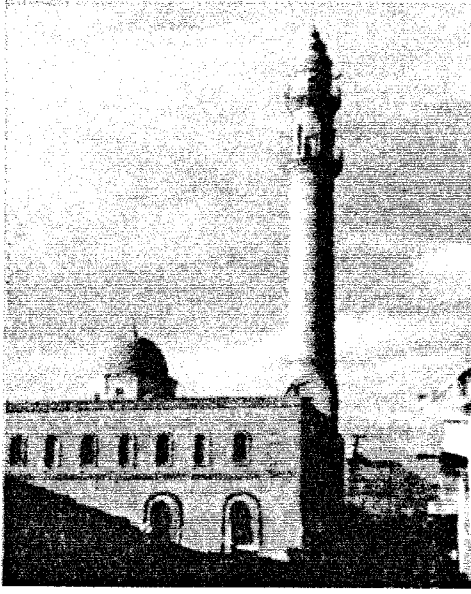
- Cevatpaşa Camii:

Merkez Cevatpaşa Camii, 1925 yılında Cevatpaşa tarafından yaptırılmıştır. Cami, kalın duvarlı olup, kare planda Midyat taşından inşa edilmiştir. Avlulu cami tipindedir.

Caminin giriş bölümü 3m. genişliğinde dikdörtgen planda bir bölmeden oluşmaktadır. Namaz bölümünün kapısı kavisli olup, kapının kenarları palmet motifleriyle süslüdür. Aynı kapının üst kısmı iç içe girmiş halka şeklindeki motiflerle süslenmiştir. Cami, tabanları kare şeklindeki desteklerle on sekiz yuvarlak sütun üzerine oturtulmuş, on iki kemerden oluşmuş olup, caminin tam ortasında küçük kubbe yer almaktadır. Kubbenin dört yönünde küçük pencereler yer almaktadır.

Cami pencereleri kemer tipinde inşa edilmiş olup, pencerelerin dış cepheleri iç içe girmiş kare taş dilimleriyle süslenmiştir. Mihrap etrafındaki şekiller dört bölümden oluşmaktadır. Birinci ve ikinci bölüm bitkisel bezemelerle süslenmiş olup, üçüncü bölüm iç içe girmiş kare prizma şeklindeki taş dilimlerinden oluşmuştur. Dördüncü bölümde ise, kenarları dıştan oymalı yarım küre şeklindeki taştan şekillendirilmiştir.

Minare, Midyat taşından yapılmış bir silindir şeklindedir. İki şerefeli olup süslemeler şerefede yoğunlaşmıştır. Birinci şerefede ince sütunlarla süslenmiş olup her iki şerefede de bitkisel ve geometrik şekiller kullanılmıştır

Şekil 3.10. Cevatpaşa Camii

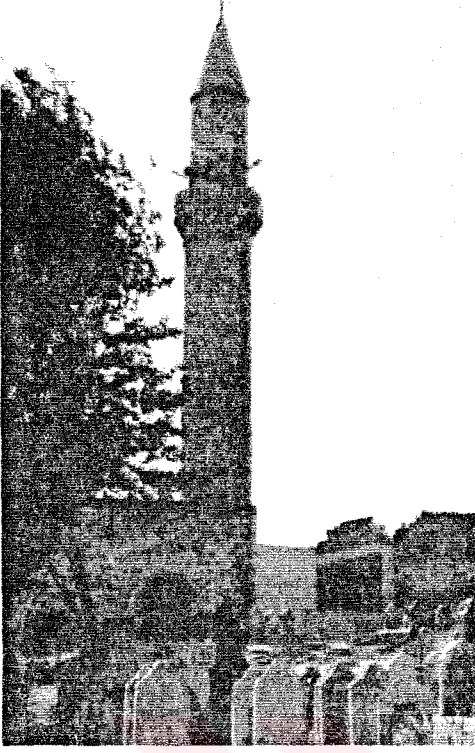
- Merkez Ulu Camii:

Merkez Ulu Camii, 1800 yılında yapılmıştır. Cami dikdörtgen planda sade bir yapıdır. Cami, yine yöre mimarisine uygun olarak kesme taştan yapılmış olup avlulu cami grubundandır.

Caminin çatısı elli yıl kadar önce kırma çatı iken değiştirilerek bugünkü düz çatılı durumuna getirilmiştir. Cami sekiz duvar üzerine oturan on iki kemerden oluşturulmuştur. Pencerele de kemer tipinde inşa edilmiştir. Caminin güney bölümündeki mihrabın üç tarafı bitkisel bezemelerle süslüdür. Mihrabın üst bölümünde Arapça yazı ile 1319 tarihi yazılıdır. Minber yedi basamaklıdır.

Caminin batı bölümünün, kuzey yönünde 4.5 m. en ve boyunda yaklaşık 4m. yüksekliğinde bir kubbe yer almaktadır. Söz konusu olan bölümün doğu duvarında minarenin temeli başlamaktadır; ancak mevcut minare orijinal değildir. Yapılan incelemelere göre şimdiki minarenin yerinde daha kısa olan minare yer almaktaydı.

Minare, düzgün kesme taştan yapılmıştır ve tek şerefelidir. Minare kalın bir silindir şeklinde inşa edilmiş olup süslemeler sadece şerefe bölümünde yer almaktadır. Bu süslemeler de, Cevatpaşa Camii'nde olduğu gibi, bitkisel bezeme ve geometrik şekillerden oluşur.

Şekil 3.11. Mekez Ulu Camii

- H. Abdurrahman Cami

H. Abdurrahman Camii, Midyat merkezde yer almaktadır. Yapılış tarihi Hicri 1331, Miladi 1915 yılını göstermektedir. Cami kare planda olup süsleme açısından sade bir yapıdır.

Cami Midyat taşından yapılmış olup avlulu camilerdendir. Cami iki kare duvar üzerine oturan altı kemerden oluşmuştur. Caminin beş tane kemer planında penceresi vardır.

Mihrap ve minber bitkisel motiflerle bezenmiştir. Minbere beş basamakla çıkılır, giriş kapısının her iki tarafında ince sütunlu iç içe girmiş motifler vardır. Caminin giriş bölümünde camiye bağlı küçük bir bölüm vardır.

Cami minaresi tek şerefeli olup, Ulu Cami'deki bitkisel bezeme geometrik şekillerle süslüdür. Minare silindirik bir geometriye sahiptir.

4. GELENEKSEL MİDYAT EVLERİNİN İRDELENMESİ

4.1 Geleneksel Midyat Kent Evleri

Geleneksel Midyat Kenti evlerine yüksek taş duvarlı dar ara sokaklardan geçilerek ulaşılır. Evler, eğime koşut olarak düzenlenen avlu, eyvan ve oda birimlerinden oluşur. Midyat'ta eğim faktörü Mardin'deki kadar dik olmadığı için Midyat Evi'nde Mardin Evi'ndeki teraslama ile eğime oturma mantığı yoktur. Evler bir avlu etrafında düzenlenmiş birimler şeklinde arsaya yerleşir. Eğim daha çok sokaklara yedirilmiştir. Zeminin taranmasıyla oluşan taş avlu, alt katta kaya oyma servis mekanlarıyla çerçevelenir; üst katlarda ise eyvanın iki yanında yer alan odalar ve önünde “gezenek” adı verilen terasın güneye yönelmesiyle mekanlar biçimlenir. Bu planlanma anlayışındaki en önemli kural, evlerin pencerelerinin birbirini görmemesi ve komşuluk ilişkilerinde evlerin mahremiyetinin sağlanmasıdır.

Şekil 4.1. Midyat'ta organik sokak dokusu

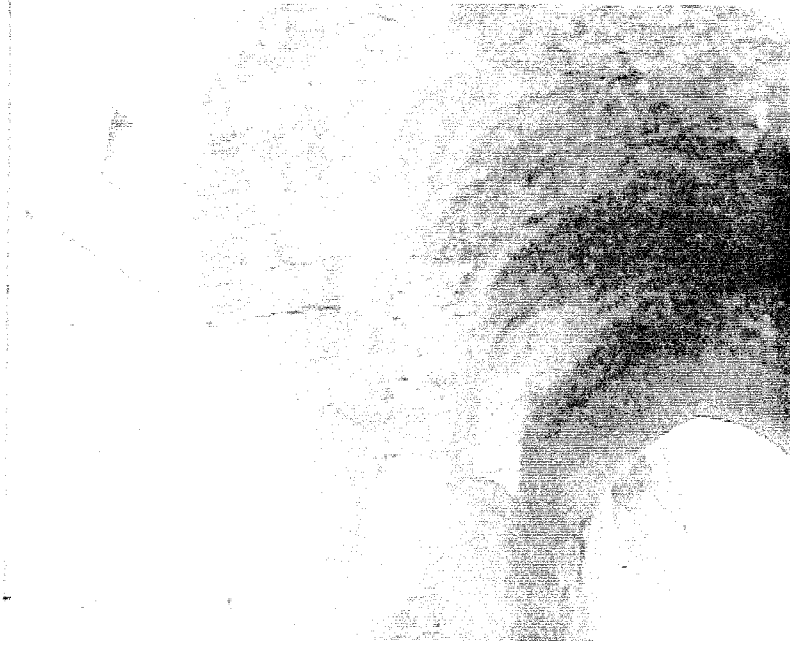

Şekil 4.2. Kışla Sokak

4.1.1 Geleneksel Midyat Kent Evinin Şehir Dokusu Düzlemindeki Özellikleri

4.1.1.1 Parsellerin Oluşumu ve Topografyaya Bağlı Kullanım Özellikleri

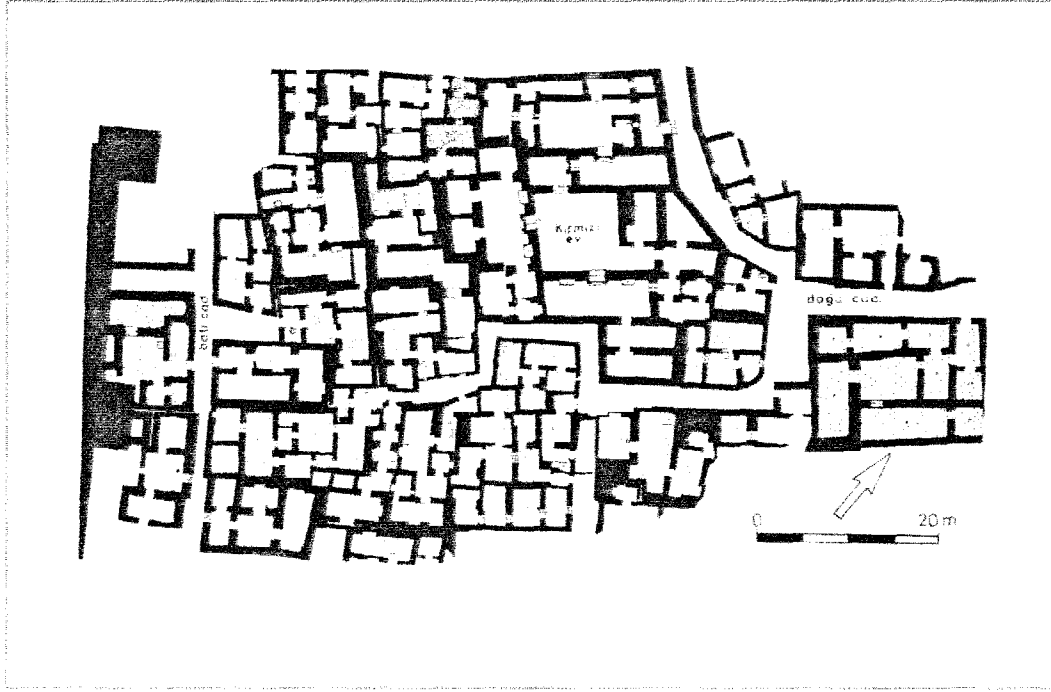
Geometrik herhangi bir düzen göstermeyen, organik bir kent dokusu örneği olan bu yerleşmenin en temel tasarım ögesi evlerdir. Evler, dokudaki organikliğin ana belirleyicisi olan aynı özellikteki parseller üzerinde boş bir alan yaratmamayı amaçlarcasına yapılanmıştır. Bu anlamda Midyat yerleşme dokusu binlerce yıllık Mezopotamya konut geleneğini takip etmektedir. Bu eğilim öylesine güçlüdür ki; bazen parselin bittiği yerde , sokağın üstünü yandaki parsele kadar değerlendiren “kabaltılar” yapılmıştır. Burada kabaltıların genellikle akrabalık ilişkileri olan parseller arasında yapılması dokudaki parselasyon oluşumuna ilişkin ilginç bilgileri içerir.

Şekil 4.3. Kabaltı

Organik kent dokusu ve parselasyon Mezopotamya kent yapısının da en belirgin özelliklerinden birisidir. Elimizdeki bilgilerle bu anlamda en erken karşılaştırmayı Asur konut ve şehirciliğini inceleyerek yapabiliyoruz. Ancak pek çok Asur kentinde, özellikle yeni baştan kurulmuş olan Kalhu, Ninive ve özellikle de Dur-Şarrukin gibi başkentlerde sivil kent planlamasının kuralları ve tüm doku içindeki yerleri gibi ilginç konular aydınlatılabilmiş değildir. Yeni Asur mahalle ve konutları en iyi biçimde Assur kentinde araştırılabilmektedir (Bkz Şekil 4.4.). Ayrıca şehir yerleşmesi içindeki ayrıcalıklı konumları nedeniyle toplumun üst düzey mensuplarına ait olduğu anlaşılan, 7. Yüzyıla ait, kimileri iki katlı altı konutluk bir küme (Bkz: Şekil C.6, C.7) de Kalhu’da ortaya çıkarılmıştır (Sevin. 1991: 118).

Bu Asur şehirlerindeki konutlarda gördüğümüz organik yerleşim şeması, dar sokaklar, mümkün olduğunca boş alan bırakılmadan düzenlenmiş iç avlulu ve yarı açık mekanların kullanıldığı plan şemaları bugünkü Midyat kent dokusunu anımsatmaktadır.

Şekil 4.4. Asur'dan Yeni Asur Dönemi Mahalle Planı

KOŞE PARSEL	ARA PARSEL	ADA
Bir taraftan bitişik	İki taraftan bitişik	
İki taraftan bitişik	Üç taraftan bitişik	

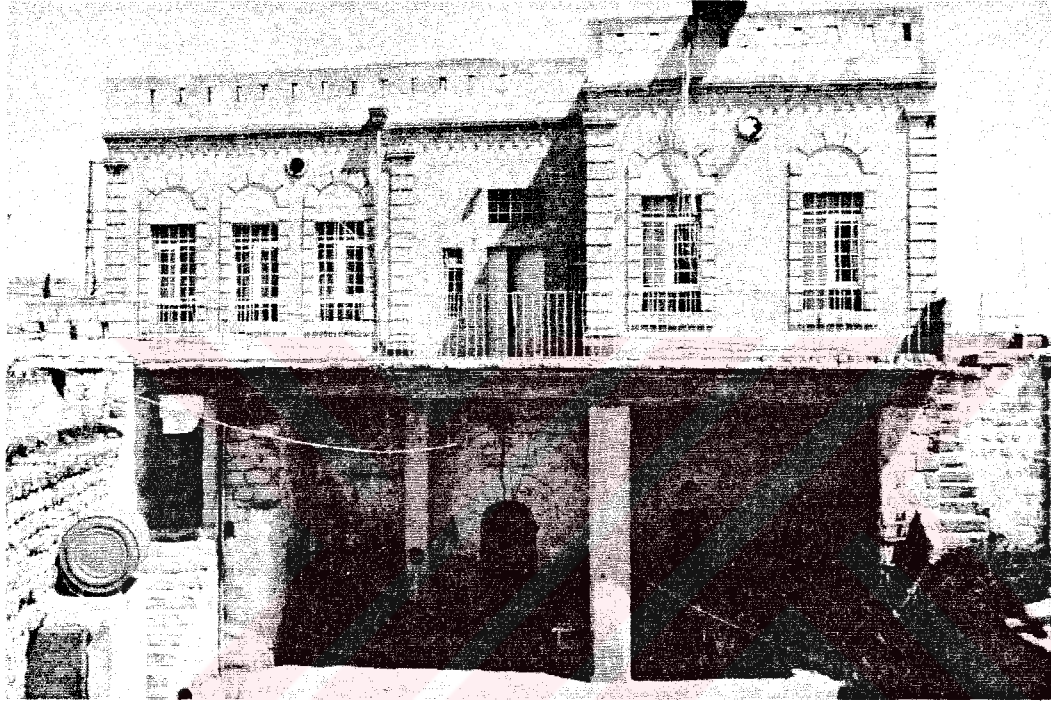
Şekil 4.5. Geleneksel Evlerin Parsel Konum Biçimleri

Geleneksel Midyat evleri, fazla dik olmayan bir yamacın güneydoğu – güneybatı aksına paralel bir şekilde yerleşmişlerdir. Bu yüzden evlerin girişleri ön cephelerin baktığı bu doğrultudan ya da doğudan verilmiştir. Evlerin ön cepheleri yoğun olarak

35

4.1.1.2 Kat Adetleri ve Yükseklikleri

Evler genellikle iki katlı olup, bir katta 15 taş dizisi vardır. Ancak evlerin çoğunluğuna, ilk durumları tek katlı iken, sonradan büyüyen ve genişleyen aile nüfusuna yetebilmek adına ikinci bir kat eklenmiştir. Kat yükseklikleri genelde 4 - 4,5 m. civarındadır. Sayıları çok fazla olmamakla birlikte varlıklı ailelerce yaptırılmış olan 3-4 katlı evler de tespit edilmiştir (Bkz.: Şekil C.15).

Şekil 4.8. Yakup Beğtaş Evi Ön Cephe

Zemin üstü yapılanmasının yanında Midyat evinin diğer önemli özelliği de zemin altı kaya oyma bodrumlarıdır. Bu katlardaki kaya oyma mekanlar Midyat çevresindeki mağara evlerin oluşumu hakkında da fikir verir. Taşın bu çok yönlü kullanımı kendine has coğrafyalardaki orijinal çözümleri gözler önüne sermesi açısından ilginç bir örnek oluşturur. Bu bodrum katlarının tonoz örtülerinin en yüksek noktası 2,50 – 2,70 m. civarındadır.

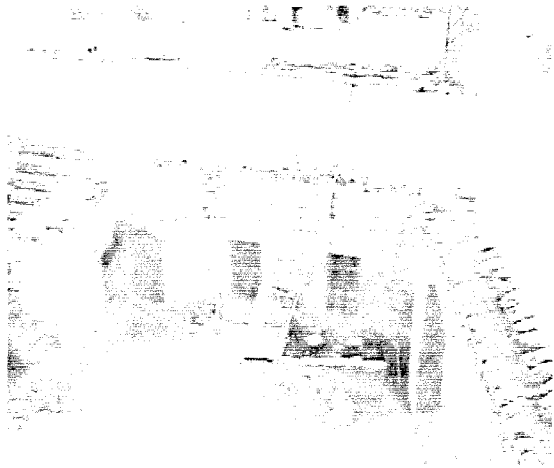
4.1.2 Evlerin Tasarım Açısından Özellikleri

4.1.2.1 Katların Kullanım Özellikleri

Midyat evleri, zemin katın altında bir kaya oyma bodrum katının üstüne yerleşir. Bu kat, kiler, depo, sıcak yaz günlerinde doğal bir buzdolabı işlevi görür. Bu yer altı mekanı, yörenin jeolojik yapısından dolayı çok bulunan kalkerik taş “katori”den oyularak yapılan büyük ayaklar üzerine oturur ve bu sağlam temel ayakları üzerine de zemin üstü katları çıkar.

Bodrum katına bağlantı, üzeri örtülü taş bir merdivenle avludan sağlanmıştır. Mekan açıklığı kaya oyma ayaklar üzerine oturtulmuş çapraz tonozlarla geçilmiştir. Mekanda bulunan tepe ışıklıkları, havalandırma kanalları mekanın aynı zamanda yaşama alanı olarak kullanıldığını gösteren önemli ipuçlarıdır. Her ne kadar bugün zemin altı katlarının böyle bir fonksiyonu yoksa da geçmişte böyle bir fonksiyona sahip olduğu açıktır (Bkz.: Şekil C.1).

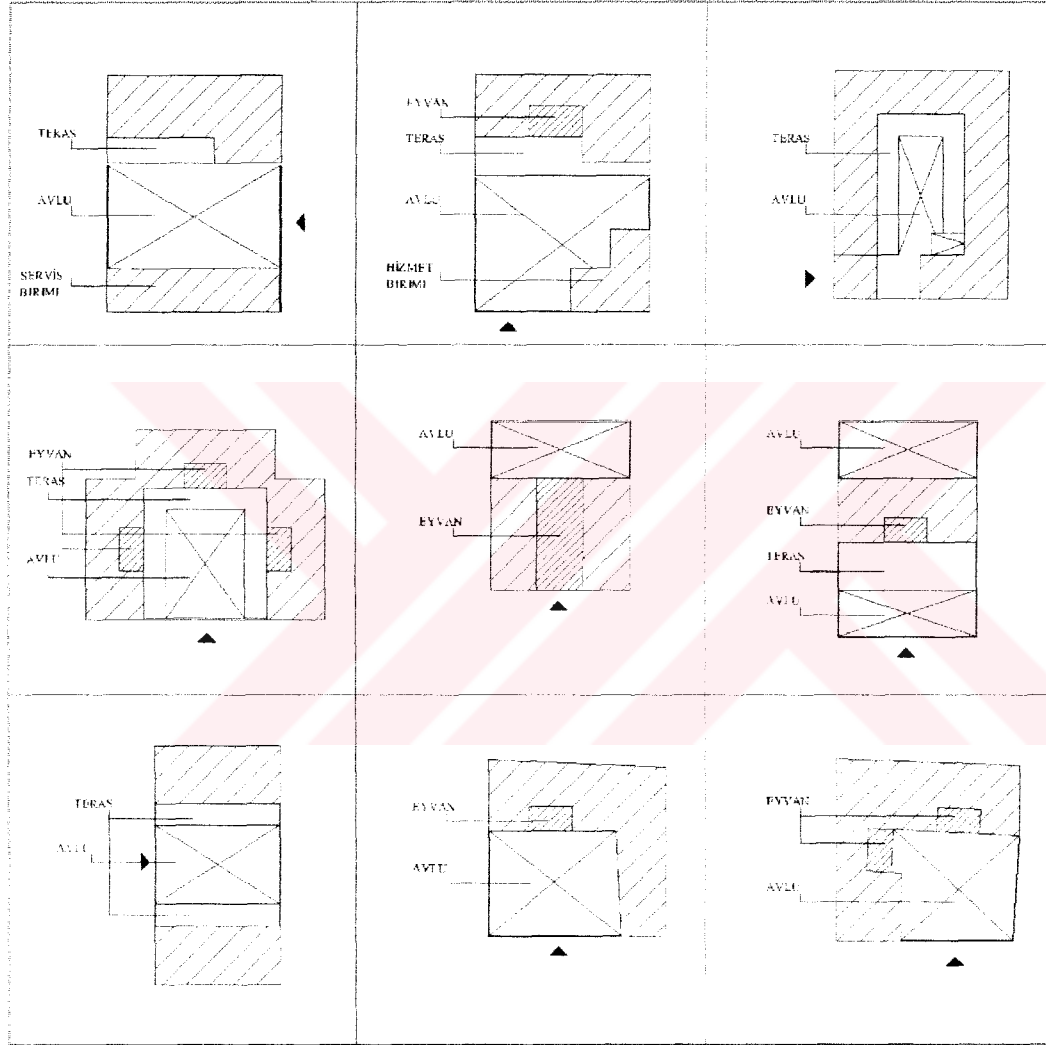
Parselin düzgün olmayan çizgisi ile uyumlu zemin kat kullanımı avluyla kombine bir şekilde oluşmuştur. Genelde bütün evlerin avluları bir ahır/ depo, kiler, taş ocak, hela gibi yardımcı servis mekanlarıyla çevrelenmiştir (Bkz.: Şekil A.8.). Avluları çevreleyen yüksek ve kalın taş duvarlara bitişik, avluyu tanımlayan bu tip mekanlar, bazen ortak avluyu kullanan evlerin bütünlüğü içinde çözümlenmiştir. Ortak avluyu kullanan evlerin sahiplerinin çoğunlukla akrabalık ilişkilerinin bulunması avlunun mahremiyet olgusuna zarar vermez.

Şekil 4.9. Avlu

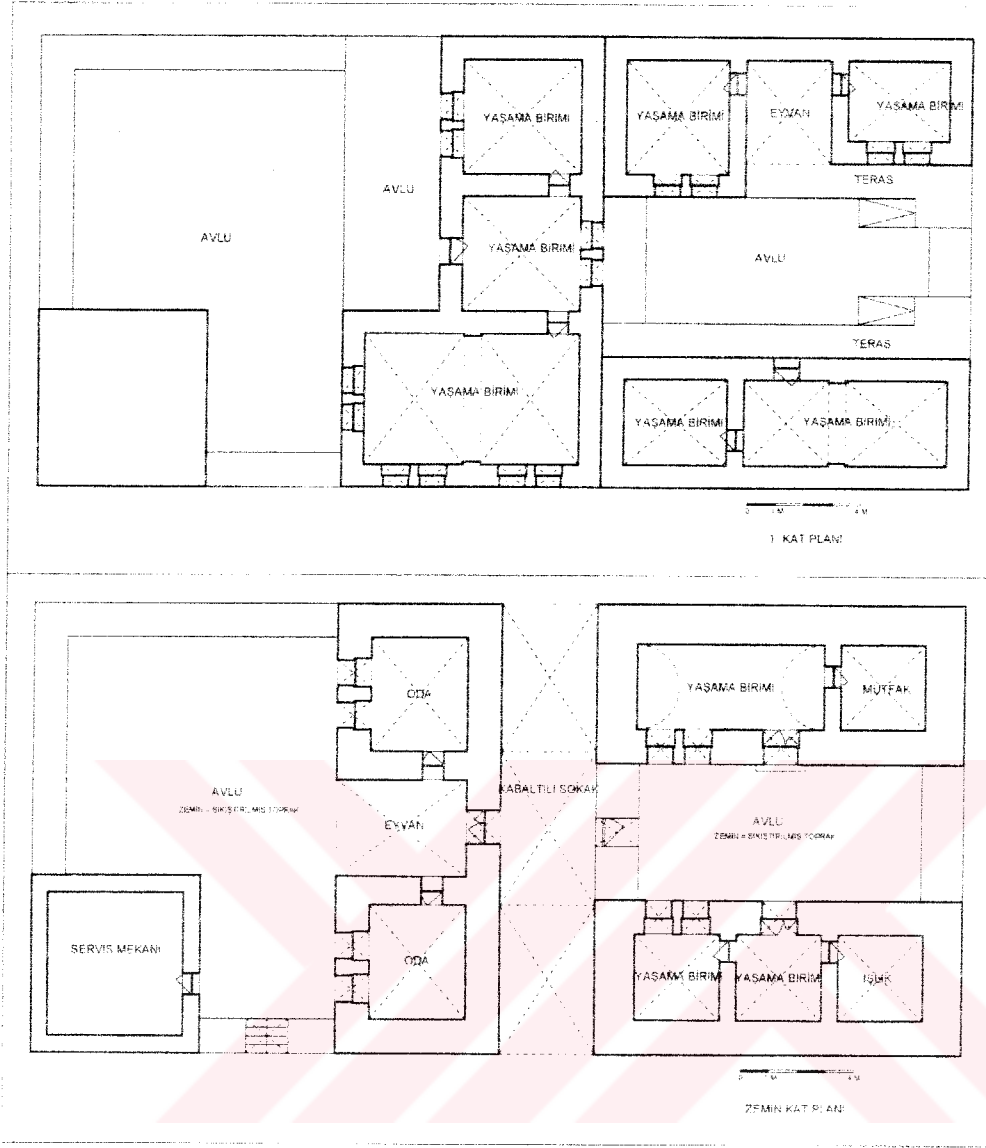
Midyat evinde gözlemlediğimiz avlu ile kombine zemin kat kullanımını benzer coğrafi ve iklimsel verilere sahip bölgelerde sıklıkla görmekteyiz. Özellikle kullanım şeması açısından Mardin evi, Midyat evi ile çok benzeşmektedir (Bkz. Şekil C.3, C.4).

Midyat evinde avlu etrafında kurgulanmış olan plan şemalarını belli tipler halinde ele alabiliriz:

Şekil 4.10. Avlu organizasyonunu gösteren plan şemaları

Bir başka kullanım şeması da abbara (kabaltı) denen sokak üstü yapılaşması ile ilişkili olarak gelişmiştir. Aynı avluyu kullanmadıkları halde aralarında bulunan sokağın üstünü kapatarak yapılaşan evler, yan parseldeki evin avlusuyla görsel ilişki kurarak aynı avludaki mahremiyet alanını paylaşır. Bu tip bir ortak avlu kullanımı ilişkisinin de genel olarak aynı büyük aileye mensup çekirdek ailelerin sahip olduğu evler arasında olduğu görülmüştür.

Şekil 4.11. Kabaltılı plan şeması.

Geleneksel Türk evi plan şemasında avlu ile ilişkide olan giriş katını sadece servis mekanları oluşturur; oysa Midyat evinin giriş kat plan şeması hem servis hem de yaşama birimlerinden oluşur (Bkz.: Şekil C.5). Bunun en önemli sebebi Midyat evinde gözlemlediğimiz organik gelişim sürecidir. Öncelikle tek katlı olarak ortaya çıkan bu ev zaman içerisinde kullanıcı ihtiyacına göre eklenmiş olduğundan fiziksel bir kullanım ayrılığı planimetrik bir özellik olarak karşımıza çıkmamaktadır. Bu süreç, aynı coğrafi, farklı tarihi dönemi yansıtan Asur evinde de gözlemlenebilir. Asur evi tıpkı Midyat evinde olduğu gibi servis mekanlarıyla çevrili bir ana avlu etrafında organize olmuştur; kalıplaşmış bir plan şeması yoktur (Bkz.: Şekil C.6, C.7). Bu meskenlerin planı da, oturanların ana gereksinimleri anlayışı ve üzerinde

konutların kurulacağı parsellerin boyut ve biçimlerine göre biçimlenmiştir (Sevin, 1991: 119).

Şekil 4.12. Asur'dan küçük konut planları

Giriş katının üzerindeki yaşama katları avluya görsel ilişki içerisindedir. Bu katlar avluya bu ilişkilerini genelde yarı açık ve açık mekanlarla kurarlar. Bu yaşam katlarında çoğunlukla bulunan eyvan, revak ya da teras avludan çıkan taş, üstü açık merdivenlerin bağlandığı mekanlardır. Bu mekanlar dağıtım şemasında bir düğüm noktası aynı zamanda da katlar arasında geçiş mekanları oluşturmuş olurlar (Bkz.: Şekil C.8).

4.1.2.2 Kat Planlarını Oluşturan Ana Mekanlar

Geleneksel Midyat evini, biçimsel ve işlevsel özellikleri ile tasarımda yer alan kapalı, yarı açık ve açık mekanlar oluşturur. Oda, işlik, mutfak, ahır, mahzen, kiler, hela olarak kullanılan hacimleri kapalı mekanlar, dışarı açık olma, iç ve dış mekanları ayırarak arasında yer alma, kapalı mekanlara dağılımı sağlama gibi özellikleri ile yarı açık mekanlar ve bunların arasında yer alan açık mekanlar geleneksel evin plan şemasını belirler (Alioğlu, 2001: 110).

- Kapalı ve Yarı Açık Mekanlar :

Midyat evi planında kapalı ve yarı açık mekanlar aynı standart boyutlarla tekrarlanır (Bkz.: Şekil C.10, C.11, C.12). Bu standart modülün kare ya da kareye yakın olduğunu söylemek mümkündür. Gerek organik bir dış çizgiye sahip olan katlarda gerekse bu düzgün olmayan yapının gönye ve düz çıkmalarla düzeltildiği üst katlarda çok güçlü bir modülasyon sisteminden bahsetmek mümkündür. Bu modülasyon sistemi plan bağlamında yarı açık mekanların boyutlarını da doğal olarak belirlemiştir.

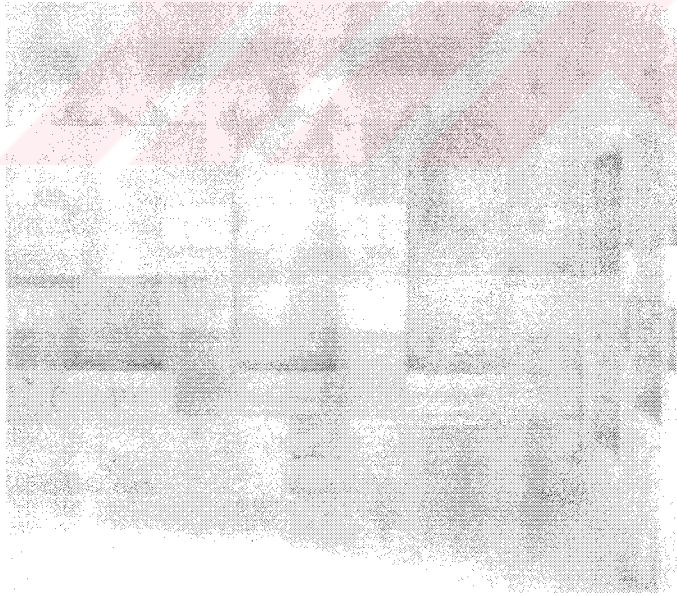
Yaşama Birimleri :

Midyat evinin plan şemasını oluşturan temel birim yaşama birimidir. Yaşama birimi, iç biçimlenmesi ile ataerkil aile bütününe bir parçası olan - bir çekirdek – ailenin gereksinmelerini karşılayacak donatıya sahiptir. Ana, baba ve çocuktan ibaret ailenin yemeğini ısıtabileceği, gerekirse pişirebileceği ocağı, kaplarını koyabileceği tereği, yatağını yorganını toplayıp kaldırabileceği yüklükleri ile tek başlarına ev olma niteliğindedirler. Bu nedenle yaşama birimi olarak adlandırılmışlardır (Alioğlu, 2001: 111).

Yaşama birimi, yapısal olarak iç mekana yansıyan iki bölüme ayrılır. Bunlar sekialtı (“ ard-ıl beyt ”) ile sekiüstü (“ dikke ”) bölümleridir. Sekialtı, odaya giriş hazırlığının yapıldığı, pabuçların çıkarıldığı bir ön bölümdür (Alioğlu, 2001: 111). Sekialtıdan bir basamak yükselerek sekiüstüne geçilir. Bu kot farkı bazen ahşap, nadiren de taş ile vurgulanmıştır; ancak genelde sadece bir basamak şeklindedir.

Midyat evinde, dolap içine gizlenmiş bir gusülhane yoktur bu yüzden bu eylem zemini taş olan ve su gideri olan sekialtında yapılır. Fakat zaman içinde bazı evlerin iç mekanlarına, genelde mutfağın yanına küçük bir yıkanma birimi eklendiğini görüyoruz (Bkz.: Şekil C.12).

Odanın sağır duvarlarında ya da pencere aralarında yüklük (“ beyt-il ifreşat ”), bazılarında ahşap kapaklar olan irili ufaklı nişler (“ taka ”) yer alır (Bkz. Şekil 4.13). Terekler, lamba koymak için yapılan köşe nişleri odanın diğer donatılarıdır (Alioğlu, 2001: 111). Sekiüstü gündüzleri oturulan, misafir kabul edilen geceleri ise yüklüklerden çıkan yatak, yorgan ile kolaylıkla yatak odası haline dönüşebilen odadır.

Şekil 4.13. Yaşama birimi nişleri

Servis Mekanları :

Servis mekanları kapsamında olan mutfak, depo, ahır, mahzen, kiler, hela işlevleri olan hacimler diğer kapalı mekanlardır. Genellikle avlu ya da teras duvarına bitişik tekil hacimlerdir. Avluda olmadığı takdirde mutfağın genellikle giriş katta konumlandığını ancak zaman içinde her katta ayrı birer mutfağın oluştuğunu görüyoruz.

Ahır, depo, mahzen gibi servis mekanlarının büyüklük ve sayılarının ailenin varlık durumuna bağlı olarak arttığını görüyoruz.

Gusülhane, Midyat evinde kullanılmamış bir hacimdir. Yaşam kültürü içerisinde köklü bir rütüeli olmayan yıkanma eylemi, odaların sekialtı kısmında yapıla gelmiştir. Buna karşılık haftada bir kere mahalle hamamına gidilmesi toplumsal yapıdaki önemli adetlerdendir (Alioğlu, 2001: 113).

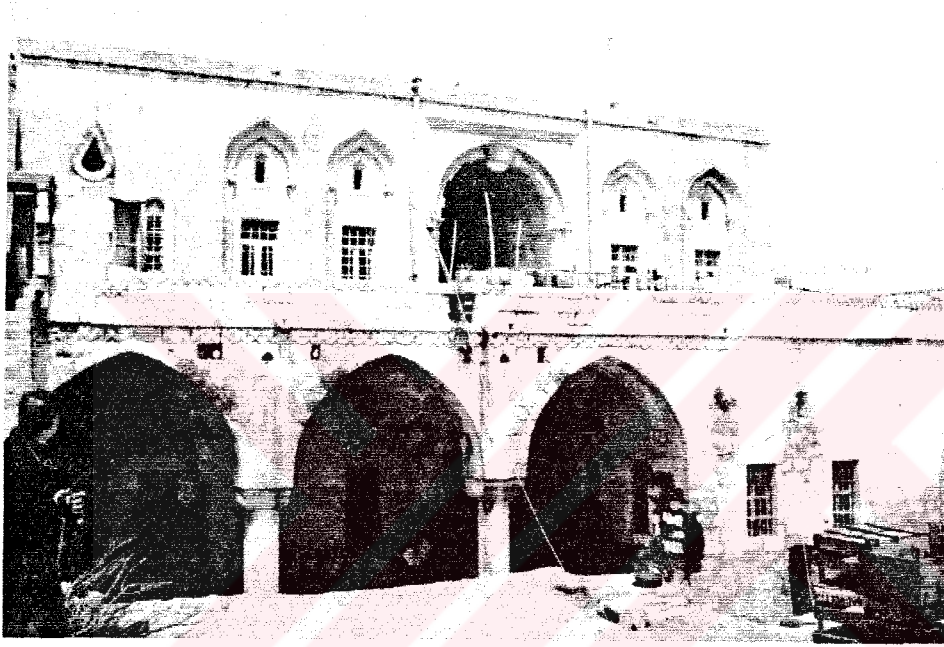
Helalar kapı girişlerinde ya da avlu duvarının bir kenarına bitleştirilmiş (Bkz.: Şekil C.2) ve pis su gideri bağlantısı yapılmıştır

Eyvanlar :

Güneydoğu Anadolu’da, özellikle kent evlerinin büyük bir çoğunluğunu oluşturan eyvanlı evler, Gaziantep, Diyarbakır, Urfa ve Mardin’de yoğunlaşmıştır. Bu dört kent dışında, coğrafi konumları gereği, iklimleri güneydoğu Anadolu geneline göre daha az sıcak olan küçük ölçekli yerleşmelerde de, eyvanlı ev yoğunluğu vardır. Örneğin, Güneydoğu Toroslar’ın güney yamacındaki yerleşmelerde: Kahta, Eğil, Hani, Silvan; Mardin Eşiği’nde: Midyat, Gercüş, Mazıdağı; akarsu boylarında: Hasankeyf, Birecik, Halfeti gibi.

Hem ev mimarisinde hem de eğrisel örtüde yetkin bir düzeye sahip olan Gaziantep, Urfa, Mardin illerinde ve Halfeti, Midyat ilçelerinde asıl yaygın olan, tüm açıklığı cepheye yansıyan beşik tonozlu eyvandır.

Midyat evleri çok dik olmayan bir yamacın kuzey – güney ve güneydoğu - kuzeybatı doğrultularına yerleşmiştir. Eyvan, güneye ve güneydoğuya cephe veren Midyat evinde, doğu – batı, fakat daha çok güney, güneydoğu yönüne bakacak biçimde oluşturulmuştur. Eyvan derinliği plan şemasındaki birim modüle bağlılık gösterirken eyvan açıklığı bu modülden bağımsız tasarlanmıştır (Bkz.: Şekil C.11, C.12, C.13). Eyvanlı evlerin en belirgin özelliği eyvanın doğrudan doğruya içinde yer aldığı yapı kitlesinin dışına açılmasıdır. Bu durumda eyvanın ağzı, yapı kütlesinin dış yüzlerinden birisiyle aynı düzlemdedir.

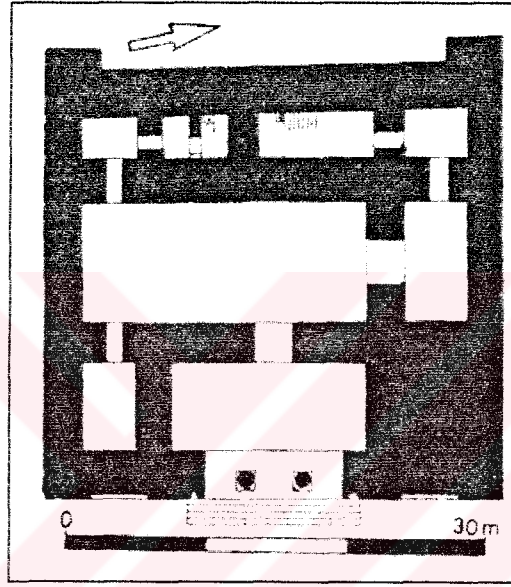
Şekil 4.14. Eyvanlı Midyat Evi

Dağılım mekanı işlevine sahip olmasının yanında eyvan, yaz mevsimi için gölgeli, serin bir dinlenme yeridir. Uzun süren yaz aylarında güneşin çeşitli açılarına karşı önlem alma zorunluluğu eyvanın iklimsel kaygılar ile yönlendirilmesini gerektirmiştir. Güneye ve doğuya bakan eyvanlar akşam güneşine karşı iklimi uygun mekanlar oluşturmuştur (Alioğlu, 2001: 113).

M.Ö. 8. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren Asur Krallarının pek çoğu (III. Tiglat Plezer, II. Sargon, Sanherip, Assur Banipal, Assar Hadan) yazıtlarında “Bit Hilani” denilen ve Hitit Sarayları tipinde olduğu belirtilen bir yapı tipinden söz ederler (Akın, 1985: 21). Hilani’yi betimleyen tarihsel metinlerle, arkeolojik bulgular arasında olduğu gibi, arkeolojik bulgularla günümüzdeki söz konusu kırsal evler arasında benzerlikler kadar farklılıklar vardır. Buna rağmen bu tipi şöyle

tanımlayabiliriz; ön yüzü dışa açık bir orta mekanla ona açılan iki yanındaki birer odadan oluşan kırsal ev tipidir. Ortadaki açık mekanın derinliği odalarla aynıdır. Böylece ortaya çıkan simetrik biçimli plan, bir bütün olarak tasarlanıp, bir defada bitirilmiş bir dikdörtgen görünümündedir (Akın, 1985: 16).

Hilani ve eyvanlı ev arasındaki tek fark, eyvanlı evde ortada bir beşik tonozun bulunması veya ortadaki açık mekanın cephesinde bir kemer bulunması, hilanide ise ortadaki açık mekanın düz atkı ile örtülmesidir.

Şekil 4.15. Hilani Planı

Revaklar :

Midyat evi plan şemasını oluşturan bir diğer yarı açık mekan da revaktır. Üç tarafı ve üstü kapalı, ön cephesinde sütunlarla iki veya daha fazla açıklığa bölünmüş bir mekandır. Revaklar, böylesine sıcak iklimli bölgelerde serin ve gölgeli yar açık mekanlar yaratır. Parselin boyutlarına göre yapılır. Alan müsait olduğu sürece revak yapımının gerçekleştirildiği gözlemlenmiştir.

Revakla eyvanın çarpıcı birleşimi, oluşturdukları T mekandır. Mardin ve Bağdat evinde de tespit edilebilen bunun örneklerini ilk İslam Saraylarından itibaren görmek mümkündür (Bkz.: Şekil C.18./ a,b). Balkuvara ve Ukaydır saraylarında revak ve ona açılan derinlemesine bir eyvan, yarı açık bir mekan olan T mekanı oluştururlar (Alioğlu, 1989: 111). Aynı mekanı Tulunoğulları Dönemi evlerinde ve Kalavun

Maristan'ında (Bkz.: Şekil C.18./ c-f) görmek mümkündür (Alioğlu, 1989:111).Anadolu'da ise yatay planlama düzeyinde revakla ve eyvan-revak ilişkisi ile çakışan örnekler vardır. Bunlar dış sofalı ve eyvanlı tiplerin bazı çeşitleridir.

Şekil 4.16. Midyat evinden revak detayı

Midyat evinde üst katlarda revak kullanımı alt (giriş) katlardaki kullanımı kadar yaygın değildir. Revak da eyvan gibi kısmen planlamadaki modüle bağlı olarak biçimlenmiştir. Buna göre, revak ön açıklığı tasarımda tekrarlanan birim modüldür; derinlik ise genelde geçerli modülden az olmakla birlikte, birim modül derinliği kullanılan örneklerle rastlanmıştır.

- Açık Mekanlar :

Avlu her evin giriş katında, üzerinde bulunan parselin boyut ve şekline bağlı olarak tasarımda yer alır. Avlu döşemeleri genellikle toprak (sıkıştırılmış) veya doğal taştan yapılmıştır. Midyat evinde avlunun etkin kullanımı hizmet mekanlarının önemli bir kısmının avlu duvarlarına bitişik olarak inşa edilmiş olmasından anlaşılmaktadır. Genel olarak her evin avlusunda kuyu vardır. Avlu, kadın için gündelik hayatın geçtiği mekandır; aynı zamanda kamusal alandan mahrem alana geçişte bir ara mekan işlevini üstlenir.

Üst katlarda ise “ gezenek ” adı verilen güneye yönelmiş teraslar, açık mekanlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Bkz.: Şekil C.8, C.12). Evlerin damları düz olduğundan teras olarak da kullanılır. Damlara en üstteki yaşama katından küçük bir merdivenle ulaşılır. Teraslar da damlar da yaklaşık 80 cm. yüksekliğinde taş parapetlerle çevrilidir.

4.1.2.3 Planlama Biçimleri

Midyat evi, yüksek taş duvarlarla çevrili bir avlu etrafında kurgulanmış bir bütünlüğe sahiptir. Bu bütünlüğü oluşturan kapalı, yarı açık ve açık mekanlar bu avlu etrafında organize olma biçimlerine göre gruplandırıldığı gibi evin ana kütesinin dahilinde oluşturdıkları kurgu açısından da gruplanabilir.

Midyat evi plan şeması yaşama birimi modüllerinin bir araya gelmesinden oluşur. Bu modüllerin bir araya geliş biçimleri çeşitli şekillerde olur. Tarama yapılan örneklerden anlaşıldığı kadarıyla Midyat ev tasarımında kare, dikdörtgen ve L tipli yaşam birimlerine rastlanmıştır. Bunlar işlikli ya da işliksiz olabilir. Bu modüllerin kendileri ile veya diğer kapalı ve yarı açık mekanlarla bir araya geliş biçimleri farklı planlama biçimlerini oluşturur (Bkz C.11, C.12, C.13).

4.1.3 Cephe Tasarımı

Midyat evinin cephe tasarımı plan şemasının bir yansımasıdır. Plan tipolojisini oluşturan açık, yarı – açık ve kapalı mekanların bir araya geliş biçimleri aynı zamanda cephe tipolojisini de oluşturur. Bu yüzden planlamada etkili olan mekanların cepheleri teker teker ele alınarak sonunda bir değerlendirme yapılacaktır.

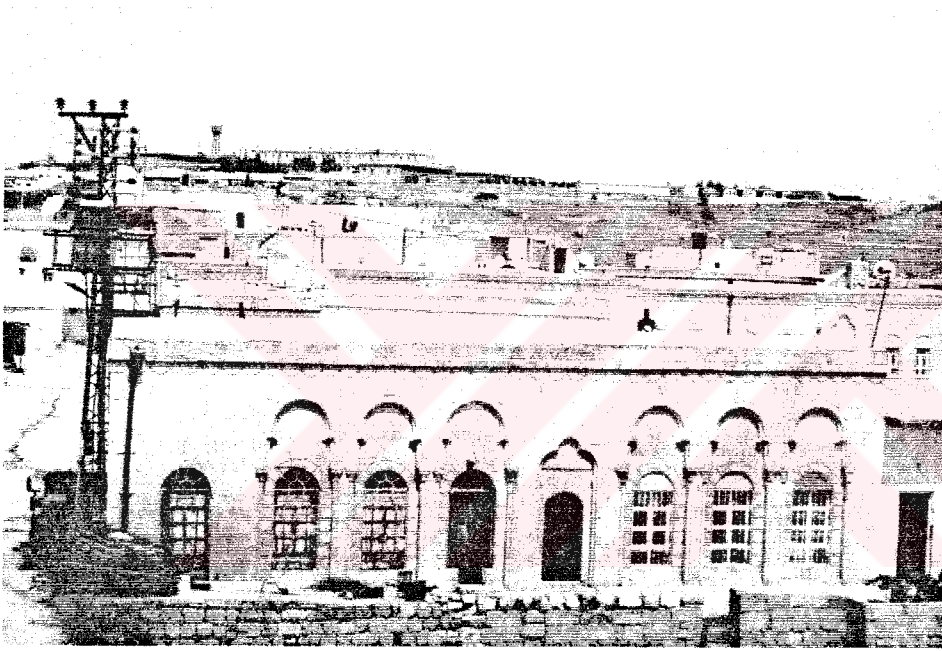
4.1.3.1 Planlamada Etkili olan Mekanların Cepheleri

Midyat’taki geleneksel kent evleri yerleştikleri yamacın yönlendirmesiyle güneye bakarlar. Bu nedenle, güney cephesinin dışındaki cepheler, güney cephesi kadar önemli bir özellik göstermez. Midyat evinin cephesini oluşturan önemli birimler; “gezenek” , kat girişleri, pencereler, eyvanlar, revaklar hep bu cephede yer alırlar. Ayrıca her evin aynı yöne cephe vermesi arzu edilen mahremiyeti de sağlamaktadır (Bkz.: Şekil C.14, C.15).

Cephe tasarımında simetri kaygısı yoktur; bu anlayışın kaynağı elbette ki süreç içerisinde gelişimini tamamlayan plan şemasıdır. Yine de bazı evlerde güçlü bir simetri anlayışı göze çarpmaktadır.

- Kapalı Mekanların Cepheleri :

Kapalı mekanların en önemlisi olan yaşama biriminin tekrar edilen modüllerle farklı şekillerde bir araya gelmesiyle farklı cephe anlayışlarının da ortaya çıktığı görülür. Tek bir yaşama birimi genellikle ön cepheye iki pencere verir. Giriş, eyvan ve revaklı olarak gelişen plan şemaları da güney cephesinden kolaylıkla okunabilmektedir.

Şekil 4.17. Midyat evinden cephe

Eyvanlı plan şemasında her zaman görmemekle beraber, eyvansız plan şemasında güney – güneydoğu cephesinde bir giriş kapısı görürüz. Bu kapı genellikle bir yaşam birimi modülünden daha dar bir sofaya açılır. Bu sofadan yaşama birimi modüllerine dağıtım olur. Giriş kapısının üzerinde bir tepe penceresi pek çok örnekte tespit edilmiştir (Bkz.: Şekil C.14).

- Yarı Açık Mekanların Cepheleri :

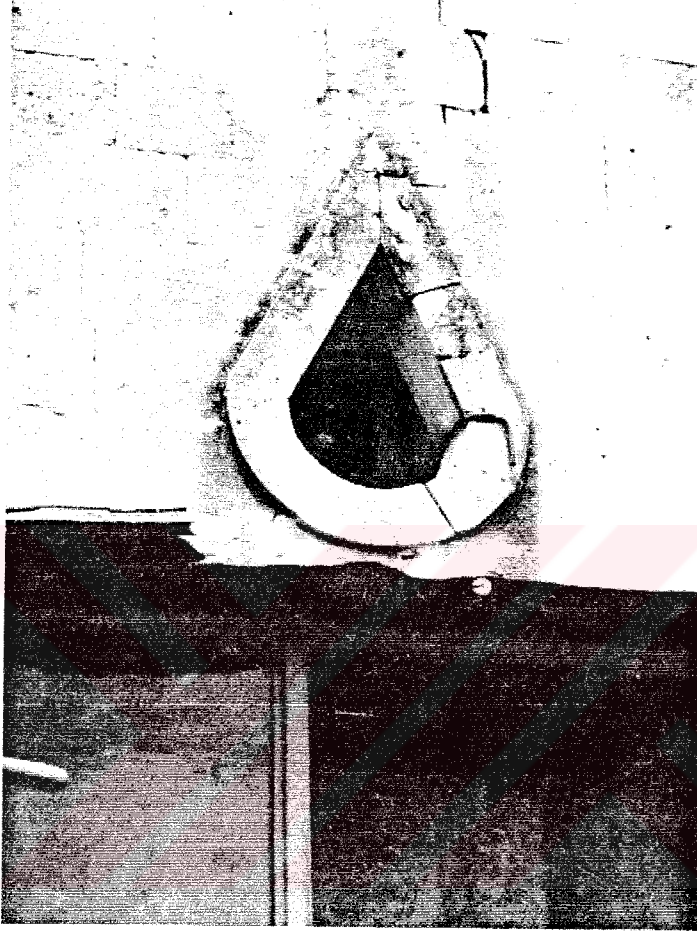
Revakların ön açıklık mesafesi plan şemasında bağlı olduğu yaşama birimi modülünün tekrarıdır. Revaklardaki açıklıklar genel olarak çapraz veya aynalı tonozla geçilmiştir. Ancak 1940’lardan sonra yapılan örneklerde betonarme kirişli revaklara da rastlayabiliyoruz. Revakların derinliği kullanılan plan şemasına göre değişir. Üst katlarda revak kullanımı Midyat evlerinde pek sık rastlanan bir özellik değildir.

4.1.3.2 Tasarım Olarak Cephe Bütününün Değerlendirilmesi

Midyat evlerinin cephe bütününde simetri kaygısı yoktur ancak bazı evlerde güçlü bir simetri gözlemek mümkündür. Cephelerde yöreye özel bir kalkerik taş olan “katori”nin sağladığı işleme kolaylığı sayesinde muhteşem bir taş işçiliği vardır.

Yerleşmiş oldukları yamacın topoğrafik verileri sebebiyle Midyat evleri güneye yönelmişlerdir. Bu yüzden bütün estetik yoğunluk güney cephesindedir. Planlamayı yönlendiren yaşama birimi, eyvan revak gibi ana mekanlar, tek başlarına ya da birlikte kullanıldıkları durumların bezemeli ya da bezemesiz zengin örnekleri ile geleneksel evin cephesinde bir araya gelmişlerdir.

Evlerin çatıları düzdür. Kat silmeleri her katın bitiminde kullanılır ve çok zengin motiflerle süslenmiştir. Cephe düzeninin en önemli parçası olan pencereler, düz lentolu, basık veya yarım daire kemerli yapılmıştır. Ayrıca iki pencere arasında daire, damla, sekiz gibi çeşitli ve değişik biçimlerde tepe pencereleri yapılarak zengin bir cephe anlayışı desteklenmiştir. Cepheye yansıyan kapı açıklıkları genel olarak basık kemerlidir.

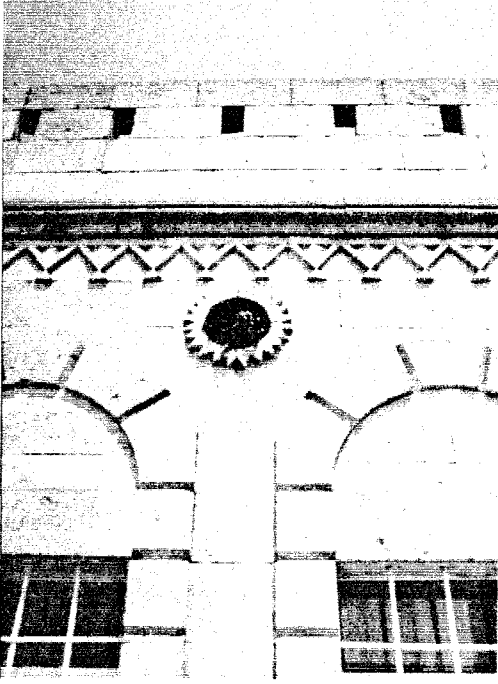
Şekil 4.18. Damla biçimli tepe penceresi

Şekil 4.19. Cephe süslemelerinden detay

Eyvan açıklığının ve cephedeki oda giriş kapılarının önce bezeme düzeyinde sonra da yapı strüktürünün biçimlenmesini de etkiliyerek taçlandırılması Midyat evinin bir başka cephe özelliğidir (Bkz.: Şekil 4.21). Benzer biçimlenme Urfa ve Mardin evlerinde de görülür. Anadolu'da yalnızca anıtsal yapılarda gördüğümüz bu detay, taşın yoğun olarak kullanıldığı bu bölgede geleneksel konutta da uygulanmıştır.

Cephe düzenini hareketli kılan taş süslemenin başlıca motifleri burma, karanfil ve laledir. Bu yoğun taş işçiliğini aynı ustaların elinden çıkmış olduğunu bildiğimiz Mardin evlerinde de görebiliyoruz.

Şekil 4.20. Tepe penceresi detayı

Şekil 4.21. Eyvan kemerinin taç detayı

4.1.4 İnşaat Teknolojisi ve Malzeme

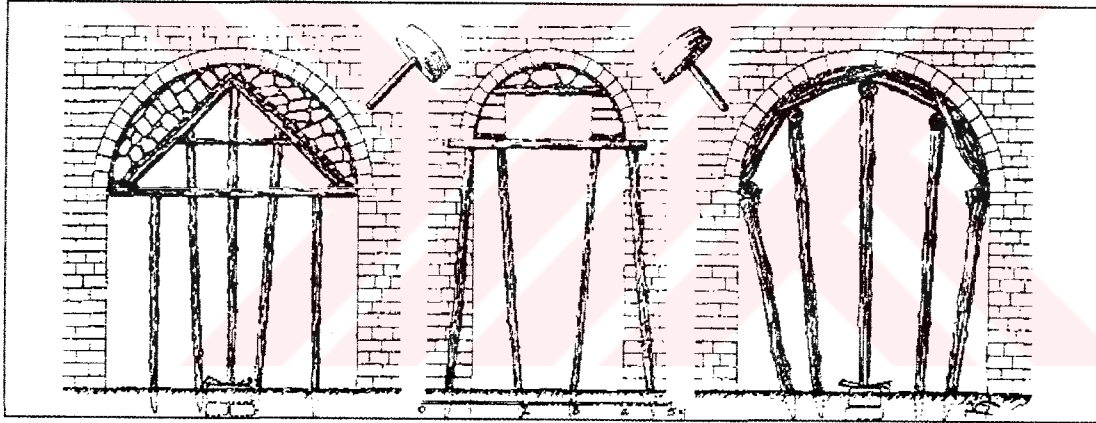
Geleneksel Midyat evi, yöresel koşullara uygun olarak taş malzeme ile yığma tekniğinde yapılmıştır. Kentin volkanik bir bölgede yer alması, ahşabın az, taşın bol olması geleneksel evlerde temel yapı gereci olarak taşın kullanımını getirmiştir (Büyükmihçi, 2001: 70). Yörede var olan “katori”nin (sarı kalker taşı) belirlediği yapım sisteminde ahşaba zorunlu kullanımların dışında taşıyıcı veya estetik öge olarak yer verilmemiştir. Taş malzeme, hem taşıyıcı hem de estetik olarak Midyat evinin en temel unsurudur. Öyle ki Midyat evi, “katori”nin işlenmiş haline dönüşmüştür bir anlamda. Taşıyıcı sistemde, açık sarı ve sert kalker taşı kullanılırken, bezemelerde ocaktan çıktığında yumuşak olup işlenmesi kolay olan, sonradan sertleşen koyu sarı kalker taşı kullanılmıştır.

Geleneksel Midyat evinde, duvarların taşıyıcı olduğu yığma yapım sistemi ile paye ve sütunların taşıyıcı olduğu iskelet sistemin birlikte kullanıldığı görülmektedir. İskelet sistemde, payeler ve sütunlar kolon gibi; bunlar arasındaki bağlantıyı oluşturan kemerler de kiriş gibi çalışarak, tonozun çeşitleri olabilen döşemenin yükünü temele aktarmışlar, böylece bir çeşit iskelet sistemi yaratmışlardır.

Payeler, kare ya da dikdörtgen şeklinde olup bir kenarının uzunluğu 1 – 3 m. arasında değişmektedir. Sütunların çapları ise 50 – 60 cm. civarındadır. Payelerde düzgün kesme taş kullanılırken, sütunlarda tambur taşı kullanılmıştır. Döşemeden aldığı yükü, duvar, paye ya da sütunlara aktaran kemerler ise 30 – 40 cm. genişliğindeki taşlardan oluşturulmuştur. Duvarların taşıyıcı olduğu yığma yapım sisteminde ise ana taşıyıcı olan duvarlar genellikle moloz ve sandık duvar tekniği ile yapılmıştır. Moloz taş duvarlar genellikle yapının temel duvarlarında, giriş katında ön görünüme girmeyen bazı kısımlarda uygulanmış, diğer bütün duvarlarda sandık duvar yapım tekniği olarak adlandırılan, iç ve dış yüzeyleri düzgün kesme taş, ortası moloz taş olarak inşa edilen duvar tipi kullanılmıştır. Giriş katlarında 0.80 – 2.00 m., üst katlarda ise 75 – 90 cm. kalınlığında örülen duvarlarda çok ince bir harcın ve kükürde batırılmış demir kenetlerin bağlayıcı olarak kullanıldığı görülmektedir (Büyükmihçi, 2001: 72). Duvarın taşıyıcı olmadığı durumlarda 25 – 40 cm. civarında kalınlığı olan bölücü duvarlar kullanılmıştır. Geleneksel Midyat evinde dış cephede duvarlar daima sıvasız bırakılmıştır ancak iç mekanlarda genellikle taş

yüzeyin tavan örtüsü başlangıcına kadar düzgün kesme taş, bazen de tüm iç yüzeylerin sıvalı olduğu gözlemlenmiştir.

Geleneksel Midyat evinde mekan açıklıkları taş malzeme ile genel olarak çapraz, tepesi düzleştirilmiş beşik, beşik, aynalı tonoz ve nadiren de düz atkılı sistemle geçilmiştir. Düz atkılı sisteme sadece kendi yükünü taşıyan en üst katların tavanlarında rastlıyoruz. Tonozlar ise taş sütun ve kemerlere oturtularak taşılır. Bu örtüler iç mekan zenginliği yaratır ancak dış cepheden bu örtüler algılanmazlar çünkü dıştan yaklaşık 25 – 40 cm. kalınlığında loğlanmış düz toprak damla gizlenirler (Büyükmihçi, 2001: 72). Moloz taş ve harç karışımından oluşan tonozların yapımında ahşap ve çamur kalıplar kullanılmıştır. Ahşap kalıp, tonozu belirleyen kemerler için kullanılırken, bunların arası çamur ile tonozun çeşidine göre biçimlendirilerek kalıp yapılmıştır. Daha sonra da, üstüne moloz taş ve harçtan tonoz örgüsü yapılarak tonozlar oluşturulmuştur (Büyükmihçi, 2001: 72).

Şekil 4.22. Tonozu belirleyen kemerlerin ahşap kalıplarının yapımı
(A. Gabriel)

4.2 Geleneksel Midyat Bağ Barınakları

Kokeller, Midyat çevresinde yaygın bir biçimde görülen ve günümüzde hala yapılan, bindirme kubbeli bağ barınaklarıdır. Kalker taşından yapılan bu yapı çeşidi Mardin Eşiği'nde yoğun olarak görülmektedir.

Türkiye'deki bindirme kubbeli ev bölgesi Suriye'dekilerin bir uzantısıdır. Yüzyıl başında yapılan bir araştırmada, bugünkü Türkiye sınırları içinde, bindirme kubbeli evlerin yoğun olduğu iki bölge gösterilmiştir. Bunlardan birincisi, Urfa – Birecik arasında, ikincisi ise Urfa ile Tell el – Abjad arasındadır (Akın, 1985: 8).

Mezopotamya’da M.Ö. 3 bin içinde artık gerçek kubbe yapımına geçilmiş olmasına rağmen yaygın bir kullanıma ulaşmamıştır. İlginç olan, bindirme tekniğiyle uygulanan eğrisel örtülerin, gelişmiş kubbe ve tonoz tekniklerine rağmen varlıklarını sürdürmeleridir. Çünkü bu gelişmiş teknikler, ahşap bulunmayan yöreler için kullanımı olanaksız olan kalıp ve iskele gerektirmekteydiler. Ayrıca, yatay çekme bir sakıncayı da beraberinde getirmekteydiler (Akın, 1985: 12).

Ancak bindirme kubbe tekniği tarihte de, gelenek olarak devam ettiği, günümüzde de yalnızca kırsal evlerde sınırlı kalmıştır. Kokellerin bu anlamda yöreye özgü bir bindirme kubbe geleneği taşıdığını söyleyebiliriz.

4.2.1 Kokellerin Kullanım Alanları

Kokeller belirtildiği üzere kırsal bağ barınaklarıdır ve yalnızca bağ işlerinin yoğun olduğu zamanlarda kullanılırlar. Kısa zamanlar için kalınan, öğle güneşinden korunmak için kullanılan yapılardır.

4.2.2 Kokellerin Strüktürel Yapısı

Midyat civarında yoğun olarak bulunan karstik kalker taşı bindirme tekniğine çok uygundur. Harçsız kullanımda, her taşın özelliklerini tek tek gözetten bir işçilikle, karstik kalker taşlarının birbirlerinin girinti ve çıkıntılarına uyup kenetlenerek bindirme tekniği açısından iyi bir malzeme oluşturmaktadır.

Doğada hazır bulunan taşlar, harçsız olarak ve yer seviyesinden itibaren içeri doğru taşırtılarak kubbe örülür. Büyük boyutlu kokellerde, yükseklik 2.40 m.’ye ve iç çap 3.00 m.’ye varır. Giriş kapılarında bazen kemer kullanıldığı da görülür. Bazılarında, bir küçük pencere deliği ve duvarda küçük nişler görülmektedir.

Gerçek bir kokel yapımı ancak bir iki gün sürer. Kokellerin bir özelliği de, dışardan silindirik biçiminde olup, kubbeyi belli etmemeleridir. Kimi kokellerin, duvar kalınlığı içinde, dışardan dama ulaşan bir merdiveni bulunur (Akın, 1985: 11).

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Mezopotamya konut geleneğini, eyvan ve revak kullanımı, avlu etrafındaki plan organizasyonu ve avlunun kompakt kullanımı, mahremiyeti sağlayan şehir yerleşmesi gibi unsurlarla devam ettiren Midyat evi, ana bölümlerde temel tasarım ilkeleri ve bu ilkelerin karşılaştırmalı değerlendirmesi yapılarak incelenmiştir. Bu bölümde ise bu değerlendirmeler ve sonuçları sunulacaktır.

- Şehir Dokusuna İlişkin Sonuçlar

M.Ö. 9. Yüzyıl Asur belgelerinde “Matiate” olarak geçen Midyat’ın şehir dokusunun Asur konut ve şehirciliği ile arasında kurulan bağlantılar önemlidir. Midyat ev ve şehir planlamasının kökenine dair önemli bir ipucudur.

Süryani kilise ve manastırlarının şehir dokusu içinde önemli bir ağırlığı vardır. Midyat uzun bir dönem Süryani Hıristiyanlığının merkezi konumunda olduğundan bu yapılar kentin çehresinin en önemli unsurudur.

Midyat’ta bir şehir kalesi ya da suru yoktur. Kuzey-güney ana aksına sahip bir yamaca yerleşen kentin muhtemel tarihi gelişimi güneyden, eğimin arttığı kuzey yönüne doğru olmuştur. Bu yargıya kentin güneyindeki mağara evleri ve manastır kalıntılarına bakarak varılmıştır.

İslam Dönemindeki fetihler şehir dokusunda çok büyük bir değişiklik yaratmamış, Artukoğulları’nın egemenliği ile birlikte şehre bir Ulu Cami yapılmıştır. Artukoğulları dönemiyle birlikte bugünkü durumuna çok yakın bir görüntü kazanan Midyat yeni yapılaşmanın Estel – Midyat arasındaki Cumhuriyet bulvarı üzerinde yoğunlaşması sebebiyle bu görüntüsünü çok yakın zamana kadar koruyabilmiştir.

- Sokak dokusuna ilişkin sonuçlar :

Anadolu ve Mezopotamya şehir dokusunda görülen organik sokak ve parselasyon geometrisi Midyat kent dokusunun en önemli özelliğidir. Eğimin fazla olmadığı Midyat kentinde var olan eğim, sokaklar ile konut avluları arasında yapılan kademelenme ile çözümlenmiştir. Sokaklarda avlulara genellikle 5-6 basamakla ulaşılır.

Kabaltılar genellikle akrabalık ilişkileri olan evler arasında yapılmıştır.

- Ticaret merkezine ilişkin sonuçlar :

Midyat, tarih boyunca Mezopotamya-Anadolu ticaret yolunun önemli duraklarından birisi olmuştur. Bu da şehrin ticari bir merkez olarak önemini arttırmıştır. Şehirde dönem dönem tekrar inşa edilmiş veya onarılmış olduğunu tahmin ettiğimiz hanlar ve dükkanlar vardır. Bu ticaret merkezi bugün Mardin-Cizre yolu kenarına kadar genişlemiştir.

Midyat'ta ticaretin geleneksel konut dokusuna sızdığı da gözlemlenmiştir. Özellikle ticaret merkezine yakın, daha güneydeki evlerin giriş katlarında mahalle bakkalı, fırın, marangoz atölyesi, berber gibi kullanımlara rastlanmaktadır. Ayrıca bu mekanlar ticari metaların saklandığı depolar ya da ulaşım aracı olarak kullanılan at veya develer için yapılmış ahırlardır.

- “Midyat Evi”ne İlişkin Sonuçlar :

Midyat evi, eğime koşut olarak düzenlenen avlu, eyvan ve oda birimlerinden oluşur. Evler eğime teraslama biçiminde oturmaz, en fazla avluda kademelenme yapılıır.

Midyat evi, güney, güney-doğu, güney-batı yönlerine cephe verir. Evler süreç içerisinde yatay ve düşey olarak büyüme gösterirler. Çoğunlukla giriş katları daha erken dönemlere tarihlendirilirken, birinci ve ikinci katlar sonradan eklenmiştir.

Katların kullanım özellikleri incelendiğinde servis birimleri ve yaşama birimlerinin genellikle her katta bir arada kullanıldığı gözlemlenmiştir. Ancak giriş katın servis mekanlarına, giriş üstü katların yaşama birimlerine ayrıldığı durumlar da saptanmıştır.

Haremlik-selamlık olgusu büyük ve varlıklı ailelerin yaptırmış olduğu, çok katlı ve tek defada inşa edilmiş konutlara özgüdür. Genelleme yapmak gerekirse Midyat evinde haremlik-selamlık olgusundan bahsetmek mümkün değildir.

Midyat evi plan şeması, Mardin evi plan şeması ile pek çok ortak özellik taşır. En önemlisi ev plan şemasının tekrar edilen bir yaşama birimi modülünden oluşmasıdır. İki ev plan şemasında da bu yaşama birimi modülünün bir araya geliş biçimleri, ve oluşturdukları mekanlar açısından da pek çok ortaklıklar vardır.

Tarama yapılabilen örneklerde yaşama birimlerinin işlikli/işliksiz, kare, dikdörtgen ve L tiplerinde olduğu tespit edilmiştir.

Eyvan kullanımı yaygındır ve genelde güney, güney-doğu, güney-batı ve doğu yönlerinde kullanılmıştır. Eyvan; “Hilani” olarak adlandırılan, kökeni Hitit saraylarına kadar uzanan Asur evi plan şemasındaki düz atkı ile geçilmiş, ön cephesi açık, merkezi dağılım mekanı ile ilişkilendirilmiştir.

Revak, avlulu giriş katlarının önemli bir unsurudur. Etkin avlu kullanımını besleyen, sıcak yaz günlerinde gölge sağlayan yarı açık bir mekandır.

Açık mekan olarak yoğun kullanılan avlu ve teraslar, Mezopotamya konut geleneği ile ilişkili olarak değerlendirilmiştir.

Midyat evinde revak ve eyvanın oluşturduğu ters T tipi açık mekana ilk İslam Saraylarında, Bağdat evinde, Mısır’da Tolunoğulları Dönemi evlerinde, Mardin evinde rastlanılır. Ayrıca bu oluşumu dış sofalı eyvanlı Anadolu evinde de görmek mümkündür (Alioğlu, 1989: 120).

Asur ve Aramiler gibi yörede yaşamış olan Antik Dönem halklarının mağara evleri kullanmış olması ve bugün de Midyat evinin kaya oyma zemin altı yapılaşmaları üzerinde kurulu olması bir başka temel bağlantıyı göz önüne sermektedir.

Sonuç olarak Midyat evi, yörenin coğrafi özellikleri, jeolojik yapısı, iklim koşulları, tarihi kökeni ve kullanıcısının kültürel profili gibi bileşenlere bağlı olarak ortaya çıkmış özgün bir tasarım objesidir.

- Geleneksel Midyat Bağ Barınaklarına İlişkin Sonuçlar :

Bindirme kubbeli, günümüzde hala yapılan Midyat bağ barınaklarının yöresel ismi “kokel”dir. Mardin Eşiği’ne has bir yapı biçimidir. Gelişmiş kubbe ve tonoz tekniklerine rağmen Mezopotamya’da bindirme kubbe her zaman uygulanmıştır. Ancak burada bizim konumuz dahilinde olan kısım bindirme kubbe örtülü bağ barınaklarıdır. Fonksiyon olarak farklılaşmasına rağmen Urfa civarında görülen bindirme kubbeli kırsal evlerle görsel birlikteliği vardır.

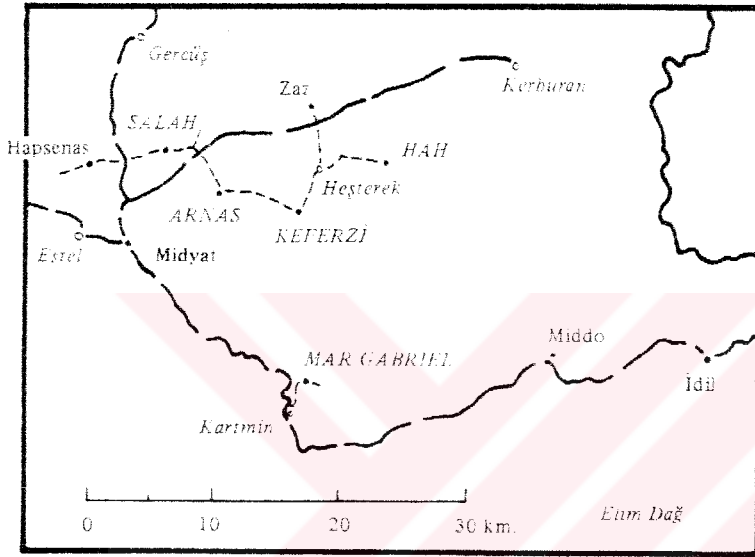
KAYNAKLAR

- Ahunbay, M.,** 1979. Güneydoğu Anadolu’da Geç Antik-Erken Ortaçağ Yapıları, *İTÜ Mimarlık Fak. Doçentlik Tezi*, İstanbul.
- Akın, G.,** 1985. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Anadolu’ daki Tarihsel Ev Tiplerinde Anlam, *İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi*, İstanbul.
- Alioğlu, F.,** 1989. Geleneksel Mardin Şehir Dokusu ve Evleri Üzerine Bir Deneme, *İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi*, İstanbul.
- Alioğlu, F.,** 2001. Geleneksel Mardin Evi: Tipolojik Çözümleme, *Arredamento Mimarlık*, **2001-10**, 108-115.
- Altun, A.,** 1971. Mardin’ de Türk Devri Mimarisi, İstanbul.
- Altun A.,** 1978. Anadolu’ da Artuklu Devri Mimarisin Gelişmesi, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Artuk, İ ve Artuk C.,** 1993. Artukoğulları Sikkeleri, Sümer Kitabevi, İstanbul.
- Aydın, S ; Emiroğlu, K; Özel, O; Ünsal, S.,** 2000. Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Büyükmihçi, G.,** 2001. Mardin Evlerinde Plan Oluşumları, *Arkitekt*, **485**, 60-73.
- Dolapönü, H.,** 1972. Tarihte Mardin, İstanbul.
- Faroghi, S.,** 2000. Osmanlı’ da Kentler ve Kentliler, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Gabriel, A.,** 1940. Voyages Archéologiques dans la Turquie Orientale, Paris.
- Göyünç, N.,** 1969. XVI. Yüzyıl Mardin Sancağı, Türk Tarih Kurumu Yay., İstanbul.
- Grabar, O.,** 1988. İslam Sanatının Oluşumu, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Kaşgarlı, M.A.,** 1991. Mardin ve Yöresi Halkından Türko Semitler, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri.
- Kuban, D.,** 1982. Anadolu Kentlerinin Tarihsel Gelişimi Üzerine Denemeler, Türk ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Nauman, R.,** 1975. “Eski Anadolu Mimarlığı”, TTK Yayınları, IV. Dizi, Ankara.
- Ortaylı, İ.,** 1979. Türkiye İdare Tarihi, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No. 180, Ankara.

- Ortaylı, İ.**, 1985. Tanzimattan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği, Hil Yayınları, Ankara.
- Palmer, A.**, 1990. Monk and Mason on the Tigris Frontier: The Early History of Tur Abdin, Cambridge University Press, Cambridge, Londra, New York.
- Sevin, V.**, 1991. Yeni Assur Sanatı I: Mimarlık, TTK Yayınları, Ankara.
- Sinclair, T.A.**, 1989. Eastern Turkey: An Architectural and Archeological Survey vol III, The Pindar Press, London.
- Şimşir, B. N.**, 1986. Osmanlı Ermenileri, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Türkdoğan, O.**, 1998. Etnik Sosyoloji, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Yerasimos, S.**, 1977. Az Gelişmişlik Sürecinde Türkiye-Bizanstan Tanzimata-, Gözlem Yayınları, İstanbul.
- Yonan, G.**, 1999. Asur Soykırımı-Unutulan Bir Holocaust, Pencere Yayınları, İstanbul.
- Yücel, T.**, 1976. Midyat, Türk Ansiklopedisi, C XXIV, Ankara.

EKLER

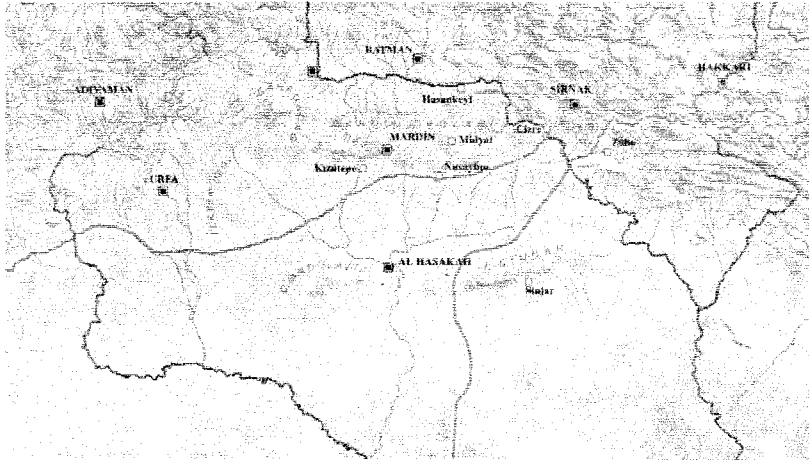
EK A

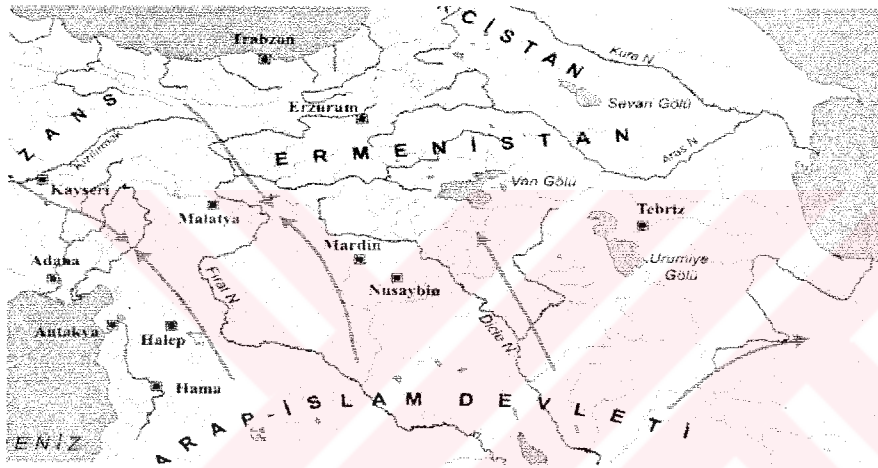
Şekil A.1. Tur Abdin'deki Ana Yerleşmeler (T.A. Sinclair)

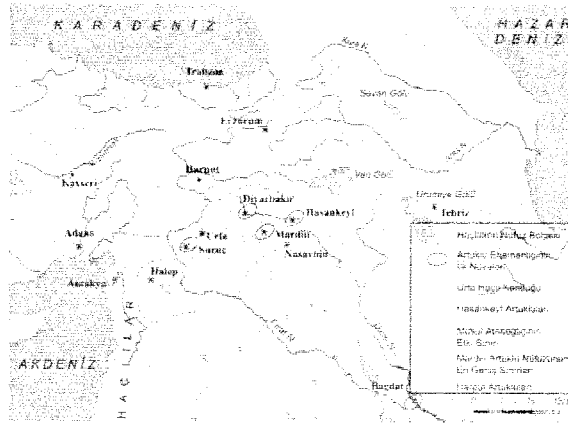
Şekil A.2. Cumhuriyet Dönemi İdari Sınırlar

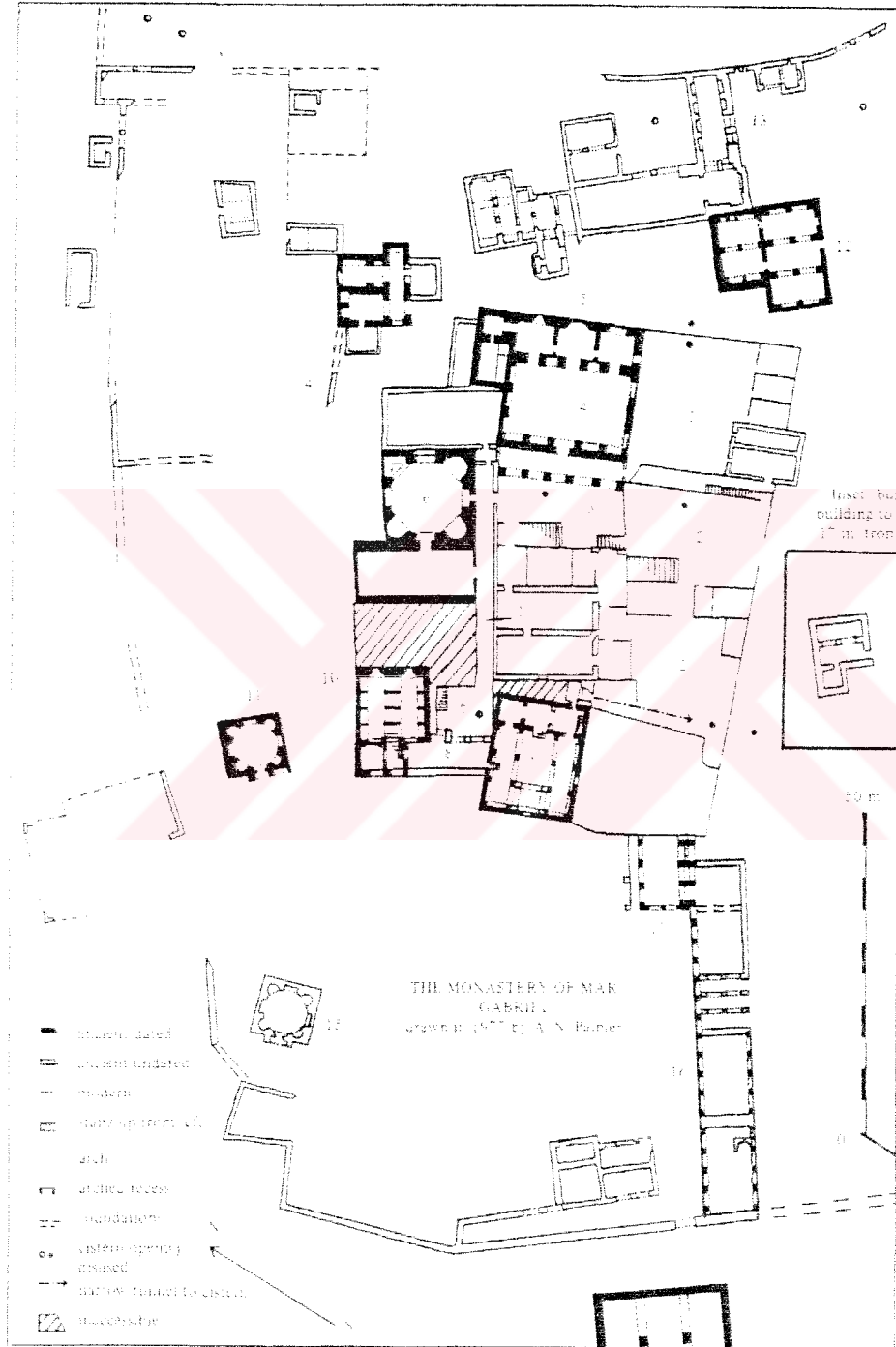
Şekil A.3. Yörenin Topografik Haritası

Şekil A.4. Bölgede Arap Hakimiyeti

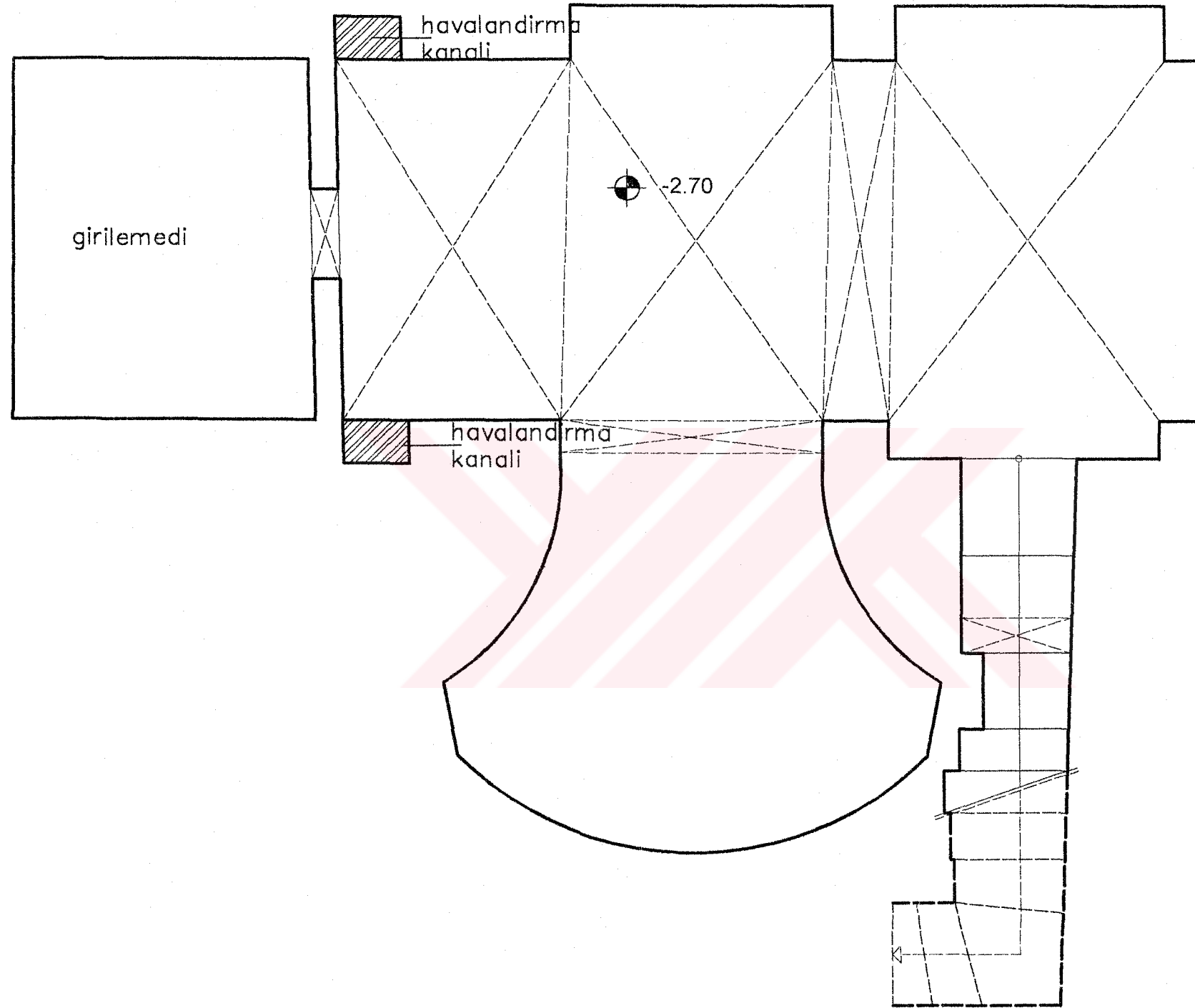

Şekil A.5. Artukluların Nüfuz Alanları

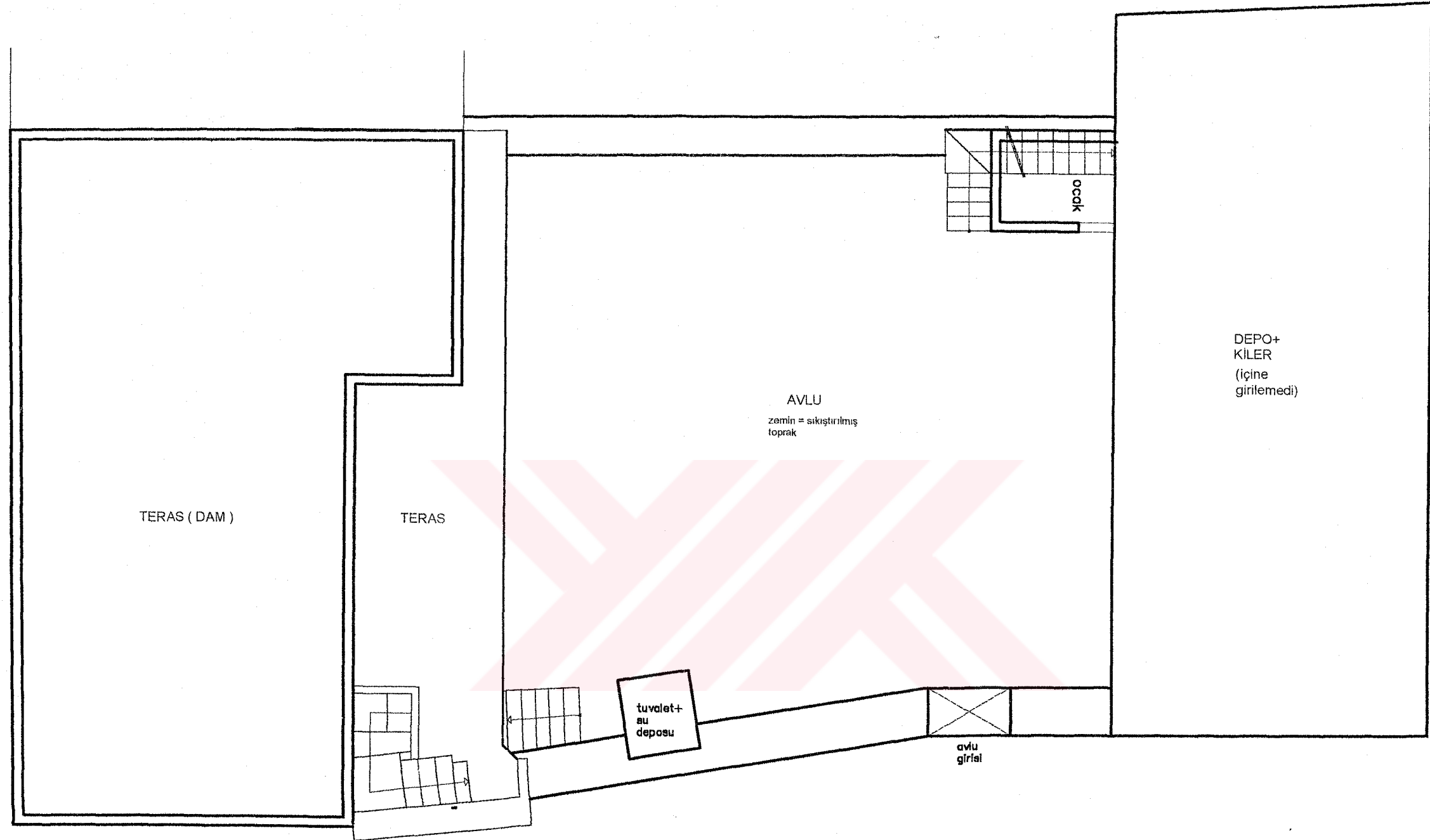
Şekil B.1. Mor Gabriel Manastırı Plan Şeması (T. A. Sinclair)

EK C

ÖLÇEK : 1/50

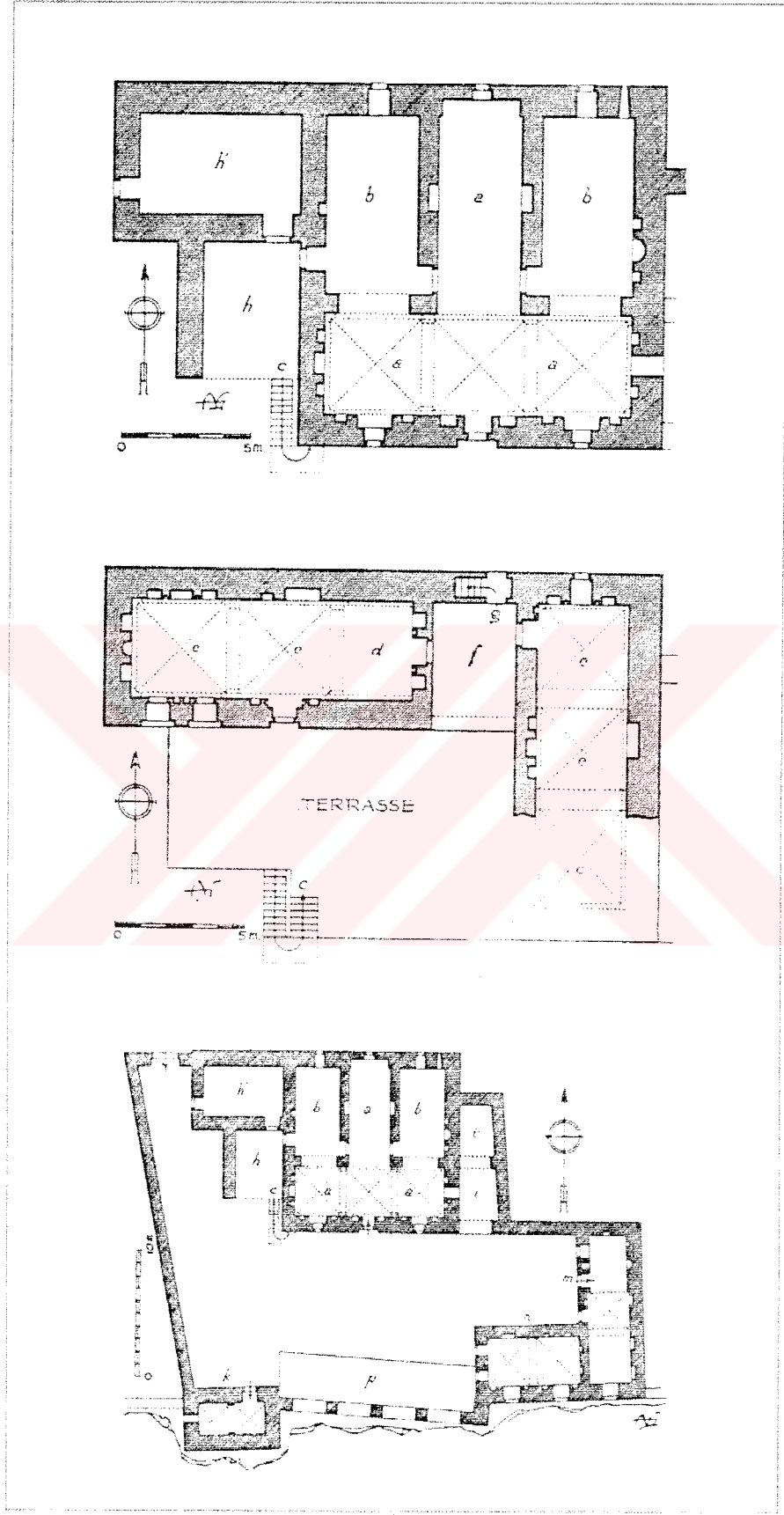
Şekil C.1. Yakup Beğtaş evi Bodrum Kat Planı

VAZİYET PLANI

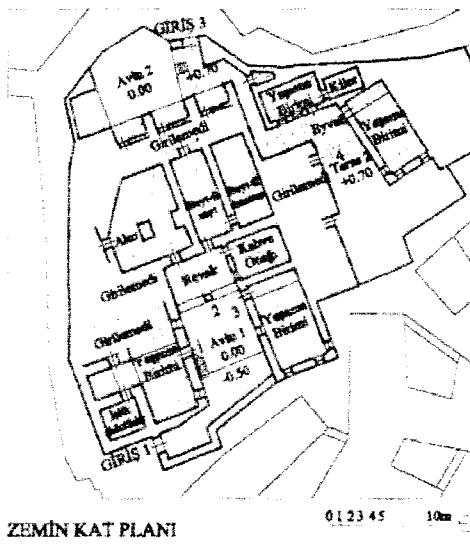
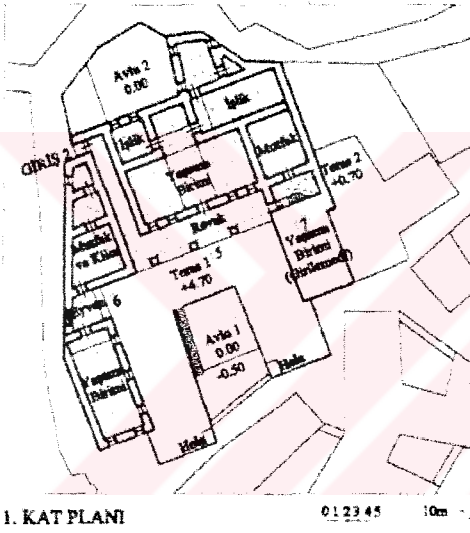
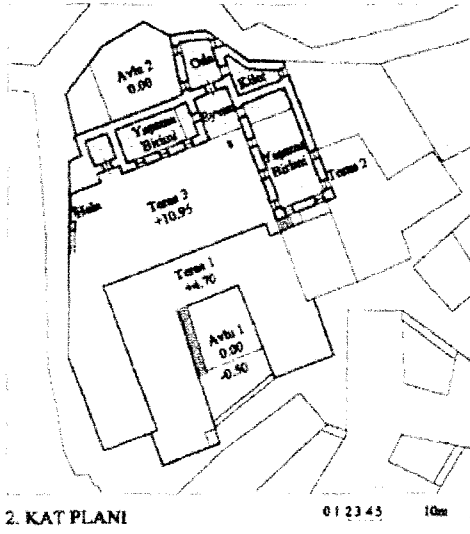
ÖLÇEK : 1/100

Şekil C.2. Yakup Beğtaş Evi Vaziyet Planı

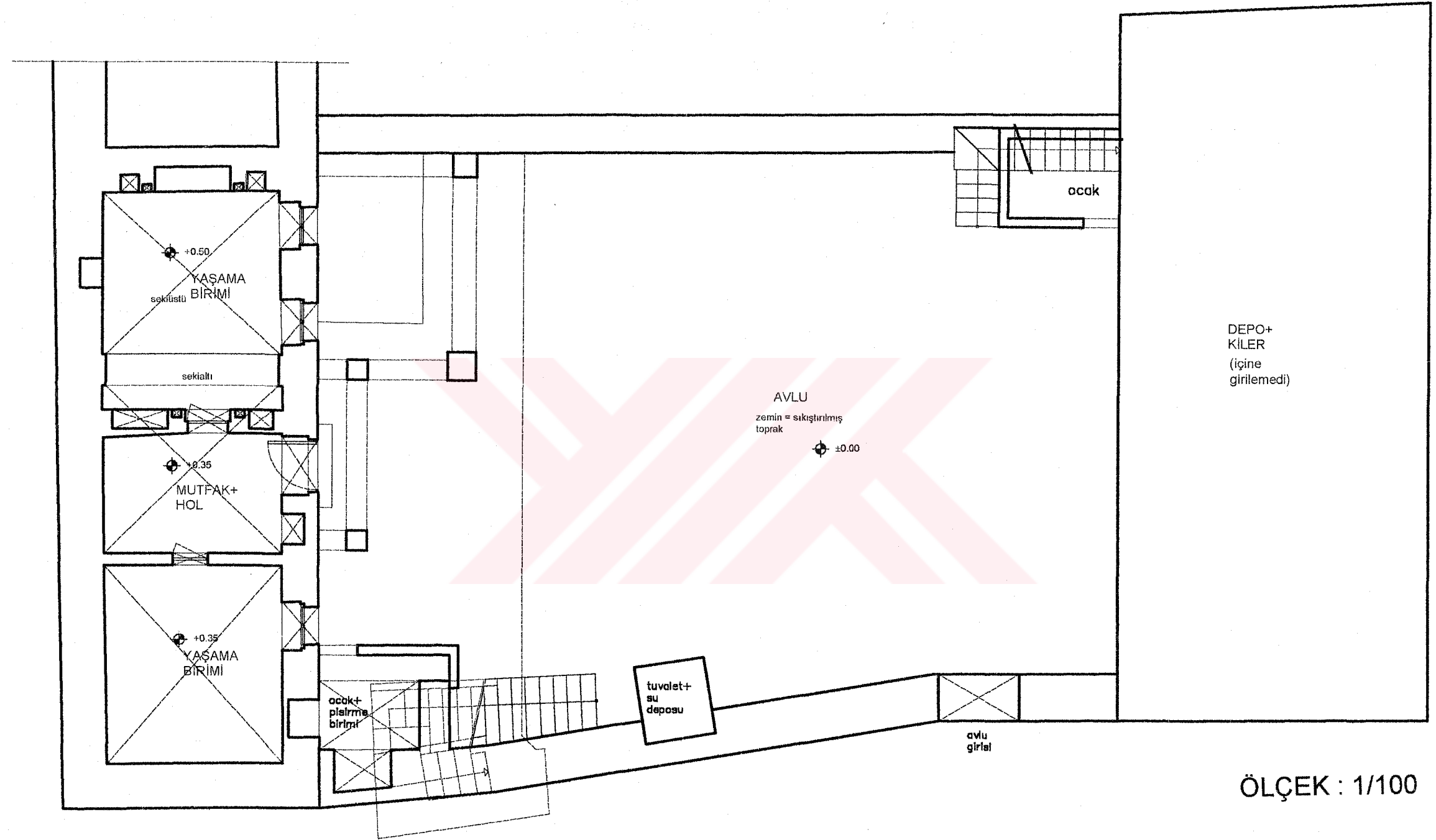

Şekil C.3. Mardin Kalesinde Konak (A. Gabriel)

C3

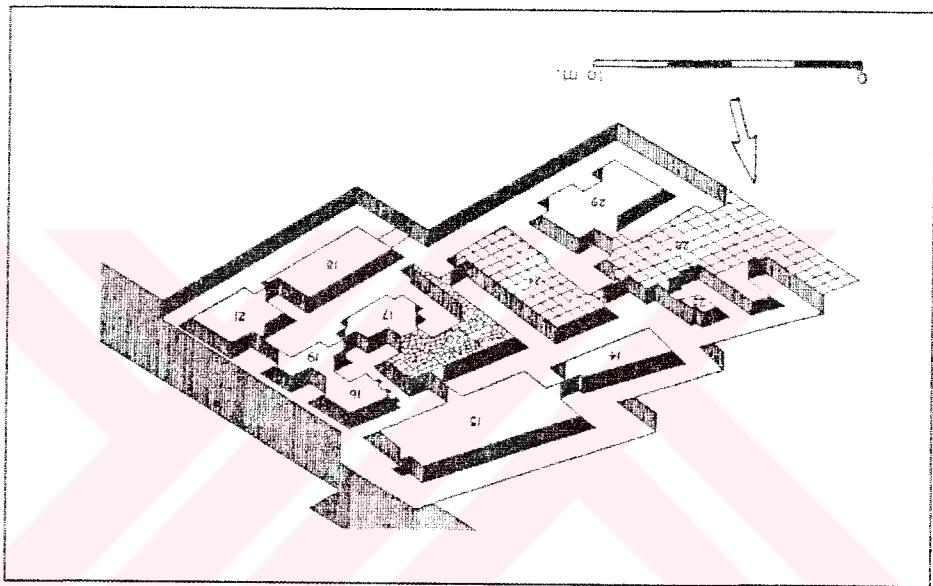

Şekil C.4. Mardin Evi Plan Örneği (F. Alioğlu)

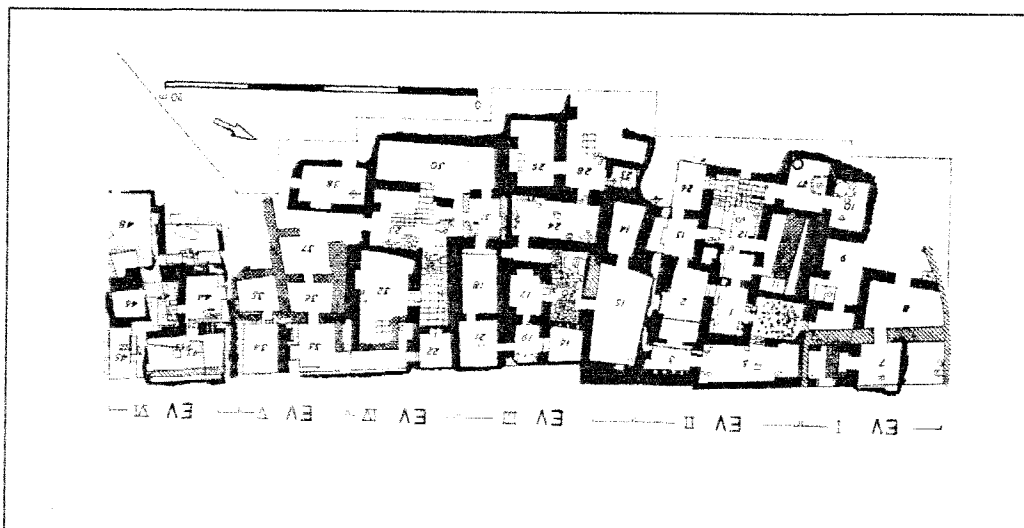

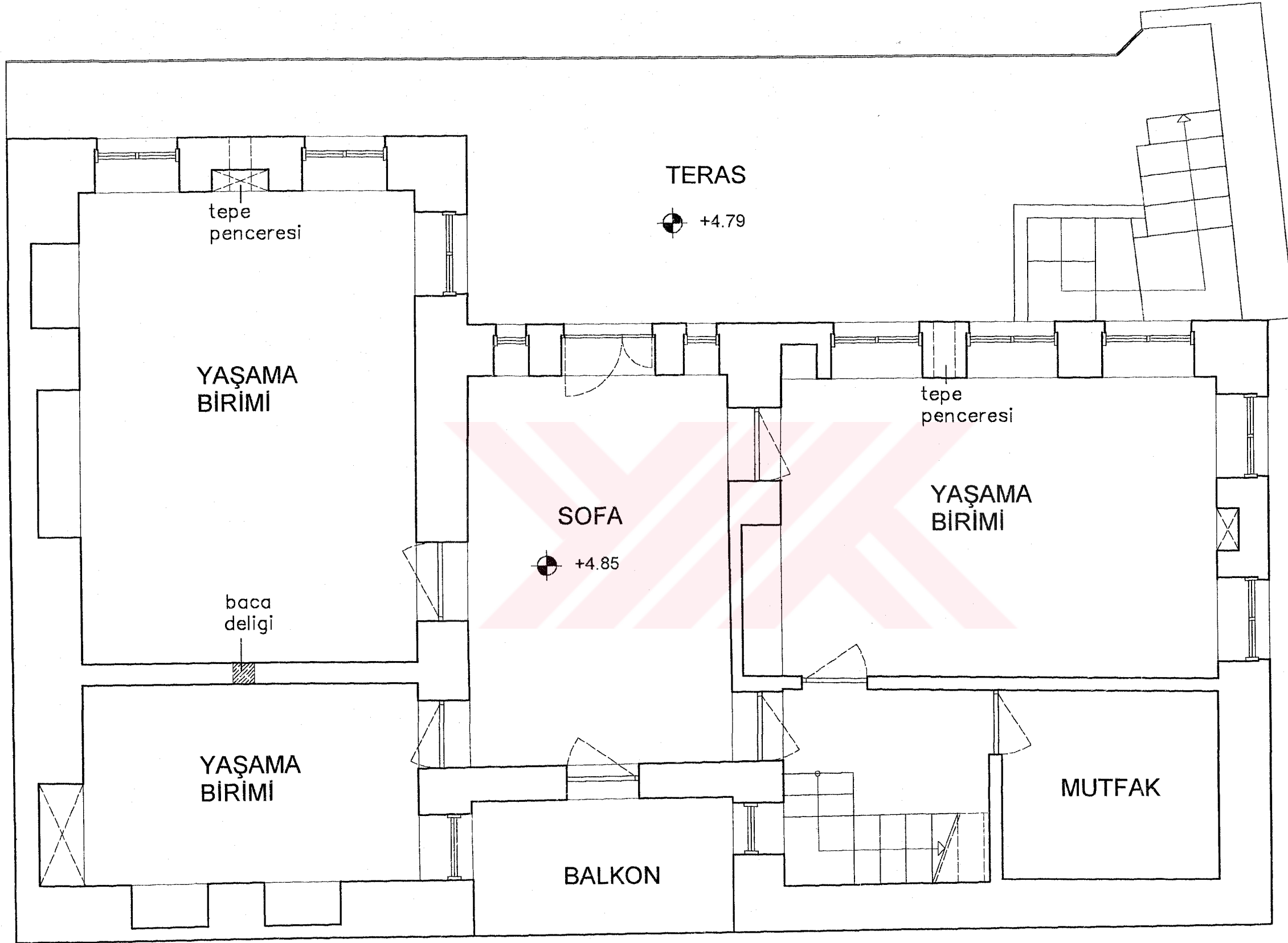
Şekil C.5. Yakup Beğtaş Evi Zemin Kat Planı

Škil C.7.. Kalhu stadelinden 3 no'lu evin izometrik planı (V. Sevin)

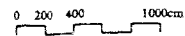
Škil C.6.. Kalhu stadel evlerinin planı (V. Sevin)

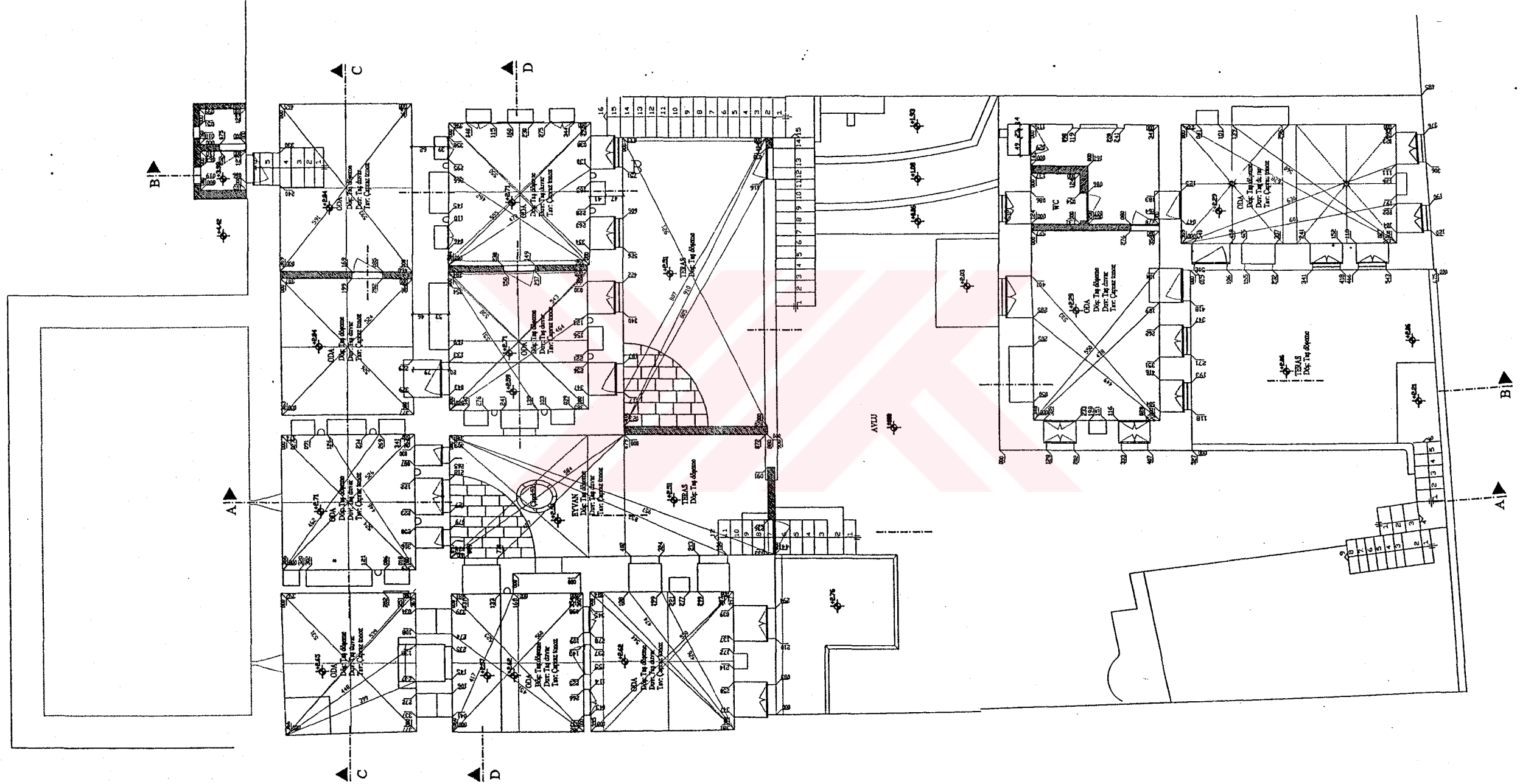

ÖLÇEK : 1/50

Şekil C.8. Yakup Beğtaş Evi 1. Kat Planı

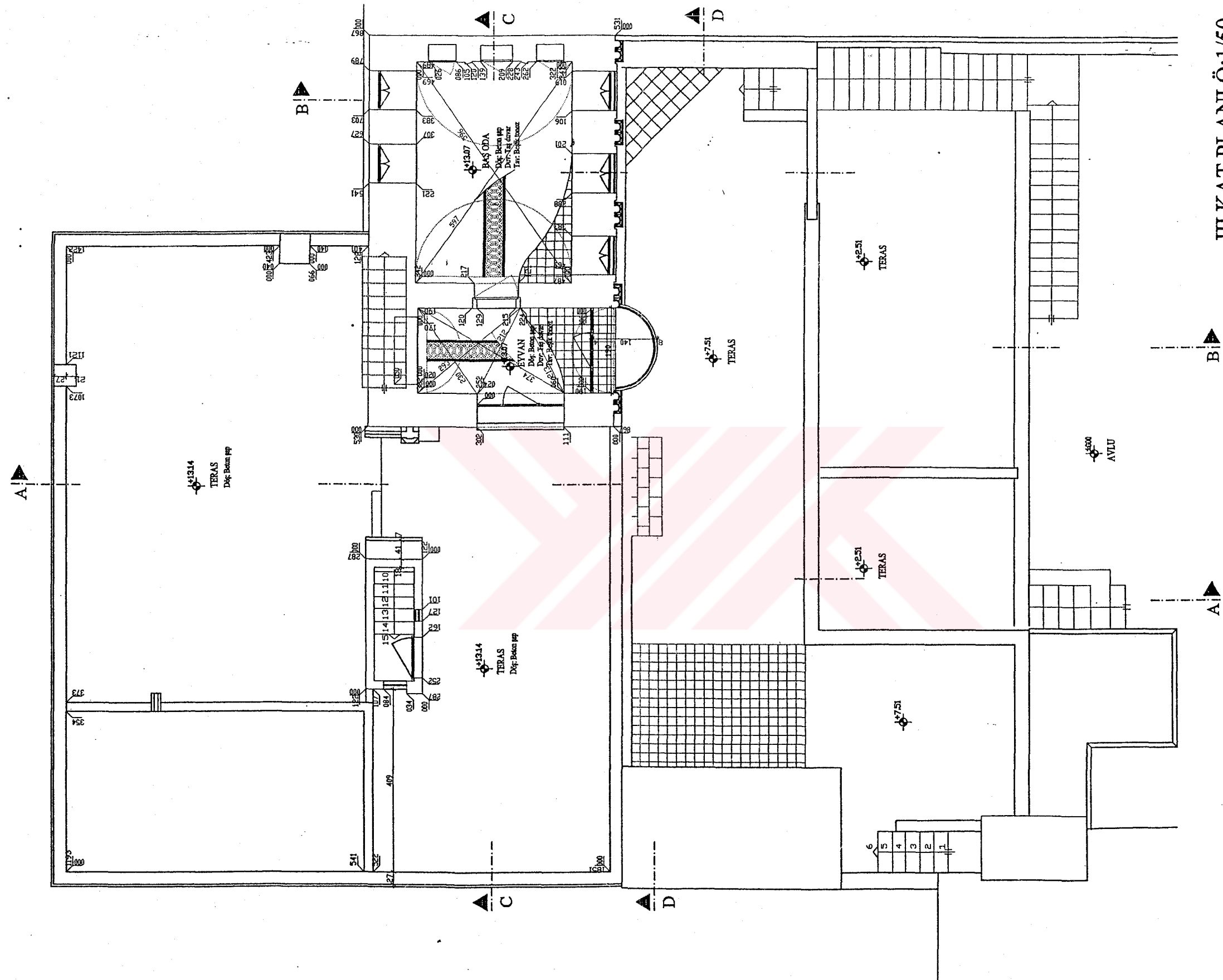

72

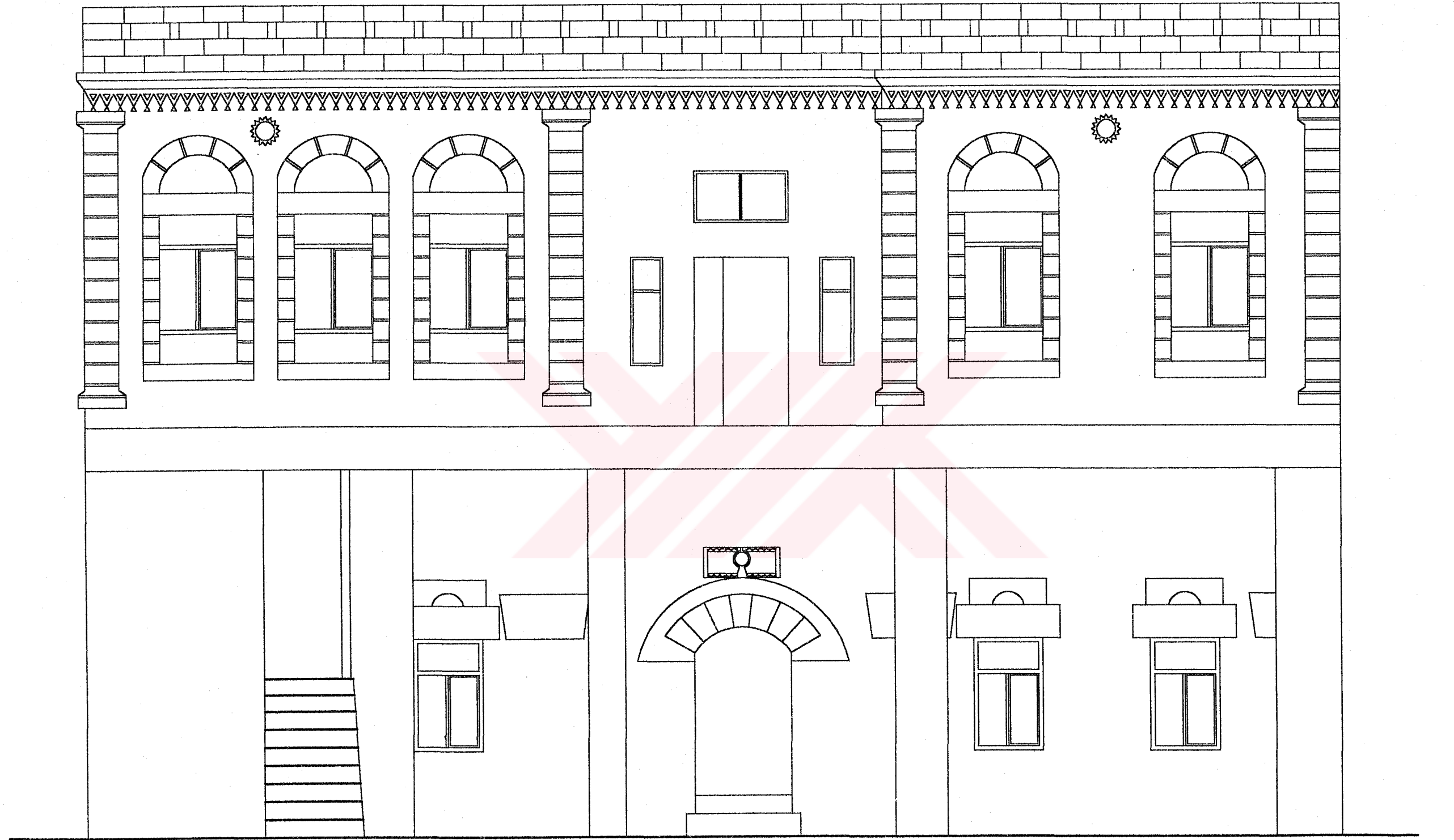

I.KAT PLANI Ö:1/50

Şekil C.11. Hanna Kuyumcuoğlu Evi 1. Kat Planı (M. Alper)

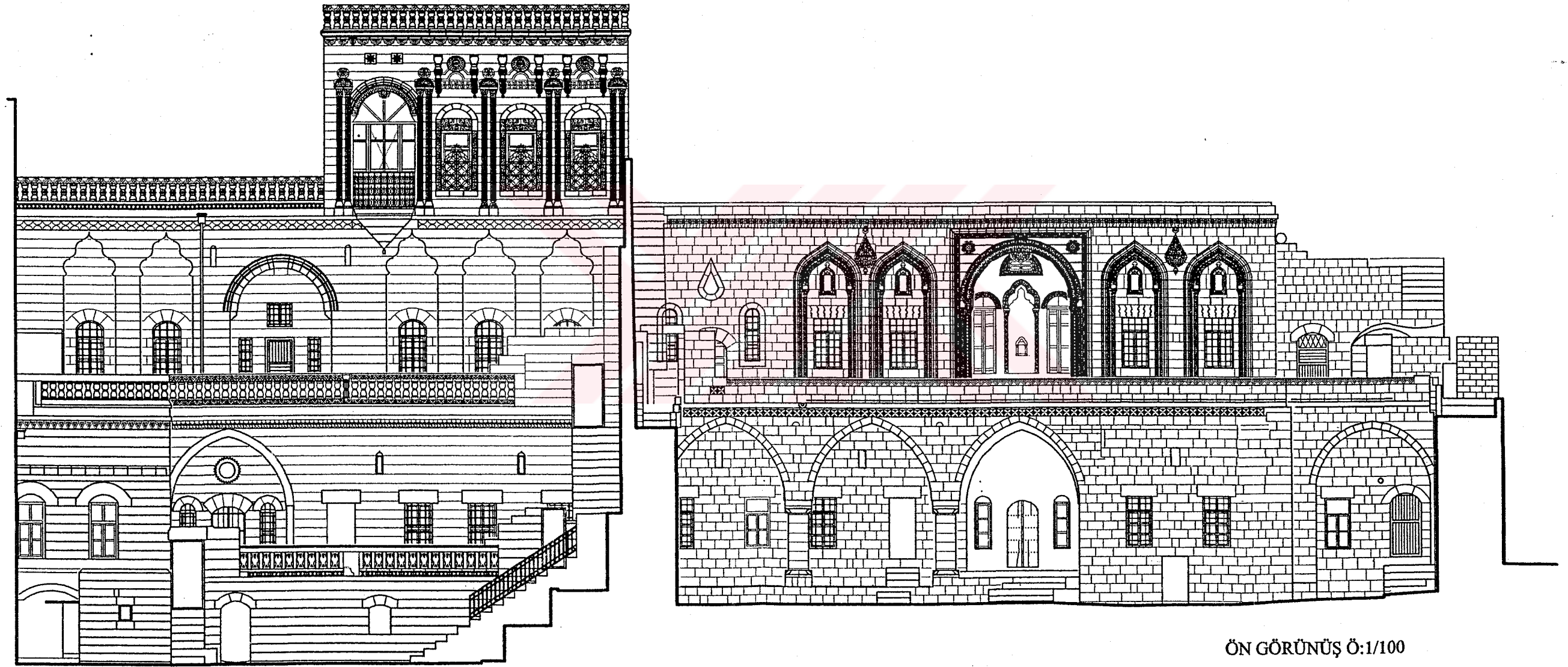
Şekil C.13. Hanna Kuyumcuoğlu Evi 3. Kat Planı (M. Alper)

GÜNEY CEPHESİ

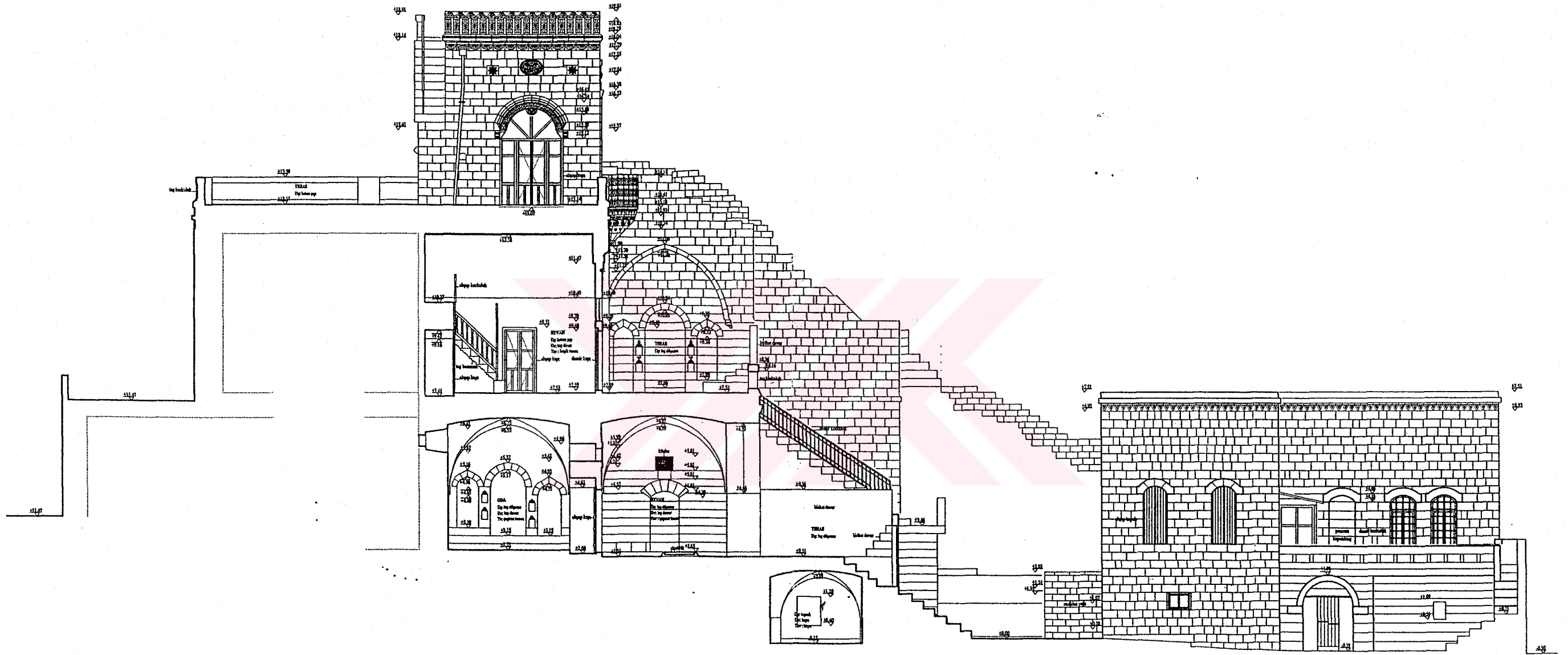
ÖLÇEK : 1/50

Şekil C.14. Yakup Beğtaş Evi Cephe

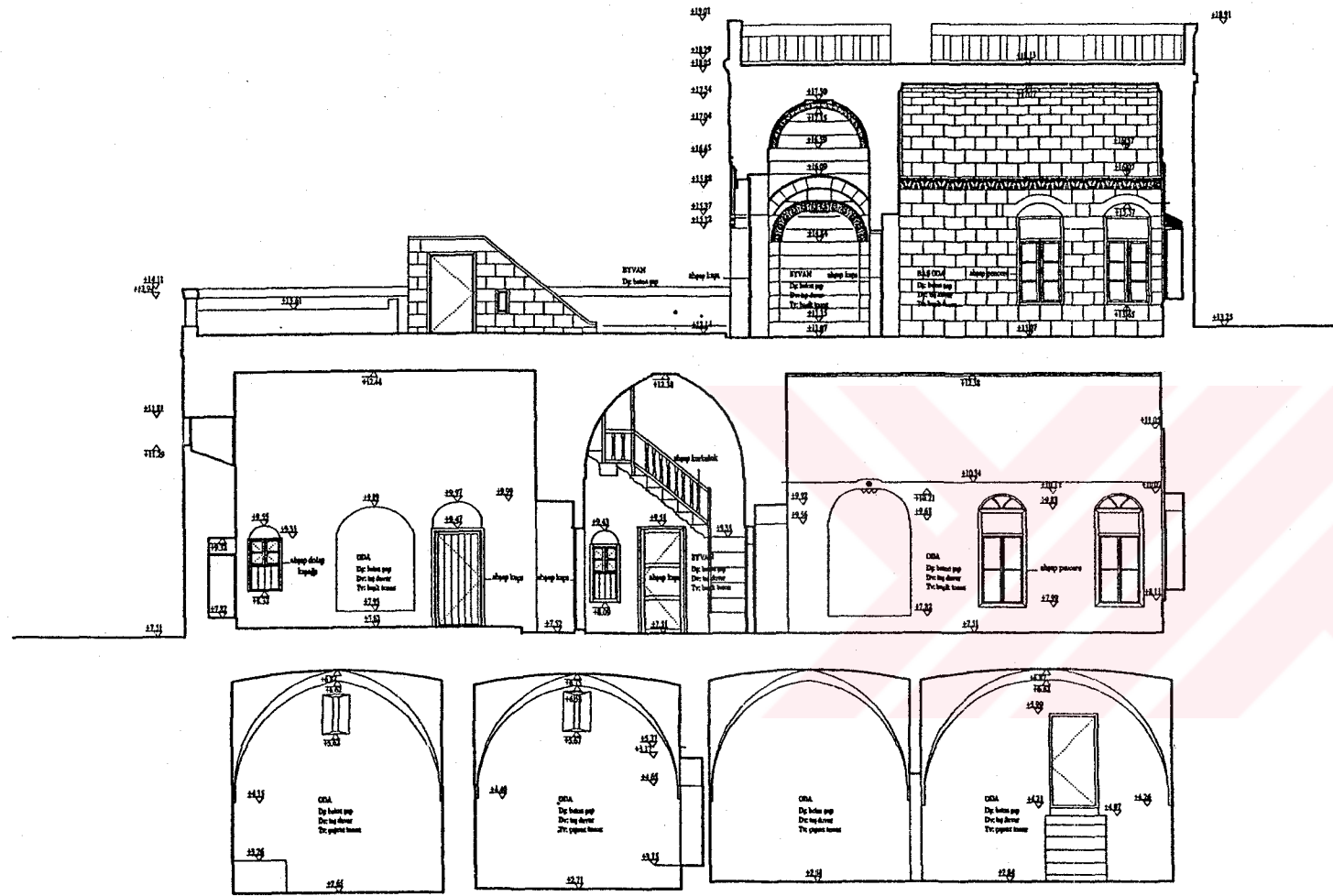
ÖN GÖRÜNÜŞ Ö:1/100

Şekil C.15. Hanna Kuyumcuoğlu Evi Cephesi (M. Alper)

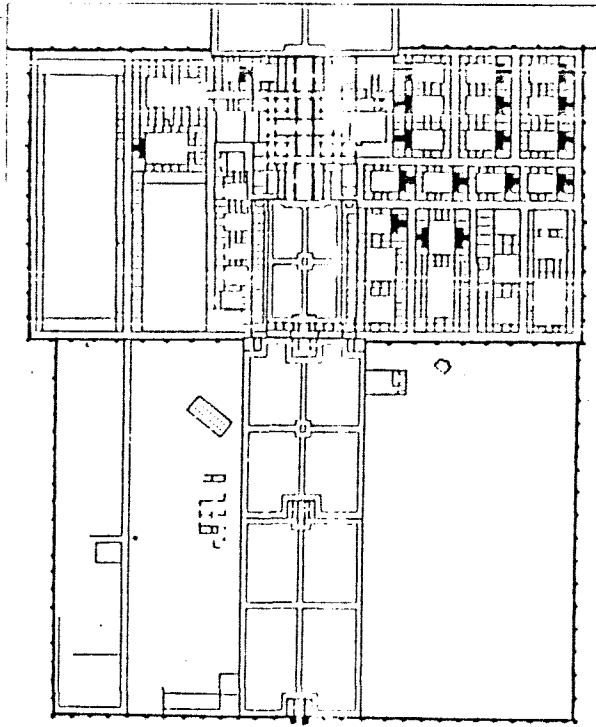
A - A KESİTİ Ö:1/50

Şekil C.16. Hanna Kuyumcuoğlu Evi A-A Kesiti (M. Alper)

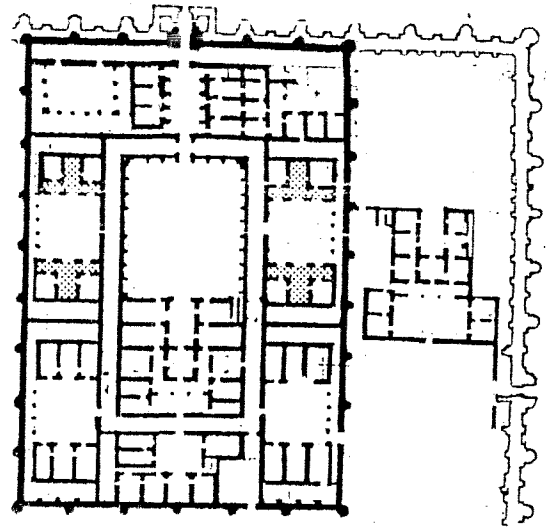

C - C KESİTİ Ö:1/50

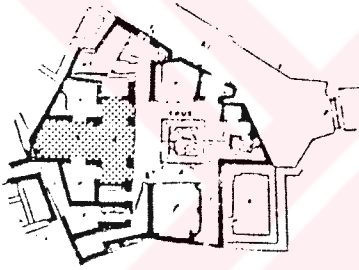
Şekil C.17. Hanna Kuyumcuoğlu Evi C-C Kesiti (M. Alper)

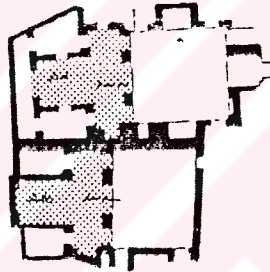
a-Samarra, Balkuvara Sarayı (A. Renz)

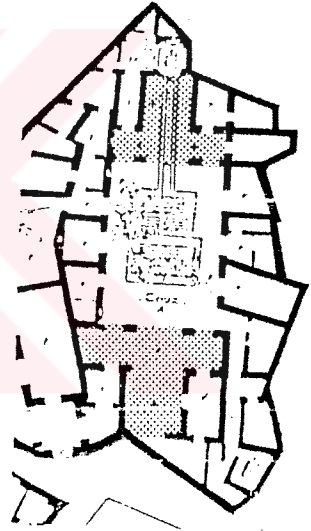
b-Ukaydır Sarayı (M. Ahunbay'ın ders Notlarından)

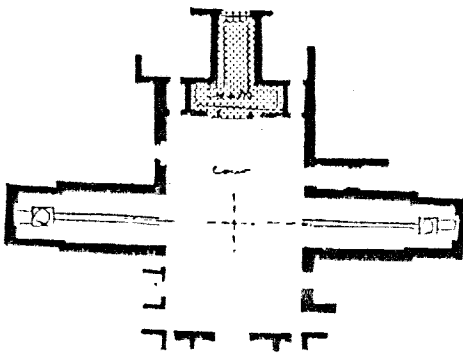
c-Fustat'ta Bir Ev (J. Garcin)

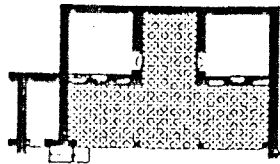
d-Tolunoğulları Dönemine ait Bir Ev (E. Pauty)

e-Tolunoğulları Dönemi ne ev (E. Pauty)

f-Kalavun Maristanı

g-Diyarbakır da Bir Ev

Şekil C.18. Eyvan- revak ilişkisini içeren yapı örnekleri

ÖZGEÇMİŞ

6 Temmuz 1977 tarihinde Kdz. Ereğli’de doğan Sezin Yanmaz, ilkokul, ortaokul ve lise öğrenimini aynı ilçede Kdz. Ereğli TED Koleji’nde görmüştür. 1998 yılında İTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümünden mezun olmuştur. Halen İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Mimarlık Tarihi Yüksek Lisans programı öğrencisidir.

